

Vanhemmuuden arviointi kiintymyssuhdeteoreettisesta näkökulmasta
Kansainvälisten tutkimusartikkeleiden pohjalta

Mervi Lehtola
Pro gradu-tutkielma
Kevät 2017
Sosiaalityö
Lapin yliopisto

Sisälllys

1 Johdanto	1
2 Vanhemmuuden arviointi.....	3
2.1 Vanhemmuuden arviointi lastensuojelussa	3
2.2 Kiintymyssuhdeteoria	8
2.3 Mentalisaatio.....	13
3 Näyttöön perustuvat käytännöt sosiaalityössä	17
3.1 Mihin näyttöön perustuvaa käytäntöä tarvitaan	18
3.2 Vaikuttavuuden arviointi	23
3.3 Näytön tuottaminen tutkimusten avulla.....	25
4 Systemaattinen kirjallisuuskatsaus tutkimusmenetelmänä	28
4.1 Systemaattinen kirjallisuuskatsaus.....	28
4.2 Tutkimuskysymykset	30
5 Tutkielman toteutus	31
5.1. Hakukriteerit ja aineiston muodostuminen	32
5.2 Valitut artikkelit	36
5.3. Tutkielman eettisyys.....	36
5.4. Aineiston analyysi	39
6 Kiintymyssuhdeteorian kuvaus tutkimusartikkeleissa	42
6.1 Vanhemmat osana kiintymyssuhdetta ja vanhemmuuden arviointia	42
6.2 Kiintymyssuhde sosiaalityön tietoisuuteen	52
7 Vaikuttavuuden kuvaus tutkimusartikkeleissa	55
7.1 Yhteiskunnallinen vaikuttavuus.....	55
7.2 Palveluiden tuottamisen ja kehittämisen vaikuttavuus	62
8 Johtopäätökset	66
Lähteet.....	76
Liitteet.....	82

Liitteet 5kpl

Lapin yliopisto, yhteiskuntatieteiden tiedekunta

Työn nimi: Vanhemmuuden arviointi kiintymyssuhdeteoreettisesta näkökulmasta, kansainvälisten tutkimusartikkeleiden pohjalta

Tekijä: Mervi Lehtola

Koulutusohjelma/oppiaine: Sosiaalityön maisteriohjelma

Työn laji: Pro Gradu

Sivumäärä: 81+ 5 liitettä

Vuosi: 2017

Tiivistelmä

Tässä tutkielmassa selvitetään systemaattisen kirjallisuuskatsauksen avulla, miten kiintymyssuhdeteoriaa kuvataan vanhemmuuden arviointia koskevissa kansainvälisissä tutkimusartikkeleissa. Lisäksi tutkielmassa selvitetään, miten vanhemmuuden arviointiin liittyvissä tutkimusartikkeleissa kuvataan vaikuttavuutta. Tutkielman aineistona on seitsemän kansainvälistä tutkimusartikkela vanhemmuuden arvioinnista, joihin sisältyy sekä kiintymyssuhdeteoreettinen että sosiaalityön näkökulma.

Kiintymyssuhdeteorian kuvaamisessa on muodostettu aineistosta kolme teemaa, jotka ovat nimetty seuraavasti: Turvallinen kiintymyssuhde ja turvaton kiintymyssuhde sekä kiintymyssuhteen tiedostaja. Turvallisen kiintymyssuhteen alle on teemoitettu vanhemmuuteen vaikuttavia tekijöitä, joilla on merkitystä turvallisen kiintymyssuhteen muodostumiselle lapsen ja vanhemman välille. Kiintymyssuhteen tiedostamisella tarkoitetaan, että sosiaalityöntekijä tiedostaa kiintymyssuhteen olemassaolon ja sen laadun merkityksen lapsen ja vanhemman välillä, sekä sosiaalityön merkityksen turvallisen kiintymyssuhteen mahdollistajana ja tiedostajana.

Tutkimusartikkeleissa tuli selkeästi esille kiintymyssuhdeteoreettinen näkökulma. Tutkimustulokset vahvistivat kiintymyssuhdeteorian ekologisen lähestymistavan merkittävyyttä, kun arvioidaan vanhemmuutta ja lapsen kasvuolosuhteita. Vaikuttavuuden näkökulmasta tutkielma vahvisti, että tukemalla perheitä turvattoman kiintymyssuhteen aiheuttamien tekijöiden ennaltaehkäisemisellä ja puuttumisella, tuetaan myös lapsen ja vanhempien turvallista kiintymyssuhdetta.

Avainsanat: Vanhemmuuden arviointi, kiintymyssuhdeteoria, näyttöön perustuva käytäntö, vaikuttavuuden arviointi, lastensuojelu

Suostun tutkielman luovuttamiseen kirjastossa käytettäväksi

Suostun tutkielman luovuttamisen Lapin maakuntakirjaston käyttöön

1 Johdanto

Tarkastelen tutkielmassani systemaattisen kirjallisuuskatsauksen avulla, miten kiintymyssuhdeteoriaa kuvataan kansainvälisissä tutkimusartikkeleissa. Selvitän myös tutkielmassani, miten vaikuttavuutta on kuvattu vanhemmuuden arviointia koskevissa tutkimusartikkeleissa.

Tutkielmani tavoitteena on tuottaa vanhemmuuden arvioinnista teoreettista tietoa, jonka avulla voidaan ymmärtää muun muassa lastensuojelussa tehtävää vanhemmuuden arviointia. Kiintymyssuhdeteoria ei ole ollut näkyvää lastensuojelussa tehtävässä vanhemmuuden arvioinnissa eikä vanhemmuuden arviointia koskevissa tutkimuksissa. Tutkielmassani olen halunnut tuoda esille kiintymyssuhdeteorian merkitystä tehtäessä vanhemmuuden arviointia. Esimerkiksi vanhemmat, joiden lapsi on lastensuojelun asiakas, ovat tilanteissa, joissa joudutaan arvioimaan heidän vanhemmuuttaan. Näissä tilanteissa on tarpeen arvioida, riittävätkö vanhempien kyvyt turvaamaan lapsen iänmukaisen turvallisen kasvun ja kehityksen. Vanhemmuuden arvioinnilla saatujen tietojen pohjalta voidaan arvioida, minkälainen tuki on paras mahdollinen lapselle ja vanhemmille turvaamaan lapsen elinolosuhteita. Vanhemmuuden arviointiin liittyvällä teoreettisella tiedolla on merkitystä lastensuojelun sosiaalityössä tehtävässä vanhemmuuden arvioinnissa sekä perheiden hyvinvoinnin tukemisessa.

Vanhemmuuden arvioinnin teoreettinen viitekehys tulee kiintymyssuhdeteoriasta. Kiintymyssuhdeteoria pyrkii kuvaamaan ja ymmärtämään varhaisten ihmissuhteiden vaikutusta myöhempään kehitykseen. Kiintymyssuhteessa keskeistä on lapsen ja häntä hoivaavan aikuisen välinen vuorovaikutus. Vanhemmuuden arvioinnissa kiinnitetään siihen huomio, saako lapsi riittävää suojaa ja hoivaa ja, ettei lapsen kehitys vaarantuisi (Sinkkonen & Kalland 2011.)

Näyttöön perustuvalla käytännöllä tarkoitetaan tietoa tai todistetta, joita käytetään osoittamaan jonkin väitteen tai hypoteesin totuudellisuutta. Se ei ole pelkkää

faktatietoa, vaan siihen sisältyy myös tulkinta. Keskustelua käydäänkin siitä, mikä on riittävä näyttö ja millä tavoin sitä hankitaan. (Korteniemi & Borg 2008, 9.) Tässä tutkielmassa kirjoitan näyttöön perustuvista käytännöistä sosiaalityössä. Selvitän myös sitä, mihin sosiaalityössä tarvitaan näyttöön perustuvaa käytäntöä, vaikuttavuuden arviointia sekä näytön tuottamista tutkimusten avulla. Olen tutkielmassani kiinnostunut myös siitä, miten vaikuttavuutta on kuvattu vanhemmuuden arviointia koskevissa tutkimusartikkeleissa.

Tutkielma on toteutettu systemaattisen kirjallisuuskatsauksen tutkimusprosessia käyttäen. Valitsin tutkielmani aineistoon systemaattisen kirjallisuuskatsauksen haku- ja valintamenetelmien avulla seitsemän vanhemmuuden arviointiin liittyvää kansainvälistä tutkimusartikkelia. Analysoin tutkimusartikkeleita teorialähtöisellä sisällönanalyysillä vastaten tutkimuskysymyksiini.

Seuraavassa luvussa kirjoitan vanhemmuuden arvioinnista ja sen taustalla olevasta viitekehystä, kiintymyssuhdeteoriasta. Avaan myös mentalisaatio- käsitettä, jonka juuret ovat kiintymyssuhdeteoriassa. Kolmannessa kappaleessa kerron näyttöön perustuvista käytännöistä sosiaalityössä. Neljännessä luvussa esittelen käyttämäni tutkimusmenetelmän, systemaattisen kirjallisuuskatsauksen sekä avaan tämän tutkielman tutkimuskysymykset. Viidennessä luvussa kirjoitan tutkielman toteutuksesta sekä tutkielman eettisyydestä. Kuudennessa ja seitsemännessä luvussa esittelen tutkielmani tulokset, jotka perustuvat tekemääni analyysiin. Tutkielman tulokset esittelen viimeisessä luvussa, jossa arvioin myös koko tutkimusprosessiani.

2 Vanhemmuuden arviointi

Tässä luvussa tarkastelen vanhemmuuden arviointia yleensä, mitä se on lastensuojelussa ja mihin teoreettisiin viitekehyksiin vanhemmuuden arviointi perustuu. Olen tässä tutkielmassa kiinnostunut lastensuojelussa tehtävästä vanhemmuuden arvioinnista sekä sen kahdesta teoreettisesta taustateoriasta, kiintymyssuhdeteoriasta ja mentalisaatiosta, joita tässä luvussa avaan.

Vanhemmuuden arviointi kohdistuu tekojen sijasta vastavuoroiseen toimintaan. Vanhemman toimintaa tarkastellaan suhteessa lapsen toimintaan ja lapsen toimintaa suhteessa vanhemman toimintaan. Ratkaisevaa siinä on se, miten aikuinen vastaa lapsen ilmaisemiin tarpeisiin. Vuorovaikutuksen ja kiintymyssuhteen arvioinnissa huomio kiinnitetään vanhemman kykyyn reagoida ja olla herkkä huomaamaan lapsen aloitteet ja viestit sekä siihen, kuinka hän tulkitsee ja vastaa lapsen antamiin viesteihin. Näihin vaikuttaa se, minkälaiset hoivan kokemukset vanhemmalla on omasta lapsuudestaan ja kuinka ne aktivoituvat oman lapsen kanssa. Vanhemman toiminnan ennakoitavuutta ja luotettavuutta lapsen hoivasta tarkastellaan myös, koska on tärkeää huomioida vanhemmuudessa se, onko lapsella mahdollisuus rakentaa kuvaa luotettavasta ja ennakoivasta hoivasta. (Oranen 2006, 10.)

Vuorovaikutuksen arviointimenetelmiä on kehitetty kiintymyssuhdeteorian pohjalta. Kiintymyssuhdeteoria pyrkii kuvaamaan ja ymmärtämään varhaisten ihmissuhteiden vaikutusta myöhempään kehitykseen. Kiintymyssuhteessa keskeistä on lapsen ja häntä hoivaavan aikuisen välinen vuorovaikutus. Vanhemmuuden arvioinnissa kiinnitetään huomioita siihen, saako lapsi riittävää suojaa ja hoivaa sekä siihen, ettei lapsen kehitys vaarantuisi (Sinkkonen & Kalland 2001.)

2.1 Vanhemmuuden arviointi lastensuojelussa

Lastensuojelussa vanhemmuuden arviointia tehdään lastensuojelun asiakasperheeseen koko lapsen asiakkuuden ajan. (Bardy & Heino 2013). Lastensuojelun alkuarvioinnissa vanhemmuutta arvioidaan lapsilähtöisesti ja alkuarvioinnin prosessinomaisessa

työskentelyssä painopisteenä pidetään lapsen tilannetta ja kokemusta perheestä. Sen kautta arvioidaan lapsen vanhempien vanhemmuutta, muun muassa sitä, millä tavalla perheen haasteet ja voimavarat vaikuttavat lapsen kasvuun ja kehitykseen. (Muukkonen & Tulensalo 2004, 9; Möller 2004, 25–26.)

Lastensuojelussa tehtävään vanhemmuuden arviointiin tulisi aina sisältyä lapsen ja vanhemman vuorovaikutuksen sekä lapsen sosiaalisen, emotionaalisen ja kognitiivisen kehitystason arviointia. Arvioinnissa tulisi käyttää monipuolisia menetelmiä siten, että lapsen toimintaa ja vuorovaikutusta havainnoidaan hyödyntäen myös muiden yhteistyöverkostojen, kuten päiväkodin ja neuvolan yhteistyötä. Havainnoitavia tilanteita voidaan valita sen mukaan, mistä ollaan huolissaan tai mitkä vanhemmat kokevat vaikeiksi. Vanhemmuuden arvioinnissa kiinnitetään huomiota lapsen kehitykseen, koska puutteellisen hoivan aiheuttamat vauriot näkyvät lapsen kehityksessä. Interventioita on vaikea suunnitella ja niiden vaikuttavuutta arvioida, jos lapsen kehitys on jäänyt huomioimatta. Lastensuojelutoimenpiteiden ainoat todelliset onnistumiset ovatkin lapsen tilanteessa tapahtuvat positiiviset muutokset. (Kalland 2005; Oranen 2006,13; Mäntymaa & Puura 2011, 271.)

Kiintymyssuhdeteoria ei ole uusi asia lastensuojelussa, vaan se on vaikuttanut työmenetelmiin jo viime vuosisadan puolesta välistä saakka. Vuosikymmenten saatossa kiintymyssuhdeteorian soveltamistavat lastensuojelussa ovat muuttuneet ja kehittyneet kiintymyssuhdeteorian tarkentuessa ja täydentyessä. Nykyään sen soveltamisessa painotetaan ekologista lähestymistapaa, jossa tarkastellaan lapsen kiintymyssuhdeverkostoja eikä vain lapsen ja äidin välistä suhdetta. Lapsi solmii kasvaessaan uusia kiintymyssuhteita esimerkiksi isovanhempiin, opettajiin ja harrastusten ohjaajiin. Heidän kuin myös isän ja lapsen välisen kiintymyssuhteen merkityksestä myöhemmän kehityksen kannalta tiedetään kuitenkin vielä vähän. (Sinkkonen 2001, 148.) Sinkkosen (2011) mukaan isän osuus lapsen varhaiskehityksen tutkimuksessa on jäänyt vähäiseksi, koska isyyttä on tutkittu ja arvioitu menetelmillä, jolla äitiyttä on tutkittu. (Sinkkonen 2011, 122).

Sinkkosen mukaan on hyvä muistaa, että kiintymyssuhdeteorian avulla pyritään selittämään ilmiötä, jotka ovat peräisin aivan muualta. Hän kritisoi muun muassa sitä, että toisen ikävuoden kuluessa lapsen kehitykseen vaikuttava aggressio ja seksuaalisuus ovat jääneet kiintymyssuhdeteoriassa vähälle huomiolle. (Sinkkonen 2001, 149.)

Suomalaisessa lastensuojeluun liittyvässä tutkimuksessa kiintymyssuhdeteoriaa on käytetty sijoitettujen lasten kiintymyssuhdehaastatteluna, joka muokattiin soveltumaan sijoitetuille lapsille. (Rautio 2004). Kiintymyssuhdehaastattelut lapset olivat iältään 8-12-vuotiaita. Raution mukaan varhaisissa ihmissuhteissa opitut työmallit saattavat näkyä vielä vuosien päästä lapsen suhteessa sijaisvanhempinsa. Hänen mukaansa, kun sosiaalityössä kuullaan lasta, on otettava huomioon lapsen tapa ilmaista itseään ja kertoa itselleen tärkeistä asioista, koska ne ovat yhteydessä siihen, millainen kiintymyssuhde hänellä on. Turvattomasti kiintynyt lapsi ei välttämättä kerro sitä, mitä tuntee. Rautio tuo esille, että kiintymyssuhdehaastattelua voidaan käyttää arviointivälineenä tilanteissa, joissa tarvitaan tietoa lapsen elämän riski- ja suojaavista tekijöistä. Rautio korostaakin, että kiintymyssuhdehaastattelun käyttö sosiaalityön työvälineenä vaatii hyvää perehtyneisyyttä kiintymyssuhdeteoriaan. (Rautio 2004, 96-97.)

Johanna Hietämäki (2015) on tutkinut väitöskirjassaan lastensuojelun asiakkuuden alkuvaiheessa tehtävää alkuarviointia vanhempien näkökulmasta sekä alkuarvioinnin vaikutusta. Hietämäen (2015) väitöstutkimuksen tulosten mukaan sosiaalityöntekijöiden asiakasorientoituminen sekä voimavaraorientoitunut työskentelyote edistävät alkuarvioinnin vaikutusten saavuttamista. Hietämäen (2015, 151) väitöstutkimuksen mukaan lastensuojelun alkuarvioinnissa asiakkaan ongelmiin keskittyvä työskentely heikentää yhteneväisen näkemyksen muodostumista perhetilanteesta vanhemman ja sosiaalityöntekijän kesken. Tutkimuksessa tuli esille, että vanhemmat pitivät lapsen kanssa tapahtunutta työskentelyä riittämättömänä. Vanhemman toive sosiaalityöntekijän keskustelemisesta enemmän lapsen kanssa lisäsi vanhemman voimavaratietoisuutta. (Hietämäki 2015, 151.)

Lastensuojelun vanhemmuuden arviointiin liittyvissä keskusteluissa suurin osa on keskittynyt siihen kysymykseen, miten asiakastyössä arvioidaan lapsen tilannetta ja vanhempien kyvykkyyttä vastata lapsen tämän hetken ja tulevaisuuden tarpeisiin. (Rousu 2007, 147.) Lastensuojelun sosiaalityöntekijät joutuvat tekemään työssään vaikeita päätöksiä, kun lasten vanhempien kyky kasvattajana on lastensuojelun sosiaalityön näkökulmasta lapsen kasvuolosuhteita uhkaavaa tai muilla tavoin huolestuttavaa. Sosiaalityöntekijä tekee sillä hetkellä tiedoissa oleviin asioihin perustuen lapsen ja perheen elämään vaikuttavia päätöksiä siitä, kykenevätkö vanhemmat tyydyttämään lapsensa tarpeet sekä osoittamaan, mikä vanhemmuudessa tulisi muuttua, jotta olosuhteet olisivat lapselle turvalliset. Sosiaalityöntekijää painaa päätöksenteossa tieto siitä, mitä lapselle seuraa, jos vanhemmuudessa ei tapahdu muutosta ja kuinka pian muutos vanhemmuudessa tulisi tapahtua. Sosiaalityöntekijän päätöksenteossa vaikuttavat myös rakenteelliset tekijät kuten perheen sosioekonomiset lähtökohdat. (Ward & Brown ym. 2014, 13.) Kiintymyssuhdeteoria ja tietämys lapsen psykologisesta kehityksestä antavat lastensuojelun sosiaalityöntekijöille tietämystä arvioida, kuinka kiireellisesti lapsen huostaanoton ryhdytään, sekä välineitä kuntouttamiseen, ei vain lasten säilyttämiseen perhehoidossa. (Tuovila 2008, 29).

Useasti esitetään vanhemmuuden arviointiin ja lastensuojelun päätöksentekoprosessiin erilaisia teoreettisia malleja, kuinka päätöksentekoprosessin tulisi edetä, jotta lapsen etu ja tarpeet tulisi tyydytettyä. Kuitenkin lastensuojelun sosiaalityöntekijät ovat useasti päätöshetkellä tilanteessa, joka voi olla sekasortoinen ja tieto on pirstaleista, monen eri henkilön näkökulmasta esiintuotua. Päätöksiin vaikuttavat resurssitekijöiden lisäksi psykologiset ja organisatoriset asiat. Lastensuojelun sosiaalityöntekijän tekemät päätökset perustuvat harvoin täydelliseen varmuuteen sen oikeudellisuudesta. (Ward & Brown ym. 2014, 26, 27.) Ihmisten elämän hankaluudet ovat toisinaan monimutkaisia ja epäselviä. Tällaisissa tilanteissa asiakkaat ovat usein eri palveluiden asiakkuudessa. Tällöin syntyy helposti palvelujen päällekkäisyyttä sekä asiakkaan väliinpuotoamista, mikä puolestaan kuormittaa sekä asiakasta että työntekijää ja myös palvelujärjestelmää. Suomalainen palvelukulttuuri on sektoroitunutta ja erikoistunutta sekä asiantuntija- ja yksilökeskeistä. Eri verkostojen yhteistyössä painottuvat ammattilaisten osaaminen ja

resurssit. Asiantuntijakeskeinen palvelukulttuuri sivuttaa useasti perheiden ja lähiverkostojen sekä yhteisöjen voimavarat. (Pyhäjoki & Koskimies 2009, 195.)

Lastensuojelun erityisyys on sitä, että lapsen ja perheen tarvitsema erityinen tuki ja palvelujen tuottajat ovat lastensuojelutoimen ulkopuolelta, sekä asiakkuuden aikana, että ennen ja jälkeen asiakkuuden. Perhe- ja lapsikohtaisen tuki- ja palvelupaketin organisointi ja koordinointi ei ole pelkästään sosiaalityöntekijän tehtävä, vaan edellyttää koko eri sektoreiden hallinnoimaa yhteistoimintaa ja vastuuta. (Heino 2009, 210.)

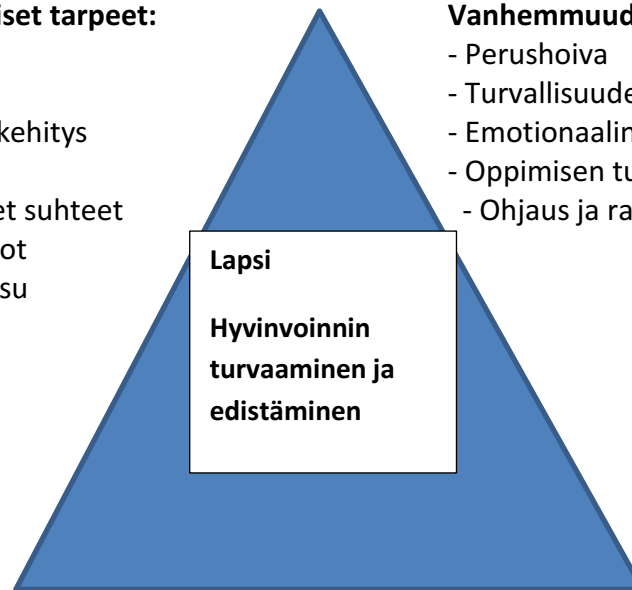
Lapsen hyvän ja turvallisen kehitykseen arvioinnin pohjana on usein kuvattu kolmiota, jonka ympärille rakentuvat lapsen maailmaan liittyvät tärkeät osa-alueet. Osa-alueet on jaettu ensinnäkin lapsen kehityksellisiin tarpeisiin, joihin kuuluvat muun muassa koulutus, oppiminen, identiteetti, perhe ja sosiaaliset suhteet ja sosiaaliseen ilmaisuun liittyvät taidot, kuten itsetuntemus. Toisena arvioitaviin seikkoihin kuuluvat vanhempien kyvyt, joihin liittyy perushoivan antaminen, turvan tuominen, emotionaalinen lämpö, ohjeet ja rajat sekä pysyvyys. Kolmanneksi arvioidaan perhettä ja ympäristöä. Siihen kuuluvat perheen historia, suku, perheen toimeentulo, sosiaalinen integraatio ja yhteisön resurssit. Rosen mukaan useat tutkimukset osoittavat, että perheiden auttamisessa parhaimmat tulokset on saatu, kun on otettu laajemmin huomioon perheen tilanteisiin vaikuttavat seikat. (Rose 2010, 39–40.)

Lapsen kehitykselliset tarpeet:

- Terveys
- Oppiminen
- Psykososiaalinen kehitys
- Identiteetti
- Perhe ja sosiaaliset suhteet
- Itsetuntemus taidot
- Sosiaalinen ”ilmaisu

Vanhemmuuden voimavarat:

- Perushoiva
- Turvallisuuden takaaminen
- Emotionaalinen lämpö
- Oppimisen tukeminen
- Ohjaus ja rajat

Perhe ja ympäristö – Perheen historia – Suku – Toimeentulo – Työ
– Sosiaalinen integraatio – Yhteisön resurssit

Kuvio 1. Lapsen hyvinvoinnin kolmio (Department of health, Rose 2010)

Jan Horwarth (2010) pitää haasteellisena kysymyksenä sitä, kuinka saada vanhemmat mukaan arviointiprosessiin. Hänen mukaansa koko vanhemmuuden arvioinnin laatu perustuu vanhempien mukanaoloon prosessissa. Horwarth (2010) korostaa, että lasten ja nuorten kanssa tehtävässä vanhemmuuden arvioinnissa on tärkeää tuoda vanhemmille esille ne menetelmät ja metodit, joita arvioinnissa käytetään. Lapset ja perheet tulisi saada ymmärtämään arvioinnin tavoitteet ja päämäärät. Heille tulisi selvittää erityisesti, ketkä osallistuvat arviointiin ja jokaisen tapaamisen tarkoitus, tavat joilla lapsi ja vanhemmat osallistuvat prosessiin. (Horwarth 2010, 61– 62.)

2.2 Kiintymyssuhdeteoria

Kiintymyssuhdeteoria on alun perin psykoanalyttikko John Bowlbyn (1969)¹ luoma teoria, joka pyrkii kuvaamaan ja ymmärtämään varhaisten ihmissuhteiden merkitystä myöhempään kehitykseen. (Rautio 2004, 29). Bowlbyn kiintymyssuhdeteorian mukaan lapsen kokema pitkäaikainen ahdistus voi kehittää lapsen hallintayrityksiä, jotka voivat lisätä muutokselle vähemmän alttiin kiintymyssuhteen muodostumista. Bowlby pyrkii

¹ Bowlby, J. (1969), Attachment and loss, Vol. 1: Attachment. New York: Basic Books.

kiintymyssuhdeteoriallaan selittämään sitä, ”miksi ihmiset pyrkivät muodostamaan vahvoja ja valikoivia ja kestäviä suhteita toisiinsa sekä sitä, miten ja miksi keskeisten ihmissuhteiden katkeaminen tai jo uhka siitä aiheuttaa ahdistusta.” (Hautamäki 2001, 17–18.) Avuttomana syntyvän lapsen eloonjääminen ja sosialisatio sekä kehittyminen yksilöksi ja yhteiskunnan jäseneksi edellyttää lapsen pitkäaikaista kiinnittymistä ja kiintymystä hoitajaansa. Bowlbyn mukaan lapsen ja häntä hoivaavan aikuisen suhde on vaihtelevaa ja lapsen elonjäämisen edellytyksenä ja takeena on häntä lähellä olevan aikuisen hoiva. Kiintymyssuhdeteoriassa aikuisten ja lasten välisten kiinteiden tunnesuhteiden merkitys korostuu lapsen kehityksessä. (Hautamäki 2001, 19–20.)

Pienen lapsen pyrkimys ylläpitää läheisyyttä ja yhteyttä äitiinsä tapahtuu Marronen (1998)² tuomien esimerkkien kuten imemisen, katsekontaktin, hymyn, itkun, jäljittelyn, ääntelyn, syyliin pyrkimisen ja kiinnitarrautumisen kautta. Kiinnittymällä ensisijaiseen hoitajaansa lapsi kehittää kiintymyssuhteitaan. Kun lapsi tutkii ympäristöään, hänen tapansa kiinnittyä häntä hoivaavaan aikuiseen riippuu siitä, kuinka turvallisena perustana hän esimerkiksi äidin kokee. Voiko lapsi hätää kokiessaan hakea turvaa ja lohtua äidiltään (Hautamäki 2001, 21–22.) Bowlby (1969) kuvaa syntyvää kiintymyssuhdetta sisäisenä säätelyjärjestelmänä. Sen avulla lapsi uhan kohdatessa ylläpitää riittävää kokemusta toisen tarvittavasta läheisyydestä sekä vertailee informaatiota esimerkiksi äidin sijainnista suhteessa tavoitteeseen. Ensin tämä tavoite määrittyy etäisyytenä äidistä ja myöhemmin koettuna turvallisuuden tunteena. Turvallisessa kiintymyssuhteessa lapsi jatkaa ympäristön tutkimista ja turvattomassa kiintymyssuhteessa lapsi keskittyy hoivasuhteensa varmistamiseen. (Hautamäki 2001, 22.) Tämä niin sanottu turvallinen perusta-ilmiö liittyy lapsen jatkuvaan tasapainotteluun läheisyyden hakemisen ja turvallisuuden varmistamisen ja ympäristön tutkimisen välillä. Hautamäki on kuvannut tätä tasapainoilua siten, että kiintymyssuhdejärjestelmä on säästöliekillä silloin, kun lapsi tutkii ympäristöään ja hätäntyessään lapsi suuntautuu äitiinsä. Tällöin kiintymyssuhdejärjestelmä voi hiljalleen palata säästöliekille ja vapauttaa lapsen jälleen tarkastelemaan ympäristöään. Mitä pienempi lapsi, sen enemmän hän tarvitsee hoitajansa tukea

² Marrone, Mario 1998: *Attachment and interaction*. London. Jessica kingsley publishers

turvallisuudentunteensa ylläpitämiseen. Kasvaessaan lapsi alkaa jakaa vastuuta äitinsä kanssa tasapainoillessaan turvallisuuden ylläpitämisen ja ympäristön tutkimisen välillä (Hautamäki 2001, 23.) Kiintymyskäyttäytyminen tapahtuu hyvin tavanomaisissa tilanteissa lapsen ja vanhemman arjessa, joissa lapsi kokee uhkan vanhemmista erottautumiseen. (Rusanen 2011, 34).

Lapsi luo selviytymisstrategiansa kiintymyssuhteensa pohjalta. Hän on sen muodostanut vanhempiensa kanssa ja se saattaa yleistyä myös muihin ihmissuhteisiin. Selviytymisstrategiansa avulla lapsi pyrkii selviytymään myös tilanteista, jotka kokevat vaaralliseksi tai oudoiksi. Kiintymyssuhteet jaotellaan vaihtelevasti tutkijasta riippuen erilaisiin pääluokkiin, mutta yleisimmät kiintymysmallit kiintymyssuhdeteorian pohjalta ovat turvallinen, välttelevä ja ristiriitainen kiintymysmalli, josta kahdesta viimeksimainitusta käytetään myös nimitystä turvaton kiintymyssuhdemalli (Mäkelä & Samuelsson 2009, 22–23; Rusanen 2011, 65–76.)

Kiintymyssuhteen keskeisiä käsitteitä ovat turvallinen ja turvaton kiintymyssuhde. Ne kertovat lapsen ensisijaisten hoitajien kyvystä tuntea lapsi ja kyvystä vastata lapsen hätään ja aloitteisiin. Kiintymyssuhteen on tutkimuksissa havaittu siirtyvän sukupolvelta toiselle hoivasuhteessa. (Rusanen 2011, 58.) Tässä työssä käytän pääasiassa nimitystä turvallinen ja turvaton kiintymyssuhde.

Turvaton kiintymyssuhde kehittyy vähitellen, jos aikuinen ei vastaa lapsen hätään. Tästä johtuen lapsi pikkuhiljaa muuttaa käyttäytymistään ja pyrkii vaikuttamaan aikuiseen passiivisuudella, hiljaisuudella ja syrjään vetäytymällä sekä itse itseään hoivaamalla. Kiintymyksestä seuraa välttelevä kiintymysmalli. Tässä mallissa lapsi joutuu kehittämään turvallista aikuista kompensoivan itsesäätelysystemin, johon hän hädän hetkellä turvautuu rahoitellakseen itseään. Näissä tilanteissa hätä ja itsesäätely aktivoituvat samanaikaisesti ja lapsessa se näkyy siten, ettei lapsi ilmaise hätää pelottavissa tilanteissa, esimerkiksi erotessaan vanhemmistaan. (Rusanen 2011, 65.)

Välttelevästi kiinnittyneet lapset pitävät tunneperäistä tai fyysistä tai molempaa etäisyyttä vanhempiinsa. Lapsen ja vanhemman välinen vuorovaikutus on rajoittunutta.

Heidän välillään ei juuri ole keskustelua ja lapsi tekee vähän aloitteita suhteessa vanhempiinsa. Koska nämä lapset eivät ole saaneet aloitteisiinsa ja avunpyyntöihinsä aikuisilta riittävästi apua, heidän sisäisiä malleja ohjaa hylkääminen ja selviytyminen yksin. (Rusanen 2011, 66.)

Mäkelän ja Samuelssonin (2009, 27) mukaan vauva, joka tuntee olonsa turvalliseksi, näyttää yleensä valppaalta ja kiinnostuneelta. Turvalliseksi olonsa tunteva vauva pystyy keskittymään yhteen asiaan ja se pystyy rauhoittumaan ja nukahtamaan väsymyksen hetkellä. Vauva katsoo usein kiinteästi äitiin tai hoitajaansa ja lukee asioita tämän kasvoista. Rauhallinen vauva saa maailmasta enemmän havaintoja ja ne myös jäsentyvät vauvan mielessä selkeämmäksi, kuin jännittyneen ja turvattoman vauvan mielessä. On hyvä muistaa, että välttävä kiintymyssuhde voi kääntyä siten, että lapsi hoivaa vanhempaa. Esimerkiksi on mahdollista, että vauva alkaa piristää masentunutta äitiään. Turvatakseen omaa hyvinvointiaan vauva alkaa pitää äitiä tasapainossa. Tällöin työntekijöille tuo haastetta tulkita oikein mukavalta näyttävän tilanteen vahingollisuus. (Mäkelä & Samuelsson 2009, 57.)

Ristiriitaisessa kiintymyssuhteessa vanhempi voi olla välillä sitoutunut, välillä ei ja tämän vuoksi lapsen on vaikea ennakoida vanhemman käytöstä. Ristiriitaisesti kiinnittyneessä vuorovaikutussuhteessa äidin vastaaminen vauvan hätään on epäjohdonmukaista. Välillä äiti rauhoittelee vauvaa ja välillä ei. Tunteet voivat olla joko liian myrskyisiä tai liian latteita, ne eivät ole johdonmukaisessa suhteessa todellisuuteen ja lapsi saa väritetyn, epäluotettavan kuvan asioista. Usein myös vanhemman lähdöt ja erot vain tapahtuvat, niitä ei kerrota etukäteen tai läpikäydä jälkeinpäin. Vanhempi voi antaa lapselle harhaanjohtavaa tai väärää tietoa. Ristiriitaiseen kiintymyssuhteeseen voi liittyä jatkuva konflikti, jopa taistelu, koska lapsen ainoa tapa vaikuttaa aikuiseen on komentaminen, huutaminen, vaatiminen ja itkeminen. Lapsen käyttäytymisessä kuluu paljon energiaa tähän taisteluun tai lähinnä vain huomionsaamiseen vanhemmalta. Ristiriitaisesti kiinnittyneitä lapsia on kuvattu olevan voimakkaasti aikuisesta riippuvaisiksi, haavoittuviksi, joilla voi myöhemmin olla heikentynyt kyky itsenäistyä (Mäkelä & Samuelsson 2009, 22–23; Rusanen 2011, 67–68.)

Vauvan hoidossa voi vaihdella tunkeutuva kontrolloiva tai heitteille jättävä vuorovaikutus. Kaltoin kohtelevaa äitiä lapsi voi ajan mittaan oppia ”lukemaan”. Hän voi myös oppia olemaan välinpitämätön heitteille jättävää äitiä kohtaan. Kun äiti on vaikeasti ennakoitavalla tavalla molempia, lapsen strategiat lamautuvat. Silloin on kyseessä organisoitumaton kiintymyssuhde, joka heijastuu useimmiten lapsen myöhemmin vaikeuksina. (Mäkelä & Samuelsson 2009, 57.) Jari Sinkkosen (2011, 258) mukaan organisoitumaton kiintymyssuhde saattaa olla yhteydessä pelokkaaseen tai pelottavaan hoitajaan tai siihen että hoivaajan käyttäytymiseen liittyy lapsen psyykelle vaikeasti ratkaistavia ristiriitaisuuksia. Vanhempi voi olla avoimen tunkeutuva tai vihamielinen ja hänen kykynsä eläytyä lapsen tunnetiloihin on puutteellinen. Tämän vuoksi vanhemman käytös lastaan kohtaan on silmiinpistävän epäsensitiivistä ja ristiriidassa lapsen viestien kanssa.

Lapsen tarpeisiin tulee vastata lapsen näkökulmasta katsottuna herkällä ja ennakoitavissa olevalla tavalla, jotta lapsen turvallinen kiintymyssuhde rakentuu. Margareta Broden (1991)³ on tuonut esiin neljä osatekijää, jotka kuvaavat vanhemman herkkyyttä vastata vauvan viesteihin. Ne ovat lapsen viestien huomaaminen, lapsen viestien oikea tulkinta, oikea vastaus ja oikea ajoitus. Mekaaninen hoiva ei riitä, vaan lapsen tunnetilan havaitseminen ja siihen vastaaminen on tärkeää. (Kalland 2001, 203.)

Sensitiivisyys on kiintymyksen kehitykselle olennaista, joka ei kuitenkaan ole selkeä käsitys kiintymyssuhdeteoriassa. Sensitiivisyydellä tarkoitetaan lapsen tarpeisiin vastaamista ja viestien syvällistä ymmärtämistä. Sensitiivisyys näkyy hoitajan kykynä nähdä, milloin lapsi tarvitsee hoitoa ja huolenpitoa, kyvyksi tulkita lapsen antamia signaaleja oikein sekä kyvyksi vastata viesteihin oikein ja asianmukaisesti. Vanhempien sensitiivisyys lasta kohtaan voi vaihdella lapsen iän mukaan. Sen vuoksi tärkeää onkin huomioida, miten sensitiivisyys perheissä arvioidaan, tulkitaan ja tutkitaan (Antikainen 2007, 108–109.)

³ Broden, Margareta 1991: *Mor och barn i ingenmanlans, intervention i spaedbarnsperioden*. Tanska. Hans Reitzel.

2.3 Mentalisaatio

Mentalisaatio on ihmisen kykyä havaita, tulkita ja kuvata mielentilan käsittein toisen toimintaa. Mentalisaatio on kykyä yrittää kuvitella, miten toiset ajattelevat, tuntevat tai uskovat ja kyky arvostaa tätä ponnistelua. Mentalisaation prosessi kohdistuu sekä itsensä että toisen ihmisen kokemuksen ymmärtämisenä ja pohdintoina mielen tilojen ja käyttäytymisen välisestä vuorovaikutuksesta. Mentalisaatiokäsitettä voidaan toisinaan huolimattomasti rinnastaa empatiakäsitteeseen. Empatia tarkoittaa kykyä samaistua toisen ihmisen tunnekokemukseen ja tuntea myötätuntoa toisen ollessa haasteellisessa tilanteessa, surullinen tai onneton. Mentalisaatiokykyyn puolestaan kuuluu oman ja toisen ihmisen tunteiden ja kokemuksen tietoinen metakognitiivinen pohdiskelu ja säätely. Mentalisaatioprosessi siis kohdistuu itseen ja toiseen ihmiseen, mielentilojen ja käyttäytymisen välisen vuorovaikutuksen kokemuksen ymmärtämiseen ja pohdintaan. Sosiaalityön näkökulmasta mentalisaatiokyky yksilöllä on merkityksellinen, koska se toimii suojana ja puskurina elämän hankalissa tilanteissa luoden vakautta, jatkuvuutta ja ennustettavuutta yksilön näkemykseen elämästä ja toisista ihmisistä. (Pajulo & Pyykkönen 2011, 71–73.)

Mentalisaatiokyky vanhemmilla tarkoittaa heidän taitojaan pohtia lapsen kokemusta ja tunnetta erilaisissa arkipäivän tilanteissa varhaisessa vanhemmuudessa jopa raskausajalta alkaen. Varhaiset vuorovaikutussuhteet ja hoivaympäristö määrittävät sen, kuinka pitkälle ja moninaiseksi lapsen mentalisaatiokyky voi kehittyä. Kyky kehittyä vain, jos lapsen vanhemmilla on riittävä mentalisaatiokyky huomioida ja ymmärtää lapsen kokemus hänen kehityksensä mukaisesti. Kun lapsi nähdään persoonana, jolla on omia tunteita, toiveita ja pyrkimyksiä, lapsi voi löytää oman kokemuksensa ja oman itsensä mielikuvan sen kautta. Lapsen kokemuksen arvostus antaa lapselle kyvyn arvostaa omaa kokemusta ja tunnetta. Näin ollen vanhempi, jolla on kyky mentalisaatioon, vastaa lapsen emotionaalisiin tarpeisiin ja reaktioihin avoimesti ja hyväksyvästi, antamalla samalla lapselle tunteen, että hyvät ja huonot tunteet ovat siedettävissä ja yhdistettävissä. Vanhemman kyky ottaa vastaan ja käsitellä mielessään lapsen kokemusta on normaalin kehityksen edellytys. Se ohjaa aikuista pohtimaan lapsen kokemusta, kuinka hän toimii. Se auttaa myös pohtimaan vaihtoehtoisia selityksiä käyttäytymiselle. (Pajulo & Pyykkönen 2011, 73–74.)

Mentalisaatiokyky tarkoittaa ponnistelua sen tavoittelemiseksi, mitä toinen ihminen kokee, haluaa, toivoo tai tarkoittaa. Se tarkoittaa kykyä yhdistää ulospäin näkyvä oma ja lapsen käyttäytyminen ja sen alla oleva kokemus toisiinsa. (Pajulo & Kalland 2013, 165; ks. Hautamäki 2001, 58.) Tällainen pohdinta on yleensä vanhemmille spontaania ja luonnollista ja tapahtuu arkipäiväisissä tilanteissa, jolloin vanhemmat pohtivat, mikä tunne ja kokemus lapsella ovat juuri sillä hetkellä, kun hän käyttäytyy tietyllä tavalla. (Pajulo & Kalland 2013, 165).

Jollei mentalisaatiokykyä ole tai se ei ole riittävä, seurauksena on lapsen käyttäytymisen väärin tulkintoja, molemminpuolista pettymystä, vuorovaikutusongelmia ja jopa lapsen laiminlyöntiä ja pahoinpitelyä (Pajulo & Pykkönen 2011, 72). Mentalisaatiokykyyn liittyy vanhempien reflektiivinen kyky ja se voi kehittyä vain vuorovaikutuksessa toisen ihmisen kanssa. Erityisen merkittäviä ovat varhaiset ihmissuhteet. Jokainen vanhempi on omien vanhempiansa lapsi ja kantaa vuorovaikutuksen ja reflektiivisyyden toteutumisen tai toteutumattomuuden kokemusta. Näin kohtaamme ajatukseen sukupolven yli menevästä ketjusta. Hoidon näkökulmasta on merkittävää, että mentalisaatiokyky (reflektiivinen kyky) voi kehittyä myös myöhemmin, korjaavissa ihmissuhdekokemuksissa tai terapeuttisissa hoitosuhteissa. (Pajulo & Kalland 2013, 166.) Pajulon ja Kallandin (2013, 167) mukaan useissa nykyisissä tutkimuksissa osoitetaan reflektiivisen kyvyn olevan merkittävä tekijä yksilön selviytymisestä traumasta. Esimerkiksi rajatilapersoonapotilailla reflektiivinen funktio on todettu heikoksi. Myös päihdeäitien reflektiivinen kyky on todettu keskimääräistä heikommaksi. Mentalisaatiokyvyn katsotaan kuitenkin olevan vanhemmuuden kyky, jota voidaan vahvistaa oikein suunnatulla väliintulolla. Mentalisaation suhde kiintymyssuhdeteoriaan voidaan nähdä siten, että mentalisaatiosuhde kehittyy turvallisessa kiintymyssuhteessa ja turvaton kiintymyssuhde tekee mentaalisatiokyvyn kehittymisen olemattomaksi. (Pajulo & Kalland 2013, 167.)

Bateman ja Fonegyn (2004)⁴ ovat kuvanneet kolme varhaista mallia (esimentaaliset tilat), jotka ilmenevät lapsen mentalisaatiokyvyn ollessa kesken tai silloin kun mentalisaatiokyky vakavasti horjuu. Ensimmäinen malli, teleologinen näkemys, viittaa vaiheeseen, jolloin vauva oppii erottamaan toiminnan ja sen seuraukset 8-9 yhdeksän kuukauden iästä alkaen. Tässä vaiheessa toisten aikeet tulkitaan oman kokemuksen kautta. Jos lapsi esimerkiksi satuttaa itsensä leluun, on lelu lapsen mielestä tyhmä. Toinen malli, psyykkisen ekvivalenssin näkemys tarkoittaa, että sisäiset mielikuvat ja ulkoinen todellisuus ovat yksi ja sama asia. Pienen lapsen mielen maailmassa tämä tarkoittaa painajaisen todellistumisena esimerkiksi siten, että unen mörkö on valveillakin vielä sängyn alla. Kolmas malli on kuvitteellinen tila (Preceded mode), joka tarkoittaa sitä kokemistapaa, missä sisäiset mielikuvat ja ulkoinen todellisuus eivät ole keskinäisessä yhteydessä toisiinsa. Varhaiset mallit yhdistyvät lapsen ollessa 4-7 vuotias, jolloin hän kykenee ymmärtämään, että toinen ihminen voi kokea saman asian eri tavalla, kuin itse kokee. Silloin hän myös muistaa asiat, jotka itse on kokenut eri tavalla. (Pajulo & Pyykkönen 2011, 77–79.)

Mentalisaatiokyvyn arvioimiseksi on kehitelty haastattelu- ja arviointimenetelmiä. Ne ovat tehty lähinnä tutkimuskäyttöön, mutta niitä käytetään myös kliinisen hoidon tukena. Pajulon ja Pyykkösen (2011) mukaan, jos haastatteluja käyttää, tulisi olla hyvin perillä siitä, mitä kysymyksillä haetaan ja miten vanhempien mentalisaatiokykyä voidaan parhaiten houkuttaa esiin. (Pajulo & Pyykkönen 2011, 77–79.) Käytännön sosiaalityössä mentalisaatio voisi korostua asiakkaan henkilökohtaisen näkökulman huomioon ottamisena. Asiakkaalle ei esitetä teorioita eikä tulkintoja, vaan tuetaan ja kehitetään asiakkaan kykyä pohtia omia ainutkertaisia ja merkityksellisiä tunteita ja tarpeita. (Salo & Kauppi 2014.) Mentalisaation avulla voidaan laajasti vaikuttaa siihen, että vanhemmat pysähtyvät miettimään itseään ja omaa käyttäytymistään sekä miettimään lastansa ja lapsensa käyttäytymistä ja tarpeita enemmän. Mentalisaatio näkyy myös parisuhteessa, kun puoliset miettivät toistensa sisäistä maailmaa ja tarpeita tarkemmin. (Fagerholm 2014.) Lasten vanhempien suhde vaikuttaa lapseen ja voikin kysyä, mikä vaikutus mentalisaatiolla olisi esimerkiksi lasten tapaamis- ja huoltoriitoihin, joihin

⁴ Bateman, Anthony & Fonagy, Peter (2004): *Psychotherapy for borderline personality disorder. Mentalisation-based approach.* Oxford university press. New York.

sosiaalityöntekijät väistämättä törmäävät useasti ja jolloin täytyy arvioida vanhemmuutta. Voitaisiinko tällaisissa tilanteissa käyttää esimerkiksi läheisneuvonpito menetelmää (Heino 2000), jonka yhtenä merkittävänä tavoitteena on kuulla erityisesti lasta, hänen toiveensa ja mielipiteensä sekä vahvistaa perheen voimavaroja ja selviytymistä. (Heino 2000, 7). Näen läheisneuvonpidolla ja mentalisaatiolla olevan samankaltaisia tavoitteita muutoinkin asiakasta voimavaraistavana.

Useat vanhempien vuorovaikutuksen arvioinnin menetelmät ovat kehitelty tutkimukselliseen tai kliiniseen käyttöön hoidon suunnitteluun tai sen seurantaan. Lastensuojelun arviointitarpeen ja perheiden kokonaistilanteiden selvittämiseksi tarvitaan erilaisten arviointimenetelmien monipuolista käyttöä. Lastensuojelutarpeen arviointia tehneet sosiaalityöntekijät korostavat tarvetta kehittämiseen. Lastensuojelun tulisi kehittää oman asiantuntijuutta vuorovaikutuksen havainnointiin ja arviointiin. Käyttöön tulisi saada lastensuojelun perustehtävän mukaisia menetelmiä ja välineitä. (Oranen 2006, 11.)

Vanhemmuutta, lasta ja hänen perheensä tilannetta arvioidaan monissa palveluissa, kuten neuvoloissa, päiväkodissa, koulussa ja terveydenhuollossa. Vanhemmuuden arviointiin on luotu erilaisia menetelmiä. Vanhemmuuden arviointiin tulisi sisältyä vuorovaikutuksen lisäksi lapsen emotionaalisen, sosiaalisen ja kognitiivisen kehitystason arviointia. Tämän vuoksi arviointimenetelmien on syytä olla monipuolisia. Lapsen voinnissa näkyvät puutteellisen hoivan aiheuttamat vauriot ja niihin tulisi kiinnittää arvioinneissa huomio. (Oranen 2006, 6.) Vanhemmuutta arvioitaessa ei voida unohtaa kuitenkaan sitä toimintaympäristöä jossa lapsi ja perhe elävät. Tarvitaan kokonaisvaltaista sosiaalityön arviointia lapsen ja perheen tuen tarpeen arvioimiseksi sekä oikeanlaisen palvelun tarjoamiseksi.

3 Näyttöön perustuvat käytännöt sosiaalityössä

Tässä luvussa kuvaan näyttöön perustuvia käytäntöjä sosiaalityössä. Selvitän sitä, mihin tarvitaan näyttöön perustuvaa käytäntöä, vaikuttavuuden arviointia sekä näytön tuottamista tutkimuksen avulla. Tässä tutkielmassa olen kiinnostunut siitä, miten vaikuttavuutta on kuvattu vanhemmuuden arviointia koskevissa tutkimusartikkeleissa.

Näyttöön perustuvalla käytännöllä tarkoitetaan tietoa tai todistetta, jota käytetään osoittamaan jonkin väitteen tai hypoteesin totuudellisuutta. Se ei ole pelkkää faktatietoa, vaan siihen sisältyy myös tulkinta. Keskustelua käydäänkin siitä, mikä on riittävä näyttö ja millä tavoin sitä hankitaan. (Korteniemi & Borg 2008, 9.)

Näyttöön perustuva käytäntö on parhaan mahdollisen tiedon kriittistä ja vastuuntuntoista käyttämistä, kun tehdään ihmisen hyvinvointiin liittyviä päätöksiä. Määritelmien oleellisena osana on se, että tietoa on olemassa erilaisten työmenetelmien ja interventioiden vaikutuksista ja siitä tulevaa tietoa tuotetaan. Siihen sisältyy luottamus, että erilaisten interventioiden vaikutuksista voi saada näyttöä. Asiakastyössä hyvinvointiin liittyviä ratkaisuja tehtäessä perehdytään käytettävissä olevaan tietoon ja hyödynnetään parasta mahdollista näyttöä. Näytön kriittinen käyttö merkitsee sitä, että laatua arvioidaan ja sitä konkreettisesti sovelletaan asiakkaan ja tilanteen mukaan (Mullen ym.2005, 63; Korteniemi & Borg 2008, 9.)

Asiakkaan saamat hyödyt ovat näyttöön perustuvan sosiaalityön lähtökohtana. Työntekijälle se tarkoittaa näyttöön perustuvassa käytännössä elinikäistä oppimista. Jatkuvasti etsitään ja yritetään löytää parhaaseen mahdolliseen näyttöön perustuva vastaus sosiaalityön kysymykseen tai asiakkaan ongelmaan. Sosiaalityössä näyttöön perustuvat käytännöt sisältävät tapauskohtaisen arvioinnin. Asiakastyössä tulisi tiedostaa palveluiden tehokkuus tai tehottomuus. Asiakkaan tulisi olla mukana käytännön prosessissa siten, että on mahdollista tehdä yksilöityjä ja asiakaskohtaisia päätöksiä. Käytännön työntekijä päättää viimekädessä, miten tutkimuksen tuloksia sovelletaan yksittäisissä asiakastapauksissa. (Mullen ym. 2005, 67.)

Petteri Paasio (2014) on tehnyt ammatillisen tutkimuksen näyttöön perustuvasta sosiaalityön käytännöstä. Hän ei näe näyttöön perustuvaa käytäntöä käsitteenä, vaan käytäntönä, joka tapahtuu sosiaalityöntekijän tai laajemmin sosiaalialan ammattilaisen ja asiakkaan välillä. Sosiaalityössä eivät kansainvälisestikään ole näyttöön perustuvat käytännöt vallitsevia samalla tavalla kuin terveydenhuollossa. Terveydenhuollossa voidaan odottaa saavan ajanmukaista ja parhaan tieteellisen tutkimuksen mukaista hoitoa. Sosiaalityössä ei Paasion mukaan olla vielä lähelläkään. (Paasio 2014, 16.) Paasio näkee kuitenkin Suomessa tapahtuneen kehitystä asiakkaan yksilöllisessä kohtaamisessa, kun on otettu käyttöön erilaisia dialogin ja vuorovaikutuksen mahdollistavia menetelmiä. Paasio mainitsee esimerkkinä Tarja Heinon esittelemän läheisneuvonpidon. Ongelmana Paasio näkee läheisneuvonpidon toteutumisessa sirpalemaisuuksien. Se kuvastuu lastensuojelussa siten, että menetelmää käytetään, mikäli muilta kiireiltä ehditään. Paasion mukaan läheisneuvonpito on yksi esimerkki myös tutkimusevidenssin merkityksestä suomalaisessa sosiaalityössä. (Paasio 2014, 26.) Toisaalta Suomessa sosiaalityön ongelmana on pidetty tunnistettavien työmenetelmien vähäisyyttä. (Mäntysaari 2015).

3.1 Mihin näyttöön perustuvaa käytäntöä tarvitaan

Näyttöön perustuvien sosiaalipalvelujen ja sosiaalityön tarvetta on perusteltu niillä muutoksilla, joita on tapahtunut ammatillisen toiminnan ja poliittisen järjestelmän välisissä suhteissa. Joiltakin osin näitä muutoksia voidaan kuvata uusmanagerialismin (new public management) ja tietoyhteiskunnan asettamilla vaatimuksilla. (Korteniemi & Borg 2008, 12.) Isossa-Britanniassa ja Ruotsissa nousi 1990-luvun tienoilla ajatus systemaattisten tutkimuskatsausten hyödyntämisestä sosiaalipalveluiden kehittämisenä. Merkittävimpiä organisaatioita sosiaalipalvelujen näyttöön perustuviin käytäntöihin liittyen ovat The Campbell Collaboration eli Campbell-yhteisö, joka on perustettu Yhdysvalloissa vuosina 1999–2000. Social care Institute of Excellence (SCIE) on myös merkittävä organisaatio näyttöön perustuvien käytäntöjen edistämiseksi. SCIE toimii Isossa-Britanniassa ja on perustettu vuonna 2001. (Korteniemi & Borg 2008, 12.)

Suomessa arviointitutkimuksen ja muun arviointiosaamisen lisäämisestä vastaa ensisijaisesti Stakesin sosiaalipalvelujen arviointiyksikkö Fin Soc. He ovat toteuttaneet pienin resurssein hyvät käytännöt-ohjelman, jonka tavoitteena on koota koeteltua ja tutkittua tietoa sosiaalityöstä ja sosiaalipalveluista, julkaista käytäntöä tukevia käsikirjoja, jakaa tietoa moninaisesti, konsultoida ja edistää hyvien käytäntöjen käyttöönottoa sekä tunnistaa ne aukot, joista puuttuu tietoa sekä edistää uuden tiedon syntymistä (Korteniemi & Borg 2008, 50.) Fin Socin taustaoletuksena on relationaalinen arvioinnin malli. Relationaalisessa mallissa tuotetaan tietoa siitä, millaisten toimijoiden, toiminnan ja resurssien avulla asiakkaan tilannetta voidaan muuttaa halutulla tavalla. Tämän mukaan sosiaalinen interventio on paikallista, erilaisten toimijoiden vuorovaikutteista toimintaa. Se tuottaa ja ylläpitää sosiaalisia suhteita ja siinä määritellään ongelmia, päämääriä, intressejä ja tarpeita. Interventioita tarkastellaan tällöin ihmisten ja työmallien välisinä suhteina. Ympäristön tulisi olla riittävän samanlainen kuin se, jossa menetelmä alun perin luotiin ja se osoitettiin toimivaksi. Käytännöt koostuvat ihmisistä ja ei-inhimillisistä elementeistä. (Korteniemi & Borg 2008, 52.)

Korteniemi ja Borg (2008) ovat pohtineet, onko mahdollista tuoda toisenlaisiin olosuhteisiin vaikuttavaksi todettu malli, joka on toteutettu toisenlaisissa olosuhteissa. Onko mahdollista toimia alkuperäisen mallin mukaisesti? Suomessa on ollut vastakkaisia näkemyksiä näistä asioista ja ne ovat vaikuttaneet myös käytännön toimintaan. Hyviä käytäntöjä ei voi siirtää kuin esineitä paikasta toiseen, vaan ne olisi luotava paikallisesti. Muista olosuhteista tulevia malleja voi käyttää, mutta on huomioitava, etteivät ne ole samanlaisessa kontekstissa kuin missä ne alun perin kehiteltiin. (Korteniemi & Borg 2008, 52.) Toisaalta Suomessa on kokemusta muualla kehitetyn palveluohjausmallin hyödyntämisestä. Helsingin sosiaalivirastossa toteutettiin palveluohjausmalli Yhdysvalloissa toteutetun palveluohjausmallin mukaisesti. Mallin toimivuutta arvioitiin ja tulokset olivat hyviä, vaikkakin asiakaslukumäärä oli pieni ja näyttöä toimivuuden varmistamiseksi olisi voinut olla enemmän. Oletuksena onkin, että tietyt perusasiat kuuluvat kaikkiin palveluohjausmalleihin. Näin voidaan olettaa, että samankaltaisten palveluohjausmallien vaikutukset saattavat olla samansuuntaisia sekä Suomessa että Yhdysvalloissa. (Korteniemi & Borg 2008, 55.)

New public management (NPM) tarkoittaa taloudellisuuden ja tehokkuuden ajattelun tuomista ammattien harjoittamiseen. Yhteiskunnan ja politiikkojen taholta ammatinharjoittajilta vaaditaan useasti tilivelvollisuutta ja tulostavuuksista. Tilivelvollisuudella tässä tarkoituksessa on talouteen ja tehokkuuteen viittaava käsite ja edellyttää ulkoista kontrollia ja mittaamista. (Korteniemi & Borg 2008, 12.) Tämä on varmasti todellisuutta suuressa osassa suomien kuntia, joissa sosiaalipalveluja tuotetaan. Korteniemi ja Borg siteeraavat Sommerfeldia (2005) ⁵, että ongelmien ratkaiseminen edellyttää uudenlaisia tapoja tuottaa ja käyttää tietoa. Näyttöön perustuvalla sosiaalityöllä katsotaan olevan tilaus, koska myös poliittisen järjestelmän asettamat vaatimukset edellyttävät näyttöön ja tietoon perustuvaa käytäntöä. Näyttöön perustuvia sosiaalipalveluja ja sosiaalityötä tarvitaan toiminnan näkyväksi tekemisessä (Korteniemi & Borg 2008, 12).

Kyösti Raunio (2010) mukaan näyttöön perustuvien käytäntöjen yhteiskunnallisena lähtökohdaksi pidetään tarvetta julkisen palvelun uudistamisesta, niukkaa resurssien käyttöä, resurssien kohdentamista oikein sekä vaikuttaviin toimenpiteisiin panostaminen. Taustalla on myös organisaatioiden taloudellisen tuottavuuden ajattelu, joka lisää selontekovelvollisuutta, mittaamista ja ulkoista kontrollia. Näyttöön perustuvien käytäntöjen voidaan ajatella antavan ammattikunnille mahdollisuuden vahvistaa asemaansa ongelmanratkaisun asiantuntijana. (Raunio 2010.)

Näyttöön perustuvia käytäntöjä tarvitaan sosiaalityössä Mullenin ym. (2005) mukaan seitsemästä syystä. Mullenin ym. (2005) mukaan näyttöön perustuvat käytännöt:

1. Parantaa yksittäisen asiakkaiden hoitoa ja kuntoutusta koskevia päätöksiä
2. Kehittää taitoja, joita tarvitaan keräämään tietoa ja arvioimaan kriittisesti asiakkaiden kertomuksia, oireita ja muita vastaavia asioita.
3. Asiakkaan arvot ja odotukset sisällytetään asiakkaan ja työntekijän kohtaamiseen
4. Edistää yleisiä taitoja löytää, arvioida ja käyttää tieteellisen tutkimuksen tuloksia
5. Internetin tietolähteet tarjoavat mahdollisuuden elinikäiseen oppimiseen

⁵ Sommerfeld, Peter 2005: Evidence-based social work-towards a new professionalism? Bern.Peter Lang AG.

6. Tunnistaa olemassa olevien tietojen aukkoja, joka voi johtaa uusien tutkimusten tekemiseen
7. Tarjoaa yhteisen tieteiden välisen kielen käytännön toimijoille

Näyttöön perustuvat käytännöt parantavat mahdollisuuksia kunnioittaa eettistä velvoitetta tiedottaen asiakkaita palveluiden vaikuttavuudesta ja haitallisuudesta parhaan käytettävissä olevan tiedon pohjalta. Näyttöön perustuva käytäntö auttaa myös arvioimaan toiminnan tuloksia asiakkaalle ja parantaa asiakkaan osallisuutta asiakasta koskevassa päätöksenteossa. Työntekijä pyrkii asiakkaan kanssa tietoon perustuvaan yhteisymmärrykseen. Siihen liittyy myös käytäntöjen, toimintapolitiikoiden ja tulosten näkyväksi tekeminen. (Mullen ym. 2005, 64.) On kuitenkin muistettava, että näyttö hyväksi havaitusta käytännöstä ei ole koskaan ikuista, vaan pitää olla valmis luopumaan vanhoista käytännöistä (ks. Kortenieniemi & Borg 2008, 11).

Näyttöön perustuvien käytäntöjen prosessi esitetään portaina, joita oletetaan käytettävän käytännössä. Nämä David Sackettin alun perin luomat portaat ovat Mullen ym. (2005, 56) esittäneet seuraavasti:

1. Muuntaa tarvittava tieto kysymyksen muotoon.
2. Saadaan selville paras näyttö
3. Arvioidaan kriittisesti näyttöä, sen luotettavuutta, vaikutusta sekä soveltuvuutta
4. Yhdistetään kriittinen arviointi kokemukseen
5. Arvioidaan vaikuttavuudet ja tehokkuudet 1-4 kohdissa ja etsitään keinoja parantaa niitä asiakkaan toiminnassa tai ongelmanratkaisussa tulevaisuudessa
6. Opetetaan muita seuraamaan prosessia

Kortenieniemi ja Borg (2008, 46) lisäävät näihin portaisiin edellä mainittujen lisäksi vaatimuksen siitä, että työntekijä etsii prosessissa parhaan saatavilla olevan tiedon ja arvioi kriittisesti tämän käyttökelpoisuutta ammatillisessa päätöksen teossa. Työntekijä ei vain pyri noudattamaan muiden antamia tutkimuksiin perustuvia ohjeita.

Näyttöön perustuvassa sosiaalityön käytännössä kiinnitetäänkin huomiota asiakkaiden arvoihin, toiveisiin ja heidän osallistumiseensa päätöksenteossa. Päätöksenteon tulee perustua tutkimustietoon ja toimenpiteen perustana oleva tutkimustieto tulisi jakaa asiakkaan kanssa (Mullen ym. 2005, 67.)

Näyttöön perustuvat käytännöt mielletään yleensä näyttöön perustuvaan lääketieteeseen, jossa tutkimusnäyttö yhdistetään kliiniseen osaamiseen ja potilaitten arvoihin ja olosuhteisiin. Tämä näkyy erilaisissa käypähoito-suosituksissa jotka velvoittavat erityisesti terveydenhuollon ammattilaisia (Paasio 2014, 22–23.) Paasion mukaan asiakkaan yksilöllisten arvojen ja elämäntilanteen tulisi olla näyttöön perustuvan käytännön ytimessä. Paasion mukaan näyttöön perustuva käytäntö antaa haastavat vaatimukset ammattilaiselle ja ne kulminoituvat tarkkanäköiseen, sensitiiviseen ja jopa taiteelliseen kykyyn yhdistellä hyvin erilaisia asioita. Paasio (2014) esittelee tutkimuksessaan vuoden 2002 uudistetun kliinisen päätöksen teon mallin, jonka ytimessä on asiakasvuorovaikutuksen, systemaattisen tilannearvion ja tieteellisen tutkimusevidenssin yhdistäminen ammatillisessa käytännössä. (Paasio 2014, 27). Heino (2008, 60) on todennut, että harvoin pitkäkestoistakaan hankkeista on tehty seurantatutkimuksia tai tarkasteltu tuloksia lasten ja asiakkaan näkökulmasta.

Paasio on selvittänyt, miksi tieteellisellä tutkimuksella ei ole juurikaan roolia sosiaalityön käytännössä. (Paasio 2014, 26.) Uskottavuus prosessin arvioinnissa perustuu kysymykseen, onko toiminta ja esimerkiksi palvelusuunnitelma toteutettu suunnitellusti. Tehtiinkö sitä mitä aiottiin ja missä määrin tavoite toteutui. Sosiaalityöntekijä vastaa eettisistä velvoitteista taata asiakkaalle parhaan mahdollisen palvelun, joilla on tutkimuksellisia perusteita. Muuten palvelut kärsivät uskottavuuden puutteesta. Yhteinen tavoite jaetaan sosiaalityöntekijän ja asiakkaan välillä. Uskottavuutta tuodaan esille julkituomalla, tapahtuiko niin kuin alun perin suunniteltiin. Arvioidaan, tapahtuisivatko asiat sillä tavalla kuin ne on tarkoitettu tai ilmaistu palvelusuunnitelmassa. Pohditaan, miten sovittu palvelusuunnitelma toteutettiin (Compton, Galaway & Cournoyer 2005, 308.)

Sosiaalityössä ja muissa auttamiseen liittyvissä ammateissa eettinen velvollisuus on arvioida tuottamiensa palveluiden tehokkuutta. Täytyy kyetä määrittelemään asiakkaan etu palveluissa ja niiden päämäärissä ja pohtia saavutetaanko asetettu tavoite. Sosiaalityössä täytyy varautua myös siihen mahdollisuuteen, että ponnisteluilla ja vaivannäöllä ei ole suosiollisia vaikutuksia tai ne voivat olla jopa haitallisia. Jolleivät sosiaalityöntekijä ja asiakas sitoudu arvioimaan päämäärän saavuttamista, ei voida

koskaan tietää interventioidenkaan vaikutusta (Compton ym. 2005, 303.) Näyttöön perustuvan käytännön lähtökohtana on ollut havainto, jonka mukaan työntekijöiden käyttämien interventioiden perusteet ovat epämääräisiä ja vaikutus asiakkaalle on jäänyt epäselväksi. Tällaisten ongelmien välttämiseksi ja ratkaisemiseksi interventiot tulisi perustaa tieteelliseen tietoon. Samalla voisi tulla mahdolliseksi ylittää tieteellisen tiedon ja käytännön välillä vallinnut kuilu (Raunio 2010, 388). Mullen ym. (2005) korostavat monenlaisen evidenssin välttämättömyyttä, koska sosiaalityöntekijät toimivat monenlaisissa käytännöissä. Heidän mukaansa parhaalla evidenssillä tarkoitetaan empiiriseen tutkimukseen perustuvaa evidenssiä. Koska sosiaalityöntekijät toimivat monenlaisissa käytännöissä, on välttämätöntä, että saatavilla on monenlaista tutkimukseen perustuvaa tietoa. (Mullen ym. 2005, 63)

3.2 Vaikuttavuuden arviointi

Sosiaalityössä on useita haasteita, jotka liittyvät näyttöön perustuvaan käytäntöön sosiaalityössä. Yksi kysymys on, kuinka voidaan tietää, että jokin menetelmä on vaikuttavin. Näyttöön perustuvien menetelmien lähtökohtana on se, että vaikuttavimmat menetelmät tuottavat parempia tuloksia kuin muut menetelmät. Haasteena on, että näyttöön perustuvien menetelmien vaikuttavuudesta ei saada varmaa näyttöä. Ei pystytä osoittamaan, että näyttöön perustuva menetelmä tuottaisi paremmat tulokset kuin tavanomaiset tai jotkut muut käytännöt. Näyttöön perustuvien käytäntöjen vaikuttavuutta on vaikea tutkia. Kun sosiaalityöntekijät tai heidän tiiminsä alkavat hallita näyttöön perustuvaa käytäntöä, vaikuttavuutta voi alkaa mitata tulostittareilla. Kun vaikuttavuustieto yhdistetään käytännöntyön tekemiseen, voidaan löytää vastauksia näyttöön perustuvien menetelmien vaikuttavuudesta. Toimintatapa, jossa ei edes yritetä testata erilaisten vaihtoehtoisten menetelmien vaikuttavuutta, on epäeettinen ja epäammattillinen (Mullen ym. 2005, 67, 68; Korteniemi & Borg 2008, 18.)

Erot menetelmien vaikuttavuudesta voivat olla riippuvaisia siitä, kuinka tutkimus on tehty. Vaikuttavuuden arviointia koskevissa tutkimuksissa on luotettavien tutkimustulosten aikaansaamiseksi otettava huomioon laajasti eri kontekstit, missä tutkimus tehdään ja miten ja kuka aineiston tutkimukseen kerää. Kun puhutaan jonkun

sosiaalipalvelun vaikuttavuudesta, on otettava huomioon vinoumat, jotka liittyvät tutkimuksen aineiston keräämiseen ja vinoumaan hypoteesista, että sosiaalipalvelut ovat tehokkaita kaikille sosiaalityön asiakkaille. Sosiaalipalveluiden tuottajien (sisäiset arvioijat) tekemät arvioinnit menetelmien vaikuttavuudesta tuottavat tutkimusten mukaan positiivisempia tuloksia, kuin sellaisen tutkimuksen tulokset, jonka aineisto on kerätty riippumattomien lähteiden toimesta (ulkoiset arvioijat). Vinoumat voivat vaikuttaa siihen tuleeko vaikuttavuuden tutkimuksen tuloksista positiivisia vai negatiivisia. Niillä on merkitystä, kun puhutaan sosiaalityön vaikuttavuudesta. Sisäiset arvioinnit ovat tärkeitä tietolähteitä sosiaalityön käytännöstä, kuten asiakkaan ongelmanratkaisuprosessin vaikuttavuudesta. Riippumattomia lähteiden arviointeja tarvitaan, kun kausaalisuhteita yleistetään. Positiiviset tulokset sosiaalityön vaikuttavuudesta pysyvät, vaikka ennako-oletukset olisivat paisuttaneet positiivisia tuloksia. Monet saadut tulokset tuovat uudenlaisia näkökulmia ja vaihtoehtoja interventioihin sekä tutkitut vaikuttavuudet voidaan tuoda käytännön sosiaalityöhön. Tulokset tuovat yksilöityjä syitä, miksi joku interventio on mahdollisesti parempi kuin joku toinen. Näin intervention taustalle saadaan teoreettinen orientaatio. Systemaattiset tutkimuskatsaukset vähentävät vinoumia, koska niissä kontrolloidaan vinoumia ja virhelähteitä kattavasti. (Mullen & Shuluk 2010, 54–56.)

Yhtenä haasteena näyttöön perustuvassa käytännöissä on, että sosiaalityön toimintatavoilla on suurempi merkitys kuin tutkimuksilla. Oleellisinta olisi kuitenkin toimia parhaan käytettävissä olevan tutkimustiedon pohjalta. Sosiaalityöllä on ollut haaste tulla itsenäiseksi näyttöön perustuvan käytännön tekijäksi, joka kykenisi tekemään asiakaslähtöisiä kysymyksiä ja soveltamaan niitä asiakastyössä tapauskohtaisesti. Sosiaalityöntekijät tarvitsevat koulutusta työskentelemään yksilöllisesti sekä työyhteisöjen tiimeissä arvioimaan tiedon tarvetta ja tiedostamaan tutkitun tiedon liittyminen kuhunkin käytännön työn tarpeeseen. Työntekijän tulee myös osata kriittisesti arvioida ja käyttää tuloksia hyödyksi päätöksenteossa. (Mullen ym. 2005, 69–70.)

Mullen ym. (2005) mukaan tutkimusmenetelmiä on asetettu hierarkkiseen järjestykseen näytön vahvuuden perusteella. Yleisesti katsotaan, että luotettavan tiedon saaminen

edellyttää kokeellista tutkimusta. Tällaisina pidetään satunnaisesti kontrolloitua koetta (Randomised controlled trial, RCT). Kokeellisten asetelmien soveltamiseen sosiaalityön ilmiöiden tutkimuksissa suhtaudutaan yleisesti kriittisesti. Kokeelliset asetelmat sopivat sen varmistamiseen, että muutos tapahtuu asiakkaan tilanteessa käytetyistä toimenpiteistä johtuen. Ammatillisen käytännön haasteena on satunnaistettuun kontrolloituun koeasetelmaan perustuvien tutkimusten ja tutkimuskatsauksien saatavuus ja tutkimusten soveltaminen ammatilliseen työhön. (Mullen ym. 2005, 71–73.)

3.3 Näytön tuottaminen tutkimusten avulla

Sosiaalityön yhtenä päämääränä on tehdä interventioita, jotka tuottavat merkittäviä parannuksia asiakkaan elämään. Sosiaalityö tarvitsee laadukkaita ja relevantteja arvioinnin työkaluja konkreettiseen työhön. Mullenin ym. (2005) mukaan tutkimustulokset osoittavat, että työntekijät eivät käytä standardisoituja arviointimenetelmiä ohjamaan heidän käytäntöään. Työntekijöiden tulee olla valppaita seuraamaan tuloksia. Tulosten johdosta menetelmiin voidaan puuttua ja korjata niitä ajan kanssa. Kun puute menetelmistä tiedostetaan, tutkimuksen tarve tulee huomioiduksi. Kun interventiolla huomataan olevan merkitystä, se tulee osoittaa myös tutkimuksellisesti (Mullen ym. 2005, 74–75.) Suomalainen sosiaalityö on uuden sosiaalihuoltolain (SHL) sekä sote- keskustelujen myötä uudessa haasteessa käytännön työn soveltamisessa. Eri sosiaalityön sektoreilla pohditaan muun muassa, miten sosiaalihuoltolain mukaisia palvelutarpeen arviointeja toteutetaan ja kuinka sosiaalityö löytää paikkansa rinnakkain terveydenhuollon kanssa. Pohdittavaksi jääkin, kuinka paljon keskusteluissa sosiaalityön merkittävydessä on käytetty ja otettu esiin sosiaalityön tutkimuksiin perustuvaa näyttöä?

Näyttöön perustuvilla käytännöillä tarkoitetaan ammatillisen asiantuntemuksen, asiakkaiden tarpeiden ja arvojen sekä parhaan mahdollisen tutkimustiedon integraatiota. Vaikka näyttäisi järkevältä vaatia ja tukea tutkimusta, jonka avulla saadaan paras mahdollinen näyttö jonkun työmenetelmän tai intervention toimivuudesta, se ei aina ole paras vaihtoehto edes kustannus tehokkuuden näkökulmasta. Tiukat

metodologiset kriteerit täyttävät tutkimukset vaativat paljon aikaa ja resursseja. Kaikissa tilanteissa ei tarvita perusteellisia vaikuttavuuden arvioita. Kun työntekijät tekevät päätöksiä, joiden perusteluksi ei löydy lainkaan näyttöä tai näyttö on vähäistä, pitäisi heidän kuitenkin toimia varovasti ja suhtautua kriittisesti myös vaikuttavuutta koskeviin seurantatietoihin. Kuitenkin pitää huomata myös se, että kun työn perusteluksi ei löydy riittävästi tutkimustuloksia, voidaan ryhtyä toimenpiteisiin tarpeellisen näytön hankkimiseksi. Tällöin tutkimuksen kohteeksi tulisi ottaa ne hoidon ja kuntoutuksen alueet, joissa näyttöön perustuvien työmenetelmien käytön mahdollisuudet ovat vähäisimmät. (Mullen ym.2005, 78–79.)

Mihin tahansa asiakastyöhön liittyvät yleiset tekijät (dodo's verdict), joilla on erityisesti merkitystä asiakkaan ja työntekijän välisessä suhteessa. Sosiaalityössä on pystytty löytämään selviä vaikuttavuus eroja interventioiden välillä. Yleisillä tekijöillä ei sosiaalityössä ole niin suurta merkitystä kuin esimerkiksi psykoterapiassa. Yleisten tekijöiden merkitys vahvistuu terapiatyössä. Sosiaalityössä menetelmät saattavat olla erilaisia. Sama koskee asiakkaan ongelmia ja odotuksia. (Mullen & Shuluk 2010, 57, 60; Korteniemi & Borg 2008, 19) Sosiaalityö on yleisesti sellaista, että työ ei perustu yhdenmukaisesti toteutettavaan menetelmään vaan interventiot tehdään tilannekohtaisesta tarpeesta johtuen. (Mullen & Shuluk 2010, 58.) Sosiaalityössä päätösten tekemiseen liittyy yleensä myös tilannekohtaista harkintaa.

Compton ym. (2005) mukaan sosiaalityöntekijän tulisi vastata seuraaviin kysymyksiin toimintatavoista ja interventioista. Mitä toivomme saavuttavamme? Kuka apua tarvitsee? Sosiaalityöntekijän tulisi myös yksilöidä esimerkiksi asiakaskunta, perhe, yhteisö, organisaatio, asukas ja kunta. Mitkä toimintamuodot ja interventiot ovat välttämättömiä tuen ja avun saamiseksi asiakkaalle? Mitkä toiminnan osatekijät sopivat yhteen? Meneekö joku toiminta jonkun toisen toiminnan edelle? Mitä teoreettisia, paikallisia ja kokemuksellisia vaikuttavuuden tuloksia on saavutettu kyseisestä asiasta? Käytännön arviointi testaa tuloksia käytännössä. (Compton ym. 2005, 303–308.) Compton ym. (2005) mainitsema menettely voidaan nähdä myös näyttöön perustuvan käytännön toimintatapana. Tällaisilla toimintatavoilla tuodaan interventioihin uusia näkökulmia ja toimintatapoja.

Yleisten tekijöiden vaikutus ei ole sosiaalityössä ja muissa sosiaalipalveluissa niin voimakas, että se olisi tuhonnut muiden tekijöiden vaikutukset. Kuitenkin sosiaalityön vuorovaikutussuhteen laadulla ja yleisillä tekijöillä saattaa olla isokin merkitys (Mullen & Shuluk 2010, 60; Korteniemi & Borg 2008, 19.) Mullen ja Shuluk (2010) korostavat, että kvasikokeelliset tai laadulliset tutkimukset tuottavat oleellisempaa tietoa käytännöistä todellisessa toimintaympäristössä kuin satunnainen koeasetelma (Mullen & Shuluk 2010, 59).

4 Systemaattinen kirjallisuuskatsaus tutkimusmenetelmänä

Systemaattinen kirjallisuuskatsaus on tutkimusmenetelmä ja metodi, jossa tutkitaan jo tehtyä tutkimusta. Kirjallisuuskatsauksessa tutkimustulosten perusteena ovat kootut tutkimusten tulokset. (Salminen 2011, 4.) Systemaattiset kirjallisuuskatsaukset eivät ole luettelomaisia kuvauksia eivätkä kirja-arvosteluja. Kirjallisuuskatsaukseen liittyy kriittinen tarkastelu valituista artikkeleista. (Salminen 2011, 5; Coughlan ym. 2015, 7.)

Systemaattinen kirjallisuuskatsaus on tiivistelmä tutkijan valitseman aihepiirin tutkimusten olennaisesta sisällöstä, jolla kartoitetaan keskustelua sekä nostetaan esille tieteellisen tulosten kannalta mielenkiintoisia ja tärkeitä tutkimuksia. Systemaattista kirjallisuuskatsausta pidetään tekniikkana, joka tukee muita metodeja. Sitä pidetään eräänlaisena johdattelevana osiona, sen avulla tiivistetään tutkimusten tuloksia sekä arvioidaan niiden johdonmukaisuutta. Yksi tärkeä systemaattisen kirjallisuuskatsauksen ulottuvuus on näyttöön perustuva päätöksenteko. (Salminen 2011, 9, 10,15; Johansson 2007, 4–5.)

Kirjoitan tässä luvussa tarkemmin systemaattisesta kirjallisuuskatsauksesta tutkimusmenetelmänä, erityisesti sosiaaalialalla. Kerron tässä luvussa myös tutkielmani tutkimuskysymykset. Olen omassa tutkielmassani toteuttanut systemaattista kirjallisuuskatsausta tutkimusmenetelmänä. En kuitenkaan pidä tutkielmaani täysin systemaattisena kirjallisuuskatsauksena, vaan enemmän tutkimusartikkeliperusteisena tutkielmana. Olen kuitenkin toteuttanut tutkielmassani systemaattisen kirjallisuuskatsauksen prosessia, josta alla kirjoitan tarkemmin.

4.1 Systemaattinen kirjallisuuskatsaus

Helen Aveyard (2010, 2) mukaan systemaattisen kirjallisuuskatsauksen yleisyys on lisääntynyt sosiaaalialalla. Syyksi yleistymiseen hän näkee ensinnäkin, ettei systemaattiseen kirjallisuuskatsauksen tekemiseen tarvitse hakea tutkimuslupaa. Toiseksi kirjallisuuskatsauksen aineisto on jo valmiina ja kirjallisuuskatsauksen avulla saadaan tutkimuksenkohteena olevasta aiheesta laajasti tietoa, mitä kyseisestä aiheesta

jo tiedetään. Kirjallisuuskatsauksen avulla saadaan aiheesta koottua tietoa useasta tutkimuksesta ja tutkimuksia voidaan vertailla toisiinsa nähden. Systemaattisessa kirjallisuuskatsauksessa yksi tärkeä näkökulma on näyttöön perustuvien käytäntöjen merkityksen kasvaminen sosiaalialalla sekä terveysalalla. (Aveyard 2010, 22; Salminen 2011, 16.)

Kirjallisuuskatsauksen systemaattisuus vaikuttaa tutkimustulosten luotettavuuteen. Systemaattiseen kirjallisuuskatsaukseen tutkija ei voi valita tutkimukseensa aikaisempia tutkimuksia aineistoon sattumanvaraisella otannalla ilman perusteluita. Tutkimuksia ei voi valita myöskään sen perusteella, että ne vastaavat tutkijan omaa mielenkiintoa. Ei-systemaattinen aineiston kerääminen ei anna systemaattisia tuloksia. Systemaattisesti valitut aiemmat tutkimukset aineistoon mahdollistavat luotettavien tutkimustulosten saamisen. (Aveyard 2010, 10.)

Systemaattisessa kirjallisuuskatsauksessa on tärkeää koko tutkimusprosessin dokumentointi, jotta tutkimuksen lukija voi seurata, miten tutkimustuloksiin on päädytty. Tutkimukseen liittyvien valintojen ja päätösten kirjoittaminen auki lisää tutkimuksen luotettavuutta. Tutkimuksesta tulee käydä ilmi, miksi tutkija on valinnut kyseisen tutkimuskysymyksen, päätenyt valitsemaansa tutkimusmenetelmään sekä millä hakutermeillä ja kriteereillä aineisto on muodostunut. Tutkimusprosessin kuvaus on systemaattisessa kirjallisuuskatsauksessa merkittävä osa koko tutkimusta. (Aveyard 2010, 19–20; Coughlan ym. 2015, 111; Metsämuuronen 2006, 31.) Samaa aihetta käsittelevän tutkimuksen yhdistäminen auttaa näkemään valitun tutkimusaiheen kokonaiskuvana. Kirjallisuuskatsaus on itsenäinen tutkimus, jossa tarkoituksena on löytää esitettyyn tutkimuskysymykseen uusia näkökulmia, mutta toisaalta kirjallisuuskatsaus voi johtaa uusiin tutkimuksellisiin löytöihin, joita yksittäisiä tutkimuksia tarkasteltaessa ei huomaisi. (Aveyard 2010, 8–9, 21.) Systemaattinen kirjallisuuskatsaus edellyttää prosessin suunnittelua ja kuvausta, sillä se on voitava toistaa samanlaisena kuvauksen perusteella (Metsämuuronen 2009, 47; Coughlan ym. 2015, 33.)

4.2 Tutkimuskysymykset

Systemaattisessa kirjallisuuskatsauksessa on oleellista lähteä liikkeelle tutkimuskysymyksestä ja mahdollisesti pilkkoa sitä pienempiin kysymyksiin tai hakutermeihin. (Coughlan ym. 2015, 33.) Tässä tutkielmassa olen kiinnostunut vanhemmuuden arviointia koskevista tutkimusartikkeleista sekä siitä, millä tavalla tutkimusartikkeleissa kuvataan kiintymyssuhdeteoriaa ja vaikuttavuutta. Tarkoitukseni on teoriapohjaisesti analysoida tutkimusartikkeleita vanhemmuuden arvioinnista. Tutkimuskysymykseni nousevat tutkielmani viitekehystä, kiintymyssuhdeteoriasta, mentalisaatiosta sekä näyttöön perustuvista käytännöistä. Tutkielmani tavoitteena on tuottaa vanhemmuuden arvioinnista sellaista tietoa, jota voisi hyödyntää käytännön vanhemmuuden arviointia tehtäessä ja tutkiessa.

Tutkielmassani selvitän systemaattisen kirjallisuuskatsauksen avulla:

- 1) Miten kiintymyssuhdeteoriaa kuvataan vanhemmuuden arviointia koskevissa tutkimusartikkeleissa?
- 2) Miten vaikuttavuutta kuvataan vanhemmuuden arviointia koskevissa tutkimusartikkeleissa?

Haen tutkielmassani vastauksia tutkimuskysymyksiini vanhemmuuden arviointia koskevista kansainvälisistä tutkimusartikkeleista.

5 Tutkielman toteutus

Tieteelliselle tiedolle keskeistä on uuden tiedon rakentuminen vanhan tiedon päälle. Ennestään tiedetty tieto toimii uuden tiedon lähtömateriaalina. Tutkija voi harvoin löytää aivan täysin uutta tietoa, johon joku toinen ei olisi aiemmin perehtynyt. Tiedon tulisi olla hankittu puolueettomasti ja vältettävä subjektiivisia kannanottoja, tiedon tulee siis olla objektiivista ja subjektiivista. Jari Metsämuurosen (2010, 33) mukaan on kuitenkin mahdotonta olla täysin objektiivinen tuloksissa, koska tutkimuksen tuloksiin vaikuttaa voimakkaasti tutkijan käsitys luotettavasta tiedosta ja todellisuudesta. (Metsämuuronen 2010, 33.) Tässä luvussa kuvaan, kuinka oma tutkimusprosessini eteni. Esittelen tutkielmassani käyttämiä hakutermejä sekä valintakriteerit, joiden perusteella valitsin aineistoni artikkelit. Toteutin systemaattisen kirjallisuuskatsauksen prosessia Ari Salmisen (2011) esittämän kirjallisuuskatsauksen sovelluksen mukaan.

Salmista (2011, 16) mukailen käytin seuraavia vaiheita oman systemaattisen kirjallisuus katsauksen toteuttamisessa:

1. Määritellään varsinainen tutkimusongelma
2. Täsmennetään hakutermit
3. Valitaan aikaväli
4. Rajaudutaan siihen doktriiniin, jonka piiristä tutkimukset valittiin
5. Analysoidaan tutkimusaineisto ja niiden laatu sekä
6. Tehdään kuvaileva tulosten synteesi.

Hänen esittämänsä ohjeen mukaisesti oli luontevaa edetä myös omassa sosiaalityön tutkielmassani. Edellisessä luvussa olen määritellyt tämän tutkielman tutkimusongelman Salmisen esittämän ensimmäisen vaiheen mukaisesti, luvussa 5.1 täsmennän hakukriteerit sekä kerron valitsemani aikavälin sekä sen, kuinka aineistoni muodostui. 5.2 kappaleessa avaan, kuinka aineistoni muodostui sekä 5.3 kappaleessa esittelen artikkelit, jotka valitsin tutkielmani aineistoon.

5.1. Hakukriteerit ja aineiston muodostuminen

Systemaattisessa kirjallisuuskatsauksessa hyväksymis- ja poissulkemiskriteerit muodostetaan tutkimuskysymyksestä käsin, jotta aineistolla voidaan vastata tutkimuskysymykseen tai -kysymyksiin. Hyväksymis- ja poissulkemiskriteerien avulla perustellaan, miksi tietynlainen aineisto on tutkimuksen kannalta merkittävää. Tutkijan on kerrottava, miten hyväksymis- ja poissulkemiskriteerit ovat muodostuneet ja osattava asettaa aineistolle kriteerit, jotka hänen mielestään palvelevat tutkimusta. Kriteereitä muodostettaessa on otettava huomioon, kuinka paljon aikaa tutkimukseen on mahdollista käyttää, kuinka suuri tutkimusaineisto on mahdollinen tutkijan aikatauluun ja tutkimuksen laajuuteen nähden. Tutkimusaineisto on osattava rajata sellaiseksi, että tutkija pystyy hyödyntämään ja ottamaan aineiston haltuun niissä puitteissa, jotka hänellä on tutkimuksen tekemiseksi. (Aveyard 2010, 69–72; Coughlan ym. 2015, 38–39.)

Coughlan ym (2015, 38) huomauttavat, jos valitsee aineistoon vain englanninkielisiä artikkeleita, voi tutkimuksen ulkopuolelle jäädä tutkimuksen kannalta olennaisia artikkeleita. Omassa tutkimuksessani en löytänyt yhtään artikkeliosumaa suomenkielellä, joten päädyin käyttämään englanninkielisiä hakutermejä. Englanninkielenkäyttö omassa tutkielmassani on osoittanut ainoaksi oikeaksi tavaksi tutkimuksen onnistumisen kannalta.

Tässä tutkielmassa hakutermit nousivat tutkielman teoreettisesta viitekehystä kiintymyssuhdeteoriasta ja vanhemmuuden arvioinnista. Lisäksi halusin, että hakemani artikkelit liittyisivät sosiaalityöhön, sen vuoksi yhtenä hakusanana oli sosiaalityö. Tein hakuja myös suomenkielisiin Aleksis ja Arto artikkelitietokantoihin. Laitoin hakusanoiksi 1.vanhemmuden arviointi, AND 2.kiintymyssuhde teoria AND 3.sosiaalityö. Hakutuloksia tuli molemmista 0 kpl. Tämän vuoksi päätin kerätä aineistoni englanninkielisistä artikkeleista. Minun siis täytyi kääntää suomenkieliset hakutermit englanniksi. Käytin englanninkielisiä termejä, joita olin tottunut kirjallisuudessa näkemään suomenkielisille vastineille, parent assessment, attachment theory, social work. Tarkistin käännökset vielä MOT sanakirjasta.

Olen tehnyt artikkeli hakuja lapin yliopiston Nelli- tiedonhakuportaalista, jossa ovat eri korkeakoulujen elektroniset kokoelmat. Valitsin Nelli-tiedonhakuportaalista ”tietokannat aihe alueittain ” ja ”sosiaalityön”. Ensimmäisen haun tein Social services abstractiin (Proquest). Laitoin hakusanoiksi 1. parental assessment AND 2. Attachment theory OR 3. Social work. Tein hakuja 3.4 - 8.4. 2016 välisenä aikana. Keräsin aineistoni Social services abstractista eli Proquestin tietokannasta, hakusanoistani olivat Parental assessment AND attachment theory OR social work. Samoilla hakusanoilla tein haun myös academic search elite (ebSCO) ja sain 0 hakutulosta. Kun vaihdoin hakusanoiksi 1. Attachment theory AND 2. Parental assessment AND social work, hakutulos oli edelleen 0 artikkeleita.

Näillä hakukriteereillä ja edellä kuvatuilla hakusanoilla sain yhteensä 164 osumaa proquestin tietokannasta. Rajasin haun aikaväliksi 2005–2016, jolloin osumia tuli 100. Hakutuloksien perusteella en osannut vielä sanoa, mitkä artikkeleista olisivat relevantteja tutkimuskysymykselleni, joten kävin artikkelit yksitellen läpi lukemalla otsikot ja abstractit. Poissulkukriteerini oli, että artikkelit liittyivät vanhemmuuden arviointiin ja sosiaalityön näkökulma tulisi olla mukana artikkeleissa. Näin halusin pitää työssäni sosiaalityön näkökulman. Rajasin sosiaalityön näkökulma vielä siten, että artikkeleissa tulisi olemaan vielä lastensuojelun tai perheen näkökulma. Lisäksi valitsin artikkelit, jotka olivat ilmaisia ja saatavilla Lapin yliopiston kirjaston tietokannasta sähköisesti.

Poissulkemis- ja hyväksymiskriteerini tässä tutkielmassa olivat:

Poissulkukriteerit:

- muu kuin englannin kieli
- muu kuin elektroninen tietokanta
- maksullisuus
- ei sosiaalialan artikkeli
- muut vuodet kuin 2005–2016

Hyväksymiskriteerini:

- vanhemmuuden arviointi
- sosiaalityön näkökulma

- maksuton
- englanninkieli
- 2005–2016 vuoden artikkelit

Kun jatkoin artikkelihakuja 8.4.2016 Proquestin tietokannassa samoilla hakutermeillä ja poissulkukriteereillä, osumaksi tuli 82 artikkelia. Luin kaikki otsikot ja abstractit. Valitsin tulostettavat tai tallennettavat artikkelit niiden perusteella. Lukiessani abstracteja rajasin artikkeleista ulos ne jotka eivät suoranaisesti liittyneet sosiaalityöhön. Tästä johtuen rajasin koulumaailmaan ja päiväkotimaailmaan liittyvät artikkelit pois. Valitsin artikkeleista ne aineistooni, jotka liittyivät läheisesti lastensuojelun sosiaalityöhön liittyvään arvioon vanhemmuudesta.

Lapin yliopiston Nelli- tietoportaaali vaihtui tehdessäni artikkelihakuja Luc Finnaksi, joten tein myös Luc Finnassa, proquest tietokannassa artikkelihakuja. Käytin samoja hakusanoja ja poissulkukriteerejä kuin aiemmin eli Parental assessment AND attachment theory OR social work. Sain 158 tulosta, jotka kävin vielä läpi lukien artikkeleiden otsikot ja abstractit. Havaittiin, että pääsääntöisesti myös Luc Finnan kautta tehdyissä hauissa olivat samat artikkelit, jotka olin saanut tulokseksi aiemmin Nelli- tietoportaalissa. Tosin osa artikkeleista ei ollut luettavissa sähköisesti, joten ne jäivät sen vuoksi aineistostani ulkopuolelle.

Ensimmäisen hakupäiväni 3.4.2016 ja myöhempien hakupäivien 8.4.2016 ja 9.4.2016 jälkeen minulla oli otsikoiden ja abstractien sekä asettamieni poissulkemiskriteereiden jälkeen yhteensä 14 artikkelia valittuna. Tulostin ja tallensin tutkimusartikkelit tietokoneelleni. Luin vielä tarkemmin koko artikkelit, jonka perusteella jätin niistä vielä neljä pois tutkimusaineistostani, koska lähemmän tarkastelun jälkeen ne sisälsivät poissulkemiskriteereitäni, jotka eivät olleet tulleet esille abstracteissa. Jatkoin kymmenen tulostetun artikkelin lukemista kriittisesti tutkimuskysymykset mielessä, jolloin kymmenestä artikkelista minulta karsiutui vielä kolme artikkelia pois, koska ne olivat mielestäni liian terveysalalle painottuneita, eivätkä vastanneet riittävästi ensimmäiseen tutkimuskysymykseeni. Pohdin, jääkö minulle analysoitavaksi liian vähän tutkimusartikkeleita, lopulta totesin valittujen seitsemän artikkelin jääneen minulle

aineistoksi asettamieni poissulkukriteereiden ja tutkimuskysymysten vuoksi, enkä voisi ottaa lisää artikkeleita mukaan, vaan sen vuoksi, että niitä kuuluisi systemaattisessa kirjallisuuskatsauksessa olla tietty määrä. Myös Salmisen mukaan laaja-alaisuus systemaattisessa kirjallisuuskatsauksessa ei ole arvo sinänsä, sillä laajassakin aineistossa voi olla yksipuolinen näkökulma. Tärkeintä Salmisen mukaan on se, että vastataan tutkimuskysymykseen, vähentää tutkimuksen valintaan ja sisällyttämiseen liittyvää harhaa, referoidaan tutkimuksia objektiivisesti sekä arvioidaan tutkimusten laatua. (Salminen 2011, 15.)

Salmisen mukaan systemaattisessa kirjallisuuskatsauksessa tutkija käy runsaasti aineistoa ja tutkimuksia läpi. (Salminen 2011, 9). Tutkielmassani kävin runsaasti läpi artikkeleita, mutta lopulta tutkielmaan valikoitui ainoastaan seitsemän tutkimusartikkelia. Ajattelen, että tutkimukseni kannalta tärkeintä on artikkeleiden vastaavuus ensimmäiseen tutkimuskysymykseeni kiintymyssuhdeteorian näkökulman kuvaaminen vanhemmuuden arviointia koskevissa artikkeleissa. (Liite 1) Abstractien läpikäyminen vaatii huolellista läpikäymistä ja keskittymistä, jotta tutkimuskysymykseeni vastaavat artikkelit tulee valituksi. (ks. Pudas-Tähkä & Axelin 2007, 52).

Kiinnitin Metsämuurosen (2009, 46) mukaisesti huomioni artikkeleissa niiden käyttökelpoisuuteen, eheyteen ja loogisuuteen. Aloitin artikkeleiden lukemisen otsikoista ja tiivistelmistä. Metsämuurosen mukaan, jos artikkeli vielä tämän jälkeen tuntuu kiinnostavalta ja tutkimuksen kannalta hyvältä, tutkimuksen kannattaa valita aineistoon. Metsämuuronen (2009, 46) kehottaa tulostamaan kiinnostavimmat artikkelit ja sen jälkeen tutkia rauhassa ”keskustellen” artikkelin kanssa. Lukiessani ensin valittuja 14 artikkelia tutkimuskysymykseni valossa, jätin artikkeleista pois ne artikkelit joiden aihealue ei vastannut mielestäni riittävästi tutkimuskysymykseeni, kuten käytöshäiriöt tai adoptio, katsoin aiheiden menevän kauas tutkielman tutkimuskysymyksestä. Kun olin jo listannut aineistoon valitsemani artikkelit ja lukenut ne useamman kerran jäi valitsemistani artikkeleista vielä yksi pois lopullisesta aineistostani. Poisjätetty artikkeli käsitteli sosiaalialan henkilökunnan käsityksiä

normaaliudesta ruotsalaisessa kontekstissa. Lopulta aineistokseni jäi seitsemän kansainvälistä tutkimusartikkelia.

5.2 Valitut artikkelit

Tutkimusartikkeleikseni muodostui yhteensä seitsemän artikkelia. Koska olin rajannut hakukriteereikseni artikkelit aikavälille 2005–2016, artikkelit olivat kohtuullisen uusia. Artikkelit olivat julkaistu vuosina 2005, 2006, 2007, 2008, 2012, 2013 sekä vuodelta 2014. Olen listannut valitsemieni artikkeleiden julkaisijan ja julkaisumaan alla olevaan taulukkoon.

Kuvio 2.

Julkaisija	Julkaisumaa
Child & Family Social Work 2	Iso-Britannia, Romania
Child Abuse Review 2	Iso-Britannia
Child Welfare 1	Usa
Children and Youth Service Review 1	Australia
International Social Work 1	Australia

5.3. Tutkielman eettisyys

Pohdin eettisyyttä muun muassa tutkielmani aiheen, vanhemmuuden arvioinnin näkökulmasta. Tarkastelen vanhemmuuden arviointiin liittyvää aineistoa eettisesti siitä näkökulmasta, että sosiaalityötä tehdään monenlaisissa yhteiskunnissa, ja vaikka palvelut ja etuudet voivat olla hyvinkin eri tasolla, eettiset periaatteet ovat yhteisiä.

Sosiaalityössä törmätään eettisiin ongelmiin sekä sosiaalityön tutkimuksessa, että sosiaalityön käytännössäkin. Sosiaalityöntekijä joutuu molemmissa tilanteissa tekemään eettisiä ratkaisuja. Käytännötilanteissa sosiaalityön tutkimuksen ja ammatillisen työn eettiset periaatteet eivät poikkea oleellisesti toisistaan, koska molemmissa tilanteissa ollaan tekemisissä aineistojen, analyysin ja sosiaalista todellisuutta koskevien tulkintojen kanssa (Urponen 2003, 72.) Sosiaalialan arvoilla, kuten myös arvioilla ja

käsityksellä hyvästä vanhemmuudesta voidaan todeta olevan yhteinen, globaali luonne, ainakin suurimmassa osassa maailmaa. Sosiaalityö on huolenpitoa ihmisistä, joilla on tarpeita esimerkiksi perhesuhteissa tai sosiaalisten tilanteiden hallinnassa, ja jotka syntyvät rakenteellisista syistä, kuten köyhyydestä. Tavoitteena on hyvän tekeminen ja ihmisten auttaminen, sekä puutteen ja kärsimyksen vähentäminen, lyhyesti sanottuna ihmisten hyvinvoinnin lisääminen. Työhön liittyy usein valtaa ja mahdollisuuksia vaikuttaa ihmisten elämään ja sitä kautta yhteiskuntaan. (Hugman & Smith 1996, 1; William ym. 2009, 287; Talentia 2013, 5, 7.)

Husbandin (1996, 96) mukaan sosiaalityön luonteen vuoksi eettisyys eli ”oikein tekeminen” on olennainen asia sosiaalityön kentällä tehtävien ratkaisujen äärellä. Tärkeää on ymmärtää ja torjua leimaantumista esimerkiksi köyhyyden, iän, työkyvyttömyyden tai uskonnolliseen yhteisöön kuulumisen vuoksi. Sosiaalityössä tulisi tunnistaa yksilöiden erilaiset tarpeet ja pyrkiä vaikuttamaan syrjiviin käytäntöihin ja politiikkaan. (Husband 1996, 96). Joskus oikeanlaisten tarpeiden ja tilanteiden tunnistaminen, samoin kuin syrjinnän tunnistaminen, voi olla vaikeaa, ja ihminen voi tuntea syrjinnän kokemuksia yllättäviltäkin tahoilta.

Myös vanhemmuuden arvioinnissa sosiaalityöntekijän ja asiakkaan välistä suhdetta voidaan tarkastella tietynlaisena moraalisen osallistumisena, missä kyse on henkilökohtaisten ja ammatillisten alueiden yhdistymisestä varsinaisessa toiminnassa. Sosiaalityön interventiot herättävät väistämättä huolta asiakkaan hyvinvoinnin ja kärsimysten ymmärtämisestä. Asiakkaiden ongelmien ymmärtäminen ja ratkaisujen löytäminen vaativat teknisten taitojen, teorioiden ja asiantuntemuksen lisäksi eettistä tietoisuutta. Sosiaalityöntekijöiden täytyy määrittää yhdessä asiakkaan kanssa, mikä on oikeasti hyväksi hänelle: tämä prosessi sisältää kriittistä itsereflektiota työntekijältä, jonka täytyy tulkita tilanne oikein ja valita sopiva vastaus monista vaihtoehdoista, välittämättä ulkopuolisten arvojen vaikuttamisen tulkintaan ja päätöksiin. Vaikeatkin päätökset on mahdollista tehdä asiakkaan kanssa yhteisymmärryksessä. (William ym. 2009, 289.)

Asiakkaan tilanteen oikeanlaiseen tulkitsemiseen liittyy enemmän kuin käytännön toteutus. Arvioinnin ja päätösten tekeminen on väistämätöntä, ja päätökset nojautuvat virallisen tietämykseen ja taidon lisäksi perusteluiden ja todisteiden laajaan valikoimaan. Ne turvautuvat moraalisiin asenteisiin siitä, mikä on hyvää ja mikä pahaa, tai mikä on sosiaalisesti hyväksyttävää ja hyväksymätöntä. Moraalinen tietämys siitä, mikä on hyväksi asiakkaille, ymmärtäen asiakkaan arvot, on vähintään yhtä tärkeää kuin praktinen tietämys. Moraalisen tietämyksen hankinta täytyy tehdä vuorovaikutuksellisessa yhteishengessä asiakkaan kanssa. (William 2009, 289–290.) Eettiset ohjeet on luotu varmistamaan moraalien toteutumista, ja suojaamaan siltä, ettei moraalinen päätöksenteko jäisi ainoastaan sosiaalityöntekijälle. Vaikka säännöt ohjaavat työntekijän toimintaa, päätökset on kuitenkin tehtävä moraalisena yksilönä itse. (Husband 1996, 86.)

Työntekijän täytyy miettiä, kuinka saavuttaa yhteisymmärrys asiakkaan kanssa hänen tilanteestaan, ja tiedostaa, miten oma sosiaalinen asema, kulttuuri, ideologiat, arvot ja uskomukset voivat vääristää yhteisymmärryksen syntymistä ja ylipäänsä ammatillista kasvua (Hugman & Smith 1996, 7–12; William 2009, 290–291). Hugmanin ja Smithin mukaan nämä on pidettävä erillään asiakastyöstä, eivätkä ne saa ohjailla sitä, mutta toisaalta he myöntävät, että ne ovat osa työntekijää ja niitä on mahdotonta pitää täysin erillään omasta ammatista. (Hugman & Smith 1996, 7–12.) Työntekijän voi olla vaikeaa ymmärtää ja hyväksyä asiakkaan valintoja ja erilaista arvomaailmaa. Yhteisymmärryksen saavutettua täytyy varmistaa toiminnan oikeudenmukaisuus. Eettinen ohjeisto kuvaa sosiaalityön kaksoisroolia; sosiaalisen oikeudenmukaisuuden tavoittelu ja yksilön hyvinvoinnin turvaaminen. Näiden kahden tasapainon vuoksi, sosiaalityöntekijän täytyy kantaa mielessään sosio-poliittisten ja kulttuuristen kontekstien vaikutuksia. (William ym. 2009, 290.)

Sosiaalityö on moraalista praktiikkaa, joka vaatii sosiaalityöntekijöitä olemaan empatian jakajia ihmisten kärsimyksissä, kykeneviä asettumaan toisen asemaan ja kommunikoimaan myötätuntoisesti. Sosiaalityöntekijöiden tulee nähdä asiakkaansa ja itsensä kokonaisina ihmisinä joiden elämä on sidoksissa tiettyihin konteksteihin. Tällainen ymmärtäminen ei voi olla erillään kriittisestä itsereflektiosta, moraalista

tietoisuudesta ja reagoivuudesta. Sosiaalityö erotetaan muista ammatillisista praktiikoista, koska se on syvästi sulautettu humanisiin arvoihin. Kriittinen itsereflektio aktivoi sosiaalityöntekijät tavoittelemaan sopivaa tasapainoa ammatillisten arvojen ja asiakkaan henkilökohtaisen moraalien välillä. Se ottaa huomioon yksilön hyvinvoinnin, ihmisoikeuksien, sosiaalisen harmonian ja yhteisön intressien vaatimukset. Kriittisen itsereflektion avulla työntekijät ovat tietoisempia siitä, kuinka heidän ennakkoluulot ja olettamuksensa ovat rajoittaneet ymmärrystään asiakkaiden arvomaailmasta, ja kuinka oivaltaa asiakasprosessin asiakkaansa maailmankatsomuksen kehittämisen näkökulmasta. Kriittinen itsereflektio tarjoaa myös laajemman perspektiivin yksilöllisen ilmiön tulkitsemiseen. Näkökulma ehkäisee työntekijöitä vähättelemästä yksilön tilannetta. Sosiaalityön moraalinen ja poliittinen luonne ovat näin erottamattomasti yhteydessä, eikä niitä voi erottaa toisista. (William ym. 2009, 291.)

Tutkimuksessa on olennaista tunnistaa yhteiskunnallisiin tulkintoihin hyvä- ja huono-osaisuudesta sekä ihmisten erilaisuudesta liittyviin ideologisiin näkökulmiin. Tutkijan on hyvä tunnistaa niiden jännittyneisyys. Tutkimukselta odotetaan toiminnallista sensitiivisyyttä, joka tulee esille tutkijan lähestymistavoissa ja valinnoissa. Sosiaalityöiden tutkimuksessa tulee ymmärtää ilmiöiden poliittisuuden, koska poliittiset valinnat heijastuvat ihmisten arkeen, väestöryhmien eriarvoisuuteen sekä sosiaalisten ongelmien ja syrjäytymisen prosesseihin. Näin ollen palataan myös kansalais- ja sosiaalisten oikeuksien toteutumiseen (Pohjola 2003, 55–56.) Tutkielmassani vanhemmuuden arviointiin liittyy kansainvälisestikin erilaisia ideologioita, jotka ovat riippuvaisia kustakin kulttuurisesta kontekstista. Omassa tutkimuksessani katson vanhemmuuden arviointia universaalisti kiintymyssuhdeteoreettisesta näkökulmasta. Tiedostan kuitenkin vanhemmuuden arvioinnin taustalla olevan myös poliittisia heijastuksia, jotka vaikuttavat sekä sosiaalityöntekijään että vanhempiin, joiden vanhemmuutta arvioidaan.

5.4. Aineiston analyysi

Lähestyin tutkielmani tutkimusartikkeleita teorialähtöisellä sisällönanalyysillä, koska katsoin aineistoani kiintymyssuhdeteorian, mentalisaation ja näyttöön perustuvan

sosiaalityön käytännön näkökulmasta. Analyysiani määrittävät lähinnä kiintymyssuhdeteoriasta ja mentalisaatiosta tulevat käsitteet. Tavoitteenani oli katsoa vanhemmuuden arviointia koskevia tutkimusartikkeleita kiintymyssuhdeteorian sekä vaikuttavuuden arvioinnin näkökulmasta. (ks. Tuomi & Sarajärvi 2002, 116–117.) Teoreettisessa sisällönanalyysissä aineiston luokittelu perustuu aikaisempaan viitekehykseen ja teoriaan (Tuomi & Sarajärvi 2013, 113). Teoriaohjaavalle sisällönanalyysille tulee tehdä analyysirunko, jonka sisälle muodostetaan erilaisia luokituksia ja kategorioita aineistolähtöisen analyysin mukaan, jonka mukaan voidaan poimia aluksi yläluokkaa tai alaluokkaa kuvaavia ilmiöitä ja sijoittaa ne analyysirungon mukaisesti. Analyysi voi olla myös strukturoitu, jolloin aineistosta kerätään vain niitä asioita, jotka sopivat analyysirunkoon. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 113.)

Aineistoa analysoidessa on oleellista vertailla tutkimuksia sekä etsiä yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia tutkimusten väliltä. Aikaisempia tutkimuksia ei pelkästään selitetä toisistaan irrallaan olevina tutkimuksina vaan aineistolla pyritään selvittämään, mitä aineiston tutkimukset yhdessä kertovat tutkimusaiheesta. (Aveyard 2010, 129.) Taulukoin (Liite 2) tutkielmassani valitsemieni artikkeleiden tekijät, nimet ja julkaisumaan, sekä tutkimuksen tarkoituksen ja tehtävän, tutkimusmetodin, aineiston kuvauksen ja kriittisen arvioinnin sekä tutkimuksen tulokset. (Salminen, 2011; Ylönen 2016; Coughlan ym 2015, 44; Aveyard 2010, 129–130) Aveyard (2010) kehoittaa taulukon muodostamisen jälkeen merkitsemään aineistona olevien tutkimusten tuloksista koodeja, jotka kiteyttävät tutkimuksen tärkeimmät tulokset. Keskenään samanlaisista koodeista muodostetaan keskenään teemoja ja teemat nimetään. (Aveyard 2010, 129–130.) Taulukoinnin jälkeen aloin lukea artikkeleita uudelleen ja etsimään tutkimusten tuloksista koodeja jotka liittyivät tutkimuskysymyksiini. Keskenään samanlaisista koodeista tein teemoja. Lisäsin taulukkoon sarakkeita ja koodeja ensimmäiseltä lukukerralta, luin artikkeleita useamman kerran ja tarkensin koodisanoja useamman kerran. Tein koodisanat tutkimuskysymyksilleni. Löytämäni koodisanat olivat: pahoinpitely, vahinko lapselle, riskitekijät, yleisen tason huoli, laiminlyönti, perustarpeet, seksuaalinen hyväksikäyttö, ympäristö, sosiaaliset ongelmat, vuorovaikutusongelmat, päihteiden käyttö, perheen vuorovaikutus, vanhempien kyvyt, perheen turvallisuus, kiintymys vanhempien ja lasten välillä, asuminen, talous, oma

henkilöhistoria ja trauma, sitoutuminen, häpeä, pelko lapsen menettämisestä, tunnistaminen, vanhemman tarpeet, lasten tarpeiden tyydyttäminen, vanhempien kokemus, vanhempien näkemys, koulutus, ennakkoluulot, sitouttaminen, tulkinta, arkipäivän tuki, käsitykset vanhempien tarpeista, ammatillisuus riskin arvioinnissa, todellisen riskin ymmärtäminen, työn vaikuttavuus, epävarmuus arvioinnissa, lapsen äänen puuttuminen, kokonaisvaltainen näkemys lapsesta, ympäristö, seuraamukset politiikalle ja käytännölle, kokonaisvaltainen ja moniulotteinen väliintulo, työntekijän vastuu, työntekijän näkemys, dialogi vanhemman kanssa, kehittäminen, arvioiminen, laiminlyönnin riskien tunnistaminen, suojakertoimien tunnistaminen. Selkeytin koodeja itselleni sillä, että jaoin koodit lapsen, vanhempien ja sosiaalityöntekijän teeman alle. (Liite 3). Sen jälkeen teemoitin koodit turvaton kiintymyssuhde, turvallinen kiintymyssuhde, kiintymyssuhteen tietoisuus/ kiintymyssuhteen tiedostaja sekä vaikuttavuuden kuvaus tutkimusartikkeleissa. (Liite 4) Koodatessani ja teemoittaessani minulle selkeni, että lapseen liittyvät koodit tulivat turvallisen kiintymyssuhde teeman alle. Vanhempaan tai vanhemmuuteen liittyvät koodit taas teemoitin turvattoman kiintymyssuhteen alle. Sosiaalityöntekijän liittyvät koodisanat havaitsin liittyvän kiintymyssuhteen tietoisuuteen.

Toiseen tutkimuskysymykseeni etsin vastausta samalla tavalla kuin ensimmäiseen tutkimuskysymykseen. Etsin tutkimusartikkeleista koodeja, jotka vastasivat vaikuttavuuden kuvaamista. Listasin koodisanat ja teemoittelin ne kolmeen eri teemaan: Yhteiskunnallinen vaikuttavuuden kuvaus, palveluiden ja kehittämisen vaikuttavuuden kuvaus sekä tutkimuksellisen vaikuttavuuden kuvaus. (Liite 5)

6 Kiintymyssuhdeteorian kuvaus tutkimusartikkeleissa

Tässä luvussa esitän ne tutkimustulokset, joilla vastaan ensimmäiseen tutkimuskysymykseeni, eli siihen, miten kiintymyssuhdeteoriaa kuvataan vanhemmuuden arviointia käsittelevissä kansainvälisissä tutkimusartikkeleissa. Analysoidessani tutkimusartikkeleita, muodostin aineistosta kolme teemaa: turvallinen kiintymyssuhde, turvaton kiintymyssuhde ja kiintymyssuhteen tiedostaja. Turvallisen kiintymyssuhteen alle teemoittelin vanhemmuuteen vaikuttavia tekijöitä, joilla on merkitystä turvallisen kiintymyssuhteen muodostumiselle lapsen ja vanhemman välille. Luvussa 6.1 kuvaan aineistoni analyysin perusteella lapsen vanhempaa osana kiintymyssuhdetta – sekä turvallisen että turvattoman kiintymyssuhteen näkökulmasta. Luvussa 6.2 kuvaan sosiaalityötä ja sosiaalityöntekijöitä kiintymyssuhteen tiedostajina.

6.1 Vanhemmat osana kiintymyssuhdetta ja vanhemmuuden arviointia

Aineistoni tutkimusartikkeleissa käsiteltiin turvallisen kiintymyssuhteen tekijöitä, jotka liittyivät vanhemmuuteen ja vanhemmuuden arvioinnin teemaan. Havaitsin tutkimusartikkeleissa kuvattavan tekijöitä, jotka vaarantavat lapsen ja vanhemman välisen turvallisen kiintymyssuhteen. Aineistoni kaikissa tutkimusartikkeleissa (Forrester 2008, Fernandez 2007, Popoviciu ym. 2012, Bournnell 2014, Sen ym. 2013, De Panfilis & Dubowitzin 2005 ja Platt 2006) näitä riskitekijöitä löytyi. Havaitsin tutkimusartikkeleissa vahvuuksia, joita ylläpitämällä edesautetaan turvallista kiintymyssuhdetta lapsen ja vanhemman välillä.

Tutkimusartikkeleissa tulivat esille vanhemman vanhemmuuden kyvyt, hänellä ollessa päihde- tai mielenterveysongelma, vanhempien sitoutuminen vanhemmuuteen, vanhemman oma henkilökohtainen kokemus ja trauma sekä perheen vuorovaikutussuhteiden, asumisen ja perheen taloudellisen tilanteen vaikutus vanhemmuuteen. Näillä esiin tulleilla vanhemmuuteen liittyvillä seikoilla on epäsuotuisa vaikutus turvallisen kiintymyssuhteen muotoutumiselle lapsen ja vanhemman välille.

Melanie Bournsell (2014) selvitti australialaisessa tutkimuksessa, miten vanhemman mielenterveysongelma vaikuttaa vanhemman kasvatuskykyyn sekä, miten vanhemmat ymmärtävät mielenterveysongelmaan ja vanhemmuuteen liittyvän riskin käsitteen. Bournsellin (2014) tutkimustulokset perustuivat 23 vanhemmalle tehtyihin narratiivisiin syvähaastatteluihin. Tutkimuksessa haastateltiin 18 äitiä ja viisi isää. Tutkimusartikkelissa todetaan, että vanhemman mielenterveysongelma saattaa altistaa lapsen myöhemmille ongelmille liittyen koulunkäyntiin, päihteidenkäyttöön ja sosiaalisiin suhteisiin. Bournsellin (2014) haastattelemista vanhemmista 18 vanhemmalla oli kokemus omien vanhempiensa mielenterveys ja päihdeongelmista. Myös muissa tutkimuksissa on nähty yhteys lapsuuden perheen tunneilmapiirin ja oman vanhemmuuden toteutumisessa. Vanhemmat saattavat kokea jaksamisessaan haasteita, jos he ovat lapsuuden perheessään kokeneet esimerkiksi väkivaltaa ja pelkoa. Vanhempien lapsuuden perheen ongelmat nähdäänkin siirtyvän ainakin jossakin määrin sukupolvelta toiselle. (Lammi-Taskula & Salmi 2008, 49–50.) Erityisesti mielenterveysongelmien katsotaan siirtyvän sukupolvelta toiselle. (Mäkelä 2003, 320–321). Vanhemmuuden arviointia tehtäessä olisi hyvä tiedostaa erilaisten sosiaalisten ongelmien ylisukupolvisuus, jotta siihen voitaisiin vaikuttaa ja mahdollisesti katkaista se oikea-aikaisella ja oikein kohdistetulla tuella. Myös kiintymyssuhteet hoivasuhteissa on tutkimuksissa havaittu siirtyvän sukupolvelta toiselle. (Rusanen 2011, 58). Ylisukupolvisuuden tiedostamisessa on hyvä huomioida myös se, että jokainen vanhempi on omien vanhempiensa lapsi ja kantaa vuorovaikutuksen ja reflektiivisyyden toteutumisen tai toteutumattomuuden kokemusta. Näin siis kohtaamme ajatuksen sukupolven yli menevästä ketjusta. Tällöin hoidon ja tuen näkökulmasta on merkittävää, että mentalisaatiokyky (reflektiivinen kyky) voi kehittyä myös myöhemmin, korjaavissa ihmissuhdekokemuksissa tai terapeuttisissa hoitosuhteissa. (Pajulo & Kalland 2013, 166.) Tämän tiedostaminen korostuu erityisesti lastensuojelun sosiaalityössä tehtävässä vanhemmuuden arvioinnissa sekä perheille tarjottavien tuen tarpeiden arvioinneissa.

Bournsellin (2014) tutkimusartikkelissa tulee esille, että vanhemman mielenterveysongelma ja vanhemmuus ovat haaste lasten kasvatuksessa, mutta tulisi myös muistaa vanhempien mielenterveysongelmien olevan usein syklisiä sisältäen sekä huonoja että hyviä jaksoja. Tutkimusartikkelin mukaan isien kokemukset

mielensairauden ja isyyden yhteensovittamisesta jäivät vähemmälle huomiolle. Tutkimusartikkelin mukaan vanhemmat kokivat häpeää sairaudestaan ja heidän oli vaikea keskustella lapsen kasvatuksesta työntekijöiden kanssa, minkä työntekijä usein tulkitsi vanhemman kykenemättömyydeksi kasvattaa lasta. Bournsellin (2014) mukaan tuki mielenterveysongelmista kärsivälle vanhemmalle sekä käsitys vanhempien tarpeista on oleellista vanhempien tuentarpeen arvioimiseksi. Työntekijöiden tulisi tunnistaa vanhemman mielenterveysongelman johdosta tulleen riskin vanhemmuudelle sekä erottaa oletetun riskin vanhemman mielenterveysongelmasta. Bournsellin (2014) tutkimusartikkelin mukaan työntekijän tulisi nähdä vanhemmuus ylipäätään epätäydellisyyden sietämisenä ja työntekijän tulisi paneutua enemmän vanhemmuuden vahvuuksiin myös silloin, kun vanhemmalla on mielenterveysongelmia. Ajattelen myös, että vanhempien vahvuuksien painottaminen on tärkeää, mutta, vahvuuksiin paneutuminen ei saisi estää sosiaalityöntekijän tietoisuutta siitä, että lapsen kehityksen kannalta on elintärkeää vanhemman emotionaalinen läsnäolo erityisesti silloin, kun arvioidaan mielenterveysongelmista kärsivien vanhempien vanhemmuutta. (ks. Punamäki 2011.) Tämä tarkoittaa vanhemmuuden arvioinnin näkökulmasta erityisesti sitä, että työntekijän olisi tärkeää tietää eri mielenterveysongelmien taustoista sekä osata katsoa jokaisen vanhemman mielenterveyden haastetta siinä kontekstissa, missä he elävät. Tällaisissa tilanteissa korostuu myös verkostoyhteistyö vanhempia hoitavien tahojen kanssa. Vanhemmuutta arviotaessa merkitystä on, minkälaista tukea mielenterveysongelmista kärsivä vanhempi saa yhteiskunnan tarjoamien palvelujen lisäksi lähiverkostoltaan.

Bournsellin (2014) tutkimusartikkelissa kuvattiin vanhempien kokemuksia mielenterveysongelmasta johtuvasta häpeästä sekä heidän kokemiaan vaikeuksia keskustella lapsen kasvatuksesta työntekijöiden kanssa. Myös Hietämäki (2015) tuo omassa väitöskirjassaan esille tutkimustuloksia, jotka viittaavat siihen, että sosiaalityöntekijän työskentelytavoilla on merkitystä, kun vanhemmuutta aletaan arvioida. Hänen mukaansa muun muassa vanhempien pelokkuus voi estää heitä toimimasta ja ottaa vastaan heille annettua tietoa. (Hietämäki 2015, 78.)

Romanialaisessa tutkimusartikkelissa Salomea Popoviciu, Delia Birle, Ion Popoviciu sekä Daniel Bara (2012) kirjoittavat tutkimushankkeesta, jonka osana he ovat tutkineet sosiaalityöntekijöiden näkemyseroja vanhempien sitoutumisen vaikutuksesta sosiaalityöntekijöiden päätöksentekoon. Tutkimuksessa selvitettiin, miten tietyt sosiaalityöntekijän ammatillisuuteen vaikuttavat tekijät, kuten ikä, työvuodet ja käsitys perheen tilanteesta, vaikuttivat sosiaalityöntekijän päätöksen tekoon. Lisäksi selvitettiin, miten vanhemmuuden tekijät, kuten ikä, sukupuoli ja etnisyys voivat vaikuttaa työntekijän havaintoon vanhemman sitoutumisesta. Tutkimuksessa oli kohderyhmänä useammasta romanialaisesta läänistä haastatellut 89 sosiaalityöntekijää, jotka olivat tehneet päätöksiä lapsen sijoittamisesta kodin ulkopuolelle.

Tutkimuksessa tuotiin esille, että sosiaalityöntekijä piti vanhemman sitoutumista keskeisenä silloin kun päätös oli, että lapsi pidetään perheessä. Popoviciu ym. (2012) tuovat esille, että romanialaisessa kontekstissa korostuvat sosiaalityöntekijöiden ennakkokäsitykset romaaneista, joilta sosiaalityöntekijät odottivat vähemmän sitoutumista. Tutkimusartikkelin mukaan romaanien kohdalla sosiaalityöntekijät olivat vähemmän investoineet perheinterventioihin. Tutkimusartikkelin kirjoittajat tuovat myös esille, että ennakkoluulot voivat vaikuttaa romaani vanhempien halukkuuteen sitoutua sosiaalityöhön. Popoviciun ym. (2012) tutkimusartikkelissa todettiin sosiaalityöntekijöiden katsovan äitien olevan isiä sitoutuneempia yhteistyöhön. Tämä voi tutkijoiden mukaan johtua myös siitä, etteivät työntekijät pyrkineet sitouttamaan isiä työskentelyn samalla tavalla kuin äitejä.

Bourshellin (2014) australialaisessa tutkimuksessa ja romanialaisen Popoviciu ym. (2012) tutkimuksessa molemmissa otettiin esille isien vähäisempi huomioiminen tai heidän pitämisenä työskentelyn keskiössä. Myös Suomessa on käyty yhteiskunnallista keskustelua isien osallisuudesta sekä asetettu perhepoliittisia tavoitteita tiedostaen isien merkityksen perheiden hyvinvoinnille. Isät myös nähdään yhä enenevässä määrin lasta hoitavana ja hoivaavana vanhempana (ks. Mykkänen 2011.) Myös Hietämäki (2015) on peräänkuuluttanut, että isien mukaan ottaminen auttamisprosesseihin on välttämätöntä auttamisprosessin vaikuttavuuden saavuttamiseksi.

Donald Forrester (2008) kirjoittaa tutkimusartikkelissaan Iso-Britanniassa joitakin vuosia sitten tapahtuneesta systemaattisesta laiminlyönnistä ja kaltoinkohtelusta Victoria -tyttöä kohtaan, joka lopulta johti tytön kuolemaan. Victorian kuoleman johdosta alkoivat kyselyt 2000-luvun alkupuolella Britanniassa siitä, kykenevätkö Iso-Britannian sosiaalipalvelut ylipäättään suojelemaan lasta? Tutkimusartikkelissa selvitettiin, mitä lastensuojelun asiakkuuden sulkemisen jälkeen asiakkuuksille oli käynyt. Tutkimuksen tarkoituksena oli tuottaa tietoa siitä, miten palvelut vastasivat lapsen tuleviin tai jo olemassa oleviin tuen tarpeisiin. Aineistona tutkimuksessa olivat ne asiakastietokonejärjestelmän mukaan suljetut asiakkuudet, joissa ei ollut pitkäaikaista työskentelyä ja ohjausta. Aineisto kerättiin Lontoon ympäryskunnista tammi - helmikuussa vuonna 2000. Aineistoon valikoituivat lapsiperheet, joilla oli ollut asiakkuus, mutta joka oli suljettu vuonna 2000. Forresterin (2008) tutkimuksessa selvitettiin, kuinka monet lapset jo suljetuista perheitten asiakkuuksista kärsivät edelleen todellista tai potentiaalista vahinkoa, sulkemisesta seuraavan 27 kuukauden aikana. Lisäksi tutkimuksessa selvitettiin, mitkä tekijät tilastollisesti liittyivät perheitten ohjautumiseen takaisin asiakkuuteen.

Forresterin (2008) tutkimuksessa osoitettiin, että takaisin lastensuojelun asiakkuuteen ohjautuivat sellaiset perheet, joissa oli päihteiden käyttöä, pahoinpitelyä, mielenterveysongelmia tai seksuaalista hyväksikäyttöä. Jokaisessa takaisin asiakkuuteen tulleista perheistä oli ainakin yksi edellä mainituista asioista. Forresterin (2008) tutkimuksen tulosten mukaan merkittävän riskin lapselle toi vanhempien alkoholin käyttö ja lähisuhdeväkivalta. Forresterin (2008) mukaan tutkimusten tuloksissa todettiin, että sosiaalityöntekijöille tulee olemaan haaste tulevaisuudessakin tunnistaa vanhempien alkoholin käytön todelliset vaikutukset lapsen hyvinvoinnille. Suomen kontekstissa myös Anna Leppo (2008) on todennut usein jäävän vain äidin tietoon hänen raskausajan juomisensa. Leppo (2008) on tuonut esille myös, että vanhempien alkoholin käytön todentaminen viranomaisille on haastavaa, etenkin, jos vanhemmat kieltävät alkoholinkäyttönsä. (Leppo 2008, 65–66.) Tämän vuoksi onkin erityisen tärkeää kohdata vanhemmat sekä perus-että erityispalveluissa ilman ennakoasenteita. Useasti pelkän hoidon ohjaamisen lisäksi tarvitaan vanhempien rinnalla kulkemista ja tukemista päihteettömän arjen ylläpitämiseksi. Työntekijän olisikin hyvä tuomitsemisen sijaan,

asettua yhdessä vanhempien kanssa taistelemaan päihdeongelmaa vastaan. (Andersson 2008, 206) Työntekijän kulkeminen vanhempien rinnalla taistelemassa päihdeongelmaa vastaan tukee osaltaan myös vanhemman ja lapsen välistä turvallista kiintymyssuhdetta.

Dendy Platin (2006) artikkeli tarkasteli sosiaalityöntekijöiden päätöksentekoon vaikuttavia asioita silloin, kun lastensuojelun asiakkuuden tarvetta arvioidaan. Tutkimus oli laadullinen tapaustutkimus, johon osallistui 23 lastensuojelutarpeessa olevaa perhettä ja 14 sosiaalityöntekijää. Tiedon keruun reliabiliteettia varmistettiin keräämällä dataa kahden eri alueen viranomaisilta sekä vertailemalla tutkimustuloksia aikaisempiin tutkimuksiin. Tutkimushaastatteluissa sosiaalityöntekijät kuvailivat tietyillä termeillä niitä huolia, jotka osoittivat lapsen hyvinvoinnin olevan uhattuna. Tutkimusartikkelin mukaan sosiaalityöntekijät tunnistivat viisi lapsen hyvinvointia uhkaavaa tekijää arvioidessaan perheiden lastensuojelun asiakkuuden tarvetta. Ne olivat: Tarkkuus lapsen hyvinvointia uhkaavista huolenaiheista, huolen vakavuus, riski tulevista huolenaiheista, vanhempien vastuu ja velvollisuus huolen synnyssä sekä vahvistus tulleesta huolesta. Platin (2006) tutkimusartikkelissa osoitettiin, että näiden tekijöiden käyttö sosiaalityöntekijöiden päätöksenteossa tapahtuu epävarmuuden ilmastossa, jota varjostaa muun muassa resurssipula.

Platin (2006) tutkimusartikkelissa ilmenee myös lapsen äänen jäävän vähäiseksi alkuarvioinnissa. Tutkimusartikkelin mukaan alkuarvioinnissa tarkkuus tuo selkeyttä ja yksityiskohtaisuutta siitä, mikä on lapsen hyvinvointia uhkaava konkreettinen huoli. Riski viittaa potentiaaliseen vahingon mahdollisuuteen liittyen lapsen hyvinvointiin, ei vanhemman käyttäytymisen tulkintoihin. Vanhempien päihteiden käyttö tulkittiin useasti suoraan lapsen laiminlyönniksi. Platin (2006) mukaan sosiaalityöntekijä tarvitsisi laajempaa käsitystä lapseen kohdistuvan huolen kontekstista, erityisesti vanhemman vastuusta ja velvollisuudesta lapsensa laiminlyönnistä, ennen kuin interventioita voidaan aloittaa. Tämä tarkoittaa vaatimusta laadukkaasta palvelutarpeen arvioinnista.

Sosiaalihuoltalain uudistuksen myötä esimerkiksi kotikunnassani lastensuojelutarpeen arviointitiimi lakkautettiin ja aloitettiin lastensuojelun avohuoltotyön ohessa tekemään

palvelutarpeen arviointeja. Kokemukseni mukaan palvelutarpeen arviointiin käytetty aika sekä perheen tapaamisten määrät vähenivät selkeästi. Voidaanko tällaisissa tilanteissa toimia, kuten suomalaiset lastensuojelutarpeen arviointia koskevat tutkimukset osoittavat, että lastensuojelussa tehtävään vanhemmuuden arviointiin tulisi aina sisältyä monipuolista lapsen ja vanhemman vuorovaikutuksen sekä lapsen sosiaalisen, emotionaalisen ja kognitiivisen kehitystasoon liittyvää arviointia. Arvioinneissa tulisi kaikissa tilanteissa käyttää monipuolisia menetelmiä siten, että lapsen toimintaa ja vuorovaikutusta havainnoidaan hyödyntäen myös muiden yhteistyöverkoston yhteistyötä. (ks. Kalland 2005; Oranen 2006,13; Mäntymaa & Puura 2011, 271.) Myös Juha Hämäläinen ja Pauli Niemelä (2014, 105) ovat todenneet, että sosiaalihuoltolain uudistuksesta puuttuvat palvelutarpeen arvioinnin perusteita koskevat ohjeistukset.

Elisabeth Fernandezin (2007) Australian perhekeskusten tukipalveluiden vaikuttavuutta kuvaava tutkimus on tehty kolmessa australialaisessa perhekeskuksessa. Tutkimus on toteutettu määrällisenä sekä laadullisena tutkimuksena. Tutkimus tehtiin kahdessa vaiheessa haastattelemalla sosiaalityöntekijöitä, vanhempia ja lapsia neljä viikkoa perhekeskukseen tulemisen jälkeen sekä kuusi kuukautta myöhemmin. Tavoitteena oli tehdä ajan kuluessa ryhmävertailuja ensimmäisestä ja toisesta haastattelusta. Arviointivälineenä käytettiin North Carolina Familyn (NCFAS) arviointiasteikkoa, joka ottaa huomioon ympäristön, vanhemmuuden kyvyt, perheen vuorovaikutuksen, lapsen hyvinvoinnin ja perheen turvallisuuden. Edellä kuvattuihin tekijöihin sisältyy yksityiskohtaisia ja tarkempia kuvauksia, joita luokitellaan alkaen maltillisesta huolesta aina vakavasti otettavaan huoleen.

Fernandezin (2007) tutkimuksessa haastateltavien perheiden merkittävimmät ongelmat liittyivät taloudellisiin vaikeuksiin, perheväkivaltaan, kasvatushaasteisiin, vanhempien mielenterveysongelmiin sekä vanhempien fyysiseen terveyteen. NCFAS:lla mitattuna tulokset kertoivat, että toisen haastattelun jälkeen 34 prosentilla perheistä oli tapahtunut parannusta ainakin yhdellä ongelma-alueella, 72 prosentilla ainakin kahdella ongelma-alueella sekä 27 prosentilla jopa kolmella ongelma-alueella verrattuna ensimmäisen haastattelukerran jälkeiseen tilanteeseen. Vanhempien ja

sosiaalityöntekijöiden haastatteluissa tuli esille myös muita positiivisia muutoksia: vahvistunut kiintymys vanhempien ja lasten välille sekä parantuneet asumisolosuhteet sekä se, että sosiaalityöntekijät ottavat vakavasti perheen ongelmat. Tutkimusartikkelin mukaan vanhempien näkemys oli, että positiivinen suhde sosiaalityöntekijään syntyi sosiaalityöntekijän tiettyjen piirteiden korostuessa, kuten silloin, kun sosiaalityöntekijän asenne ei ollut tuomitseva. Sekä vanhemmat että sosiaalityöntekijät olivat pettyneet asioiden hitaaseen etenemiseen.

Fernandezin (2007) tutkimusartikkelin aineiston mukaan vanhemmat olivat tuoneet esille, että heidän oma henkilöhistoriansa ja koetun trauman vaikuttivat heidän kykyynsä olla vanhempi. Tulkitsin tämän siten, että sosiaalityöntekijän ja asiakasperheen kohtaamisilla on merkittävä vaikutus heidän yhteistyönsä etenemiselle. Sosiaalityöntekijän tulee käyttää aikaa perheen ja vanhempien historian tutustumiseen perheen jäsenten itsensä ja perheen tuntevien verkostojen kertomana. Myös Hietamäen (2015) tutkimuksessa korostettiin sosiaalityöntekijän ja asiakkaan toimivan ja avoimen vuorovaikutuksen merkitystä yhteistyölle asiakkuuden kaikissa vaiheissa. Hietamäki (2015, 168) korostaa myös vanhempien voimavarojen tarkastelun merkitystä etenkin lastensuojelun alkuarviointi työskentelyssä. Näen, että huolimatta vanhempien ongelmien haastavuudesta, vanhemmat ovat yleensä kykeneviä näkemään oman käyttäytymisensä merkityksen lapsensa hyvinvoinnille, jos työntekijän ja vanhemman vuorovaikutussuhde on toista kunnioittava ja tasavertainen.

Diane DePanfilisin ja Howard Dubowitzin (2005) tutkimusartikkeli tuottaa tietoa lasten laiminlyöntiä ehkäisevän ohjelman Family connections (FC) ohjelman vaikutuksista vanhemmuudelle. Aineistona tutkimuksessa oli 154 FC:hen osallistunutta sattumanvaraisesti valittua perhettä. Perheillä ei ollut voimassaolevaa lastensuojelun asiakkuutta. Tutkimuksessa oli tarkoitus tutkia perheitä FC:n interventiossa neljässä eri tilanteessa. Ensimmäinen tilanteessa, jossa FC:n alkamisesta oli kulunut kolmen kuukautta ja toiseksi tilanteissa, jossa perheiden ryhmätyöskentely oli kestänyt kolme kuukautta, mutta FC:n jatkui. Kolmanneksi tarkoitus oli tutkia perheitä, joissa FC oli jatkunut yhdeksän kuukauden. Neljänneksi oli tarkoitus tutkia vertaillen perheitä, jotka olivat osallistuneet FC:in liittyviin ryhmätyöskentelyihin. Koska ryhmätyöskentelyyn osallistui

odotettua vähemmän perheitä, lopulliseenkin tutkimukseen osallistui vähemmän perheitä kuin alun perin oletettiin. Depanfilisin ja Dubowitsin (2005) tutkimusartikkelissa laiminlyönnillä tarkoitettiin niitä tilanteita, kun lapsen tarpeiden laiminlyöntiä FC:n mukaisen määritelmän mukaan esiintyy perheessä. FC:n laiminlyönnin määritelmiin kuuluivat ne huolet, jotka liittyivät perheen taloudelliseen tilanteeseen, asumisoloihin ja lapsen koulunkäyntiin.

Family connection (FC) on monitahoinen, yhteisöllinen ja perhekeskeinen malli ennaltaehkäisemään lasten laiminlyöntiä. FC:n käyttämät menetelmät perustuvat yksilölliseen perhetyöhön sekä voimavarakeskeisyyteen lisäämällä perheen suojakertoimia. Suojakertoimilla tutkimusartikkelissa tarkoitettiin muun muassa vanhempien kasvatustunteita, vanhempien tunnetta osaamisestaan, perheen toimintaa ja sosiaalista tukea. Kutakin suojakerrointa mitattiin erilaisilla mittareilla ja asteikoilla. FC:n tarjoamia palveluita olivat kiireellinen apu akuutteihin tilanteisiin, esimerkiksi häätöuhkiin, kodittomuuteen sekä kotikäynnit, palvelukoordinointi ja perheiden vapaa-ajan tukeminen.

Depanfilisin ja Dubowitsin (2005) tutkimuksessa nousivat keskeisiksi riskitekijöiksi perheissä vanhempien mielenterveysongelmat /masennusoireet, kasvatuspaineet sekä jokapäiväisen elämän paineet. Edellä kuvattuja asioita mitattiin depressioasteikolla ja kasvatuspaine indeksillä (PSI/SF), jokapäiväistä painetta arvioitiin every day stressorin indeksillä(ESI). Tutkimusartikkelin mukaan FC:n väliintuloilla oli vaikutusta perheiden tilanteisiin, mutta toisaalta ei ollut merkitystä, oliko väliintulo jatkunut 3 kuukautta vai 9 kuukautta. Depanfilisin ja Dubowitsin (2005) tutkimusartikkelin mukaan perheissä voidaan saada aikaan positiivista muutosta myös lyhyillä interventioilla. Tämä voi tutkimusartikkelin mukaan johtua myös siitä, että lyhyen intervention aikana tuki olisi intensiivisempää kuin pitemmissä interventioissa. Depanfilisin ja Dubowitsin (2005) tutkimusartikkelissa todettiin, että myös vanhempien kiinnostus FC:tä kohtaan saattoi lopahtaa useiden kuukausien jälkeen. Vanhempien ja perheiden kiinnostuksen ja motivaation ylläpitäminen on varmasti haaste erityisesti silloin, kun perheellä on useita elämänhallintaan ja lastenkasvatukseen liittyviä haasteita.

Suoranaisesti turvattomaan kiintymyssuhteeseen liittyivät tutkimuksissa pahoinpitely, perustarpeiden laiminlyönti sekä lapsen hyväksikäyttö, jotka aiheuttavat lapselle vakavaa turvattomuutta ja vaurioita kiintymyssuhteeseen. Sen ym. (2013) ovat tutkineet porrasteisen lapsen laiminlyönnin tunnistamiseen käytettävän huoliprofiilin eli Graded Care Profile (GCP) käyttöön ottoa Skotlannissa. GCP on työkalu, jonka avulla arvioidaan lapsen laiminlyöntiä Maslewin tarvehierarkiasta tuttujen käsitteiden, kuten turvan, rakkauden, huolen ja kunnioituksen alueilla. Nämä käsitteet ovat GCP- työkalussa pilkottu vielä osiin. Sen ym. (2013) haastattelivat puhelimitse 56 GCP:tä käyttänyttä työntekijää. Heillä oli tarkoitus saada haastateltua myös vanhempia, joiden kanssa GCP:ta oli käytetty, mutta se osoittautui vaikeaksi. Tutkimusartikkelin mukaan hyvä puoli GCP:n käyttämisestä arviointivälineenä oli se, että sen avulla keskusteluissa voitiin jakaa kasvatustasiat pienemmiksi osa-alueiksi, joiden puheeksi ottaminen vanhempien kanssa oli helpompaa. Tutkimusartikkelin kirjoittajien mukaan CGP:ta ei voida käyttää suoraan arvioimaan vanhempien vuorovaikutusta, vaan siinä on käytettävä muuta ammatillista tulkintaa. Sen ym. (2013) korostavat myös dialogin tärkeyttä työntekijän ja vanhemman välillä.

Havaitsin tutkimusartikkeleista tulevan esille myös sellaisia vahingollisen vanhemmuuden tekijöitä, joita esimerkiksi Patricia Crittenden (2001) on tuonut esille lasten pahoinpitelyä koskevissa tutkimuksissa. Tutkimusten mukaan monet pahoinpitelyn vaikutukset ovat seurausta laiminlyönneistä ja psykologisesta kaltoinkohtelusta. (Crittenden 2001, 121.) Näin ollen pahoinpitely ei aina ole erillinen tapahtumakategoria, eivätkä pahoinpitelevät vanhemmat ole kovinkaan erilaisia kuin muut vanhemmat, vaan pahoinpitelevien vanhempien käytökseen vaikuttaa heidän omaan henkilöhistoriaansa liittyvät tekijät. Tämän ymmärtäminen edellyttää vanhempien käytöksen taustalla olevien motiivien ymmärtämistä. Crittendenin (2001) mukaan voisi olla aiheellista lasten kaltoinkohtelun tullessa ilmi kysyä, miksi monet ihmiset ovat väkivaltaisia lapsiaan kohtaan. Hän on tuonut esille, että vaarallisia ja lasta tuhoavaa käytöstä lastenkasvatuksessa käyttävät ne vanhemmat, jotka ovat itse menneisyydessä kokeneet eniten vaaroja. Tämä lisää erityistä sensitiivisyyttä lastensuojelun sosiaalityössä tehtävässä vanhemmuuden arvioinnissa ja tarpeessa tiedostaa vanhempien historia ja heidän oppimansa kiintymyssuhdemallit.

Crittenden 2001, 132) toteaa, että turvattomat ja pahoinpidellyt lapset saattavat osallistua toisia lapsia vähemmän erilaisiin harrastuksiin ja toverisuhteisiin. Lapsen käytös voi muutoinkin olla sellaista, että se saattaa vaikuttaa aikuisten mielestä keskittymisen puutteelta. Heidät voidaan diagnosoida muita lapsia herkemmin keskittymättömiksi ja hyperaktiivisiksi. Tämä voisi selittyä sillä, että turvattomissa oloissa olevien lasten keskittyminen ja huomio kiinnittyvät ensisijaisesti turvallisuuteen ja vaaran kokemiseen. He saattavat tulkita epävarmat informaatiot vaaran merkeiksi ja liioittelevat sen todennäköisyyttä. Myös vanhempien käyttäytyminen saattaa tukea tällaista olettamusta, koska pahoinpitelevillä vanhemmilla on taipumus havaita pikkulapsen signaaleissa kielteisiä affekteja tilanteissa, joissa muut vanhemmat eivät sitä tee. Tämä vaatii lastensuojelun sosiaalityöntekijältä tietoisuutta kiintymyssuhdeteoriasta, jotta lapsen elämään vaikuttavia päätöksiä tehtäisiin lasta suojellen.

6.2 Kiintymyssuhde sosiaalityön tietoisuuteen

Se, että sosiaalityöntekijä tiedostaa kiintymyssuhteen ja sen laadun lapsen ja vanhemman välillä, on merkittävä tekijä turvallisen kiintymyssuhteen mahdollistajana. Jokaisessa aineistoni artikkelissa oli asioita, jotka tulkitsin sosiaalityön tietoisuudeksi kiintymyssuhteesta. Nämä olivat tekijöitä, joita sosiaalityöntekijällä perheen työntekijänä on mahdollisuus tiedostaa ja näin mahdollistaa kiintymyssuhteen turvallisuutta lapsen ja vanhemman välillä.

Edellisessä kappaleessa totesin Forresterin (2008) artikkelin tutkimusten tulosten osoittavan, että vanhempien alkoholin käytön riskiarviointi suhteessa lasten kaltoinkohteluun tulee olemaan sosiaalityöntekijöille haaste. Näen sen havainnon merkityksellisenä sosiaalityössä myös kiintymyssuhteen tietoisuuden näkökulmasta. Jos vanhempien alkoholin käytön vahingollisuutta ei tiedosteta tai siihen ei puututa, voi pohtia, mitkä vaikutukset sillä on lapsen ja vanhemman väliselle kiintymyssuhteelle. Forresterin (2008) tutkimuksessa pohdittiin myös sitä, miten saada ne perheet tuen piiriin, jotka eivät ole enää lastensuojelun asiakasrekisterissä. Platin (2006) tutkimuksessa taas korostettiin sitä epävarmuutta, joka korostuu nykyisessä

poliittisessa ja organisatorisessa kontekstissa. Sosiaalityöntekijöiden tekemä työ paineen alla tuo epävarmuutta arviointien tekemiseen. Plattin (2006) tutkimusartikkelin mukaan se voi johtaa lapsen äänen puuttumiseen arvioinneista. Platt (2006) toteaa sosiaalityöntekijöiden arvioiden lapsen tuen tarpeista näkyvän lapsen elämässä suppeana. Tutkimuksen johtopäätöksenä oli, että tarvitaan kokonaisvaltaisempaa käsitystä lapsen olosuhteista. Plattin (2006) tutkimuksen tulokset ovat yhdensuuntaisia sekä kansainvälisten, että kansallisten tutkimustulosten kanssa siitä, että lastensuojelutarpeen arvioiminen vaatii kokonaisvaltaista tietoisuutta lapsen kasvusta, kehityksestä, elinympäristöstä sekä lapsen vanhempien vanhemmuuden kyvyistä. (ks. Horwarth 2010, Oranen 2006).

Popoviciu ym. (2012) toivat esille sosiaalityöntekijöiden ennakoasenteiden merkityksen heidän päätöksenteossaan. Heidän tutkimuksessaan tuli esille myös, että vanhemmat sitoutuivat ja luottivat sosiaalityöntekijään enemmän, mitä korkeammin koulutettu sosiaalityöntekijä oli. Fernandezin (2007) artikkelissa tuli taas esille sosiaalityöntekijän ja perheen dialogin merkitys. Siihen vaikutti, kuinka sosiaalityöntekijä oli yhteydessä perheeseen. Sosiaalityöntekijöiden kyky nähdä vanhempien omien lapsuuden aikaisten kokemusten merkitys vanhempien kykyyn olla vanhempi omille lapsilleen vaikuttaa myös oikeanlaisen palvelun tarjoamiseen perheelle. Vanhemman kokemus positiivisesta suhteesta sosiaalityöntekijään vaikutti heidän motivaatioonsa suhteessa tuen vastaanottamiseen. Fernandezin (2007) tutkimusartikkelissa korostui perheen tarpeiden arvioiminen kokonaisvaltaisesti ja yhteistyö arvioinnin tekemisessä perheiden kanssa on olennaista palvelujen kohdentamisessa ja oikea-aikaisuudessa. Fernandezin (2007) tutkimuksessa korostuivat myös perheiden ekologiset tekijät, kuten perheen asuminen ja taloustilanne.

Sosiaalityöntekijän tietoisuus kiintymyssuhdeteoriasta voisi toteutua sosiaalityön käytännössä sosiaalityön psykososiaalisena työtapana. Psykososiaalinen työ edellyttää palvelu- ja byrokratiatyötä vahvempaa asiantuntijuutta asiakkaan ongelmista, mutta sen lähtökohtana on aina yksilön ja sosiaalisen ympäristön vuorovaikutus. Psykososiaalisen työn katsotaan liittyvän yleisesti tilanteisiin, joissa asiakkaalla on vakavia ongelmia, joten tyypillisiin kenttä tehdä psykososiaalista sosiaalityötä on lastensuojelu, päihdehuolto,

kriminaalihuolto ja mielenterveystyö, joten se on yleensä myös korjaavaa ja kuntouttavaa työtä. Psykososiaalisen työhön kuuluu terapeutin ulottuvuus asiakkaan tarpeiden ymmärtämiseksi ja tavoitteena on korostaa psyykkistä selviytymistä. Terapeuttisessa ulottuvuudessa kiinnitetään huomio asiakkaaseen itseensä. Psykososiaalisessa työssä keskitytään siirtämään työn painopistettä asiakkaan ymmärrykseen omasta tilanteesta ja toiminnasta, ei asiakkaan tilannetta määrittäviin tekijöihin. (Raunio 2009, 178–180.) Näen sosiaalityön psykososiaalisella työtavalla ja mentalisaatiolla myös selkeitä yhtymäkohtia. Ymmärryksen mukaan erityisesti lastensuojelun sosiaalityössä psykososiaalinen näkökulma ja kiintymyssuhteiden tiedostaminen lapsen ja vanhemman välillä sekä heidän ekologisessa elämänpiirissä, on lähes välttämätöntä. Lastensuojelun sosiaalityöntekijöillä on suuri vastuu, sen arvioimisessa, minkä verran ylläpidetään ja tuetaan sellaisen lapsen ja biologisen vanhemman suhdetta, joka on kiintymyssuhteeltaan poikkeava ja jonka vuoksi lapsen kehitys on vaarantunut. Sosiaalityöntekijälle vaikeaksi ja vastuulliseksi asian tekee vanhempien tietoisuus omista oikeuksistaan ja se, että he voivat käyttäytyä uhkaavasti sosiaalityöntekijöitä kohtaan. Lapsen turvallisen kiintymyssuhteen kannalta olisi kuitenkin muistettava, että lapselle on annettava rauha lapsen hyvinvointia tukevaan kasvuun ja kehitykseen sijoituspaikassa. (Tuovila 2008, 46.) Lastensuojelun sosiaalityössä työskennelleenä yhdyn Tuovilan (2008) näkemyskseen, että nykyisin tulisi lapsia suojata heidän biologisilta vanhemmilta enemmän ja käyttää rajoitettuja ja valvottuja tapaamisia. (Tuovila 2008, 46). Näen, että sosiaalityöntekijän tietoisuus kiintymyssuhteista vahvistaa myös sosiaalityöntekijän päätöksen tekemistä lapsen sijoittamiseen ja biologisten vanhempien tapaamiseen liittyvissä asioissa. Sosiaalityöntekijän tietoisuus kiintymyssuhteesta lisää lapsen edun toteutumista jokaisessa lapsen elämään liittyvässä sosiaalityöntekijän päätöksessä.

7 Vaikuttavuuden kuvaus tutkimusartikkeleissa

Tässä luvussa vastaan toiseen tutkimuskysymykseeni eli siihen, miten vaikuttavuutta kuvataan vanhemmuuden arviointia koskevissa tutkimusartikkeleissa. Tulkitsin tutkimusartikkeleista vaikuttavuutta kuvaamaan kolme teemaa; yhteiskunnallinen vaikuttavuus, palvelujen tuottamisen ja kehittämisen vaikuttavuus sekä tutkimuksellinen vaikuttavuus.

Kun lähemmin analysoin tutkimuksellista vaikuttavuuden kuvaamista tutkimusartikkeleista löytämieni koodisanojen perusteella (Liite 4), lähes kaikkien tutkimusartikkeleiden kuvaus tutkimuksellisesta vaikuttavuudesta oli se, että tarvitaan vielä lisää tutkimusta aiheesta, jotta vaikuttavuutta voitaisiin kuvata. Tämä tukee Mullenin (2005) ja Korteniemen ja Borgin (2008) käsitystä, että näyttöön perustuvien menetelmien vaikuttavuudesta on hankalaa saada varmaa näyttöä. (Mullen 2005,67, 68; Korteniemi & Borg 2008, 18.) Tiedostaen tämän haasteen en analysoinut tutkimusartikkeleiden tutkimuksellista vaikuttavuutta, vaan painotin analyysini sisällöllisiin tekijöihin.

7.1 Yhteiskunnallinen vaikuttavuus

Tutkimusartikkeleiden tulosten yhteiskunnallista vaikuttavuutta kuvattiin tutkimusaiheen merkityksellä yhteiskunnallisessa keskustelussa ja poliittisessa päätöksen teossa. Tulkitsin tutkimusartikkeleiden yhteiskunnallisen vaikuttavuuden kuvauksen sisältävän yhteiskunnassa vallitsevia asenteita ja myös kulttuurisia näkemyksiä, joista sosiaalityön tutkimuksessa ja käytännön työssä tulee olla tietoisia.

Bournellin (2014) tutkimusartikkelissa tuotiin esille yhteiskunnallisen keskustelun tarve vanhempien mielenterveysongelmista. Tutkimusartikkelissa korostettiin muutosten mielenterveyspalveluiden asenteissa vaikuttavan myös mielenterveysongelmien yhteiskunnalliseen keskusteluun. Lisäksi tarvitaan sosiaalityöntekijöille ymmärrystä mielenterveysongelmia kokevan vanhemman tukemiseen sekä tietoisuutta

mielenterveysongelmista kärsivien vanhempien tuen tarpeista ja riskien käytännön vaikutuksista. Ymmärrykseni mukaan mielenterveysongelmista keskustellaan kyllä sekä kansallisella, että kansainvälisenä tasolla hyvin, mutta keskustelu vanhemmuudesta ja mielenterveysongelmista yhdessä on vähäisempää.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) terveyden määritelmässä terveys nähdään fyysisen, sosiaalisen ja henkisen hyvinvoinnin tilana, jolla on laajempi merkitys kuin pelkän vaivan tai sairauden puute. Terveys nähdään myös voimavarana, jonka avulla myös monet muut osatekijät ja hyvä elämä voivat toteutua. THL:n määritelmässä terveys nähdään inhimillisenä perusarvona sekä välttämättömänä yksilön sosiaaliselle ja taloudelliselle kehitykselle. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos) Määritelmä terveydestä on kattava, mutta luoko se liian täydellisyyttä tavoittelevaa kuvaa yksilön kokonaisvaltaisesta terveydestä. Bournsellin (2014) tutkimuksessa haastatelluista vanhemmista useampi tiedosti omien voimavarojensa vaihtelevuuden päivittäin ja elivät niiden mukaisesti. He kokivat myös olevansa yhteiskunnallisesti erilaisessa asemassa kuin muut, koska heidän katsottiin mielenterveysongelmiensa vuoksi olevan riski myös omille lapsilleen. Tietoisuus tästä heikensi vanhempien hakeutumista tuenpiiriin. Tulkitsin Bournsellin (2014) tutkimusaineistossa mukana olleiden vanhempien kokeneen vahvasti yhteiskunnallista toiseutta.

Simo Vehmaksen (2012) mukaan suurimmassa osassa maailmaa yhteiskuntia on jaettu tiettyyn normaalijakaumaan yksilön henkisten ja ruumiillisten ominaisuuksiensa vuoksi. Aiemmin oli tavallista, että valkoihoinen, terve, heteromies oli normaali, jolloin naisilla, homoilla tai tummaihoisilla saatikka mielenterveysongelmista kärsivillä ei ollut mahdollisuutta tasavertaiseen yhteiskunnalliseen asemaan. (Vehmas 2012, 273–274.) Toiseus on tila, johon yksilö tai jokin ryhmä asetetaan suhteessa toista määrittelevään, määrittelyoikeuden omistavaan ryhmään. Samalla tavalla kuin marginaali on olemassa vain suhteessa keskustaan, on toinen olemassa vain erona määrittelijästä. Toiseus perustuu ajatukseen toisen, toisenlaisen, pohjimmaisesta erilaisuudesta ja yleensä myös huonommuudesta. Näin ollen omaa identiteettiä rakennetaan erottamalla toisesta, vieraasta, luomalla vastakkainasetteluja itsen ja toisen välille. Toiseuden ”minä” on yleensä alistavassa suhteessa ”toiseen”. (Kulmala 2006, 71.; ks. Juhila 2004b.)

Mielenterveysongelmista kärsivät vanhemmat voivat kokea yhteiskunnallista toiseutta. Anna Kulmalan mukaan (2006) toiseudessa erilaisuus ja poikkeavuus korostuvat ja silloin piirtyvät myös kuvat normaaliudesta ja tavallisuudesta. Mielenterveysongelmista kärsivät vanhemmat peilaavat omaa itseään ja marginaalissa oloaan tavallisiin ihmisiin ja normaaliin elämään. Normaalille elämälle asetetaan varsin yhtenäisiä kriteerejä yleisessä kulttuurisessa puheessa. (Kulmala 2006, 72–73.) Näen Päivi Pukeron mukaisesti, että yhteiskunnissa poikkeavuuden määrittämisessä ja sanktioimisessa on usein kyse vallasta. Yhteiskunnan vahvat ryhmät voivat pakottaa toiset ryhmät hyväksymään omat poikkeavuusluokituksensa. Yhteiskunnallisen normiin määrittelystä poikkeavuudesta rangaistaan esimerkiksi sosiaalisen kontrollin avulla, muun muassa eristämällä yhteiskunnasta, asettamalla tarkkailun alle ja pahimmillaan ottamalla pois itsemääräämisoikeudet. (Pukero 2009, 20–21.) Myös sosiaalityössä on tärkeää yhä uudelleen itsereflektoida näitä kysymyksiä, jotta niistä tultaisiin tietoiseksi myös oman työn toteuttamisessa.

Myös Popoviciun ym. (2012) tutkimusartikkeli Romaniasta avaa toiseuden kysymyksiä ja yhteiskunnallista keskustelua Romanian romaaneiden kohtaamiselle ja ennakkoasenteisiin, joita heitä kohtaan on myös sosiaalityöntekijöiden keskuudessa. Popoviciun ym. (2012) tutkimusartikkelissa tuli esille, kuinka tiedostamattomat ennakkoluulot romaaneja kohtaan voivat vaikuttaa sosiaalityöntekijöiden päätöksiin. Tutkimuksen mukaan ennakkoasenteet vaikuttivat sosiaalityöntekijöiden käsitykseen romanien halukkuudesta muutokseen omassa elämässään sekä sitoutumisessaan sosiaalityöhön. Tämän vuoksi olisi erityisen tärkeää saada myös lisää tutkittua tietoa sosiaalityöntekijöiden ennakkoasenteista, jotta Romanian poliittiseen ilmapiiriin ja tehtäviin päätöksiin voisi vaikuttaa. Samankaltaista tutkimusta tarvittaisiin myös Suomessa, etenkin viime vuosina maahanmuuttokritiikin noustessa ja maahanmuuttokeskustelun ollessa muutoinkin pinnalla yhteiskunnallisessa keskustelussa. Tämä on tärkeää, koska niin sosiaalityöntekijöidenkin kuin myös muidenkin viranomaisten ennakkoasenteita on tärkeää tiedostaa ja reflektoida.

Sekä Bournsellin (2014) australialaisessa tutkimuksessa, että Romanian Popoviciun ym. (2012) tutkimuksessa otettiin esille isien vähempi huomioiminen tai heidän

oleminen työskentelyn keskiössä olevan vähäisempää. Tulkitsin Popviciun ym. (2012) artikkelissa yhteiskunnallisen vaikuttavuuden kuvaamiseksi myös uskomuksen äitien korkeammasta sitoutumisesta sosiaalityöhön tilanteissa, jolloin lapsi otettiin huostaan sekä isien vähäisemmän huomioimisen lastensuojelun työskentelyssä. Popoviciun ym. (2012) tutkimusartikkelissa todettiin, ettei isän sitoutumista tiedostettu eikä siihen panostettu samalla tavalla kuin äidin sitouttamiseen. Popviciunin ym. (2012) tutkimuksessa oli samansuuntainen tulos kuin Hietamäen (2015) väitöskirjassa, että isien mukaan ottaminen auttamisprosesseihin on välttämätöntä sen auttamisprosessin vaikuttavuuden saavuttamiseksi.

Yhteiskunnallisen vaikuttavuuden näkökulma tuli Forresterin (2008) artikkelissa esille pohdintana poliittisten systeemien vaikutuksesta siihen, kuinka alkuarviointeja tehdään lastensuojelussa. Kun taas Plattin (2006) tutkimuksessa puolestaan tuli esille epävarmuus, joka tulee poliittisessa ja organisatorisessa kontekstissa. Sosiaalityöntekijöiden tekemä työ paineen alla tuo epävarmuutta arviointien tekemiseen. Plattin (2006) tutkimusartikkelin mukaan se voi johtaa lapsen äänen puuttumiseen arvioinneista. Platt (2006) tuo esille sosiaalityöntekijöiden arvioiden perheiden tilanteesta näkyvän lapsen elämässä suppeana. Nykyisin myös Suomessa on vallalla oleva näkemys uusmanagerialismista eli New public managementista (NPM). Sen taloudellisuuden ja tehokkuuden ajattelun tuominen ammattien harjoittamiseen vaikuttaa myös käytännössä toteutettavaan sosiaalityöhön, näin myös vanhemmuuden arviointien tekemiseen. Tutkimusartikkeleiden kuvaus yhteiskunnallisesta vaikuttavuudesta oli samansuuntainen, kun Korteniemen ja Borgin (2008). Heidän mukaansa yhteiskunnan ja politiikkojen taholta ammatinharjoittajilta vaaditaan useasti tilivelvollisuutta ja tulosvastuullista. Tilivelvollisuudella he tarkoittavat talouteen ja tehokkuuteen viittaavaa käsitettä, joka edellyttää ulkoista kontrollia ja mittaamista. (Korteniemi & Borg 2008, 12.)

Sosiaalityön vaikuttavuuden näkökulmasta työntekijän tulisi asiakkaan ongelmakeskeisyyden sijaan lisätä asiakkaiden tietoisuutta yhteiskunnallisesta tilanteestaan sekä laajentaa voimavaraistavaa työtä asiakkaan toimijuuden tukemiseksi. (Raunio 2009, 187). Petteri Paasio (2003, 8) näkee sosiaalityön arvioivan

työotteen systemaattisena, luotettavana ja empiiriseen aineistoon perustuvana toimintana tai intervention arvon määrittelyä sillä perusteella, onko interventio ollut edistämässä positiivista muutosta asiakkaan elämässä. Paasio (2003) näkeekin, että sosiaalinen arviointi paikantuu erityisesti kansalaisten yhdenvertaiseen kohteluun sosiaalityössä, jolloin arviointi tapahtuu suhteessa olemassa olevaan osaamiseen, yleiseen käsitykseen sosiaalityön sisällöistä sekä sosiaalityössä jaettuihin yhteisiin ja hyviksi havaittuihin työkäytäntöihin. (Paasio 2003, 11.) Jotta niin olisi, tulee sosiaalityössä nähdä realistisesti ja tilannekohtaisesti, missä todellisuudessa asiakas elää. Se vaatii sosiaalityöntekijältä yhteiskunnallisen tietoisuuden lisäksi oman työotteen ja arvomaailman itsereflektiivista punnintaa. Myös Raunio (2009, 155–156) näkee sosiaalityöntekijän ammatillisen edistymisen edellyttävän työkäytännöistä saadun kokemuksen refleктоimista ja käsitteellistämistä. Reflektiivisyys vaatii tutkimuksellisten ja toiminnallisten valmiuksien vuorovaikutusta ja kiinteää kietoutumista toisiinsa.

Sosiaalityön toimintakäytännöt ovat kiinteässä yhteydessä eri organisaatiossa tapahtuvassa asiakastyössä. Sosiaalityön ammatillisia käytäntöjä tarkasteltaessa yleisemmällä tasolla, voidaan puhua sosiaalityön ammatillisen toiminnan perusteista. Ammatillisen toiminnan perusteet kuvaavat eri lähtökodista käsin määrittyen sosiaalityön hyviä käytäntöjä. (Sauramaa & Hällman & Nousiainen & Seppälä 2007, 35.)

Näyttöön perustuvan käytännön näkökulmasta, tämä tarkoittaa parhaan mahdollisen tiedon kriittistä ja vastuuntuntoista käyttämistä tehtäessä ihmisen hyvinvointiin liittyviä päätöksiä. Määritelmään kuuluu, että tietoa on olemassa erilaisten työmenetelmien ja interventioiden vaikutuksista ja siitä tulevaa tietoa tuotetaan. Siihen sisältyy myös luottamus, että erilaisten interventioiden vaikutuksista voi saada näyttöä. Asiakastyössä hyvinvointiin liittyviä ratkaisuja tehtäessä perehdytään käytettävissä olevaan tietoon ja hyödynnetään parasta mahdollista näyttöä. Näytön kriittinen käyttö merkitsee sitä, että laatua arvioidaan ja sitä konkreettisesti sovelletaan asiakkaan ja tilanteen mukaan (Mullen 2005, 63; Korteniemi & Borg 2008, 9.) Esimerkiksi lastensuojelun sosiaalityössä näen, että sosiaalityön käytännöstä saatu tieto interventioiden vaikuttavuudesta ja vaikuttavuuden arvioimisen tekeminen tulee mahdollistaa sosiaalityöntekijöille jo

heidän perustyössään. Ajattelen sen kuuluvan myös luonnollisena osana sosiaalityöntekijän toimenkuvaan. Pohdittavaksi jää, nähdäänkö vaikuttavuuden tutkiminen sosiaalityön käytännön työn ulkopuolella olevaksi, eri instanssin tekemäksi, joka kuuluu enemmänkin sosiaalityön tutkimukselliseen kenttään? Myös Korteniemi, Kotiranta ja Kemppainen (2012, 97) toteavat, että sosiaalityöntekijät käytännön työssään kokevat useasti, että asiakastyön tekemiseen menee työajasta suurin osa ja tämän vuoksi sosiaalityöntekijät kokevat arviointityön ylimääräiseksi työksi, jonka merkitys ei ole sosiaalityöntekijöille aivan selvä.

Etenkin Suomessa sosiaalityön vaikuttavuuden kokonaisarviointia on tehty vähän. (ks. Paasio 2014; Kemppainen ym. 2010, 10). Vaikuttavan sosiaalityön edellytyksenä on vuorovaikutuksellinen, suunnitelmallinen, asiakasta osallistava työtapo, jonka toteutuksesta vastaa ammattitaitoinen ja riittävä sosiaalialan henkilöstö, joka tutkii omaa työtään. (Kemppainen ym. 2010, 25). Kun taas vaikuttavuuden arviointia koskevissa kansallisissa ja kansainvälisissä tutkimuksissa on luotettavien tutkimustulosten aikaansaamiseksi otettava huomioon laajasti eri kontekstit, kuten, missä tutkimus tehdään ja, miten ja kuka aineiston tutkimukseen kerää. Kun puhutaan jonkun sosiaalipalvelun vaikuttavuudesta, on otettava huomioon vinoumat, jotka liittyvät tutkimuksen aineiston keräämiseen ja vinoumaan hypoteesista, että sosiaalipalvelut ovat tehokkaita kaikille sosiaalityön asiakkaille. Sosiaalipalveluiden tuottajien (sisäiset arvioijat) tekemät arvioinnit menetelmien vaikuttavuudesta tuottavat tutkimusten mukaan positiivisempia tuloksia, kuin sellaisen tutkimuksen tulokset, jonka aineisto on kerätty riippumattomien lähteiden toimesta (ulkoiset arvioijat). Vinoumat voivat vaikuttaa siis siihen, tuleeko vaikuttavuuden tutkimuksen tuloksista positiivisia vai negatiivisia. Niillä on merkitystä, kun puhutaan sosiaalityön vaikuttavuudesta. Sisäiset arvioinnit ovat tärkeitä tietolähteitä sosiaalityön käytännöstä, kuten asiakkaan ongelmanratkaisuprosessin vaikuttavuudesta. Monet saadut tulokset tuovat uudenlaisia näkökulmia ja vaihtoehtoja interventioihin sekä tutkitut vaikuttavuudet voidaan tuoda käytännön sosiaalityöhön. Tulokset tuovat yksilöityjä syitä, miksi joku interventio on mahdollisesti parempi kuin joku toinen. Näin intervention taustalle saadaan myös teoreettinen orientaatio. (Mullen & Shuluk 2010, 54–56.) Huomioitavaa on, että sosiaalityön toimintakentän laajuus ja sovellettavan

tiedon monitieteisyys tuo haasteita sosiaalityön ammatillisuuden näkökulmasta. Haastavaa on saada selville etenkin se, kuinka sosiaalityöntekijät käyttävät tutkimustietoa työssään, sillä yllensä sovellettavana on tutkimustieto ja kokemustieto toisiinsa sulautuneina. (Karttunen & Hietamäki 2014, 324.)

Korteniemen ym. (2012, 99) mukaan sosiaalityön vaikuttavuuden arviointiin liittyy myös muunlaisia hankaluuksia. Heidän mukaansa sosiaalityön vaikuttavuushankkeiden hyvät puolet ja hyödyt tulevat esille hitaasti eikä sosiaalityössä ole yhdenmukaista näkemystä siitä, minkälainen merkitys vaikuttavuuden arvioinnilla on asiakastyölle ja toiminnan kehittämiseksi. Hitauteen vaikuttavat useat tekijät, kuten toimivien mittareiden kehittäminen sekä lopullisten tulosten saamisen hitaus. (Korteniemi ym. 2012, 97). Tämä näkyi myös tutkielmani tutkimusartikkeleiden vaikuttavuuden kuvaamisessa, joissa toivottiin vaikuttavuuden arvioimiseksi tutkittavasta aiheesta lisää tutkimuksia.

Korteniemi ym. (2012) näkevät myös, että sosiaalityön vaikuttavuuden arvioinnin kuuluminen sosiaalityön yhteiskunnalliseen tehtävään on ollut niukkaa. Heidän mukaansa sosiaalityöltä puuttuu niin kansallisesti kuin kansainvälisesti yhdenmukaiset vaikuttavuustavoitteet, joiden perusteella voisi todeta yhteiskunnallisesti sosiaalityön tuottavan mittavia vaikutuksia. He näkevät suomalaisen sosiaalityön asiakasta yhteiskuntaan integroivana ja osallistavana, kun taas rakenteisiin kohdistuva sosiaalityö on harvinaisempaa. Korteniemi ym. (2012) mukaan sosiaalihuollon tiedonkeruun kankeuden ja sopimattomuuden vuoksi tulisi tulevaisuudessa vaikuttavuustiedon keruu huomioida tietojärjestelmien kehittämisessä ja yhdenmukaistamisessa. Jokapäiväinen asiakastyön dokumentointi ei ole vielä arviointia, vaan asiakastyössä joka päivä tapahtuvaa tiedon tuottaminen ja arviointi tarvitsevat tuekseen juuri tiedon tuottamiseen tarkoitettuja lähestymistapoja ja erilaisia menetelmiä. (Korteniemi ym. 2012, 99–100.)

Näen, kuten Korteniemi ym. (2012, 109) tuovat esille, että Suomessa vaikuttavuuden arvioinnin kehittämiseksi ja edistämiseksi tarvitaan uudenlaista tahtotilaa ja yhteistyötä sosiaalityön tutkimukseen painottuvien osapuolten, kunttien, järjestöjen ja eri palveluntuottajien sekä sosiaalialan korkeakoulujen ja yliopistojen kanssa.

7.2 Palveluiden tuottamisen ja kehittämisen vaikuttavuus

Sosiaalityössä ja muissa auttamiseen liittyvissä ammateissa eettinen velvollisuus on arvioida tuotettujen palveluiden tehokkuutta. Täytyy kyetä määrittelemään asiakkaan etu palveluissa ja niiden päämäärissä ja pohtia saavutetaanko asetettu tavoite. Sosiaalityössä täytyy varautua myös siihen mahdollisuuteen, että ponnisteluilla ja vaivannäöllä ei ole suosiollisia vaikutuksia tai ne voivat olla jopa haitallisia. Jolleivat sosiaalityöntekijä ja asiakas sitoudu arvioimaan päämäärän saavuttamista, ei voida koskaan tietää interventioidenkaan vaikutusta. (Compton ym. 2005, 303.) Tarpeen onkin tutkia ja arvioida palvelujen vaikutusta myös yhteiskunnallisella tasolla. (Korteniemi & Kotiranta & Kivipelto 2012, 89).

Näyttöön perustuvan käytännön lähtökohtana on ollut havainto, jonka mukaan työntekijöiden käyttämien interventioiden perusteet ovat epämääräisiä ja vaikuttavuus asiakkaalle on jäänyt epäselväksi. Tällaisten ongelmien välttämiseksi ja ratkaisemiseksi interventiot tulisi perustaa tieteelliseen tietoon. Samalla voisi tulla mahdolliseksi ylittää tieteellisen tiedon ja käytännön välillä vallinnut kuilu (Raunio 2010, 388). Mullen ym. (2005) korostavat monenlaisen evidenssin välttämättömyyttä, koska sosiaalityöntekijät toimivat monenlaisissa käytännöissä. Heidän mukaansa parhaalla evidenssillä tarkoitetaan empiiriseen tutkimukseen perustuvaa evidenssiä. Koska sosiaalityöntekijät toimivat monenlaisissa käytännöissä, on välttämätöntä, että saatavilla on monenlaista tutkimukseen perustuvaa tietoa. (Mullen ym. 2005, 63.)

Tutkielmani tutkimusartikkeleissa palveluiden tuottamisen ja kehittämisen vaikuttavuutta kuvattiin useammassa tutkielmani tutkimusartikkeleissa. Forresterin (2008) tutkimuksen havaintojen perusteella korostettiin lastensuojelun alkuarvioinnin prosessin tehokkuuden vaatimusta sekä lastensuojelun alkuarvioinnin huolellista tekemistä. Forrester (2008) pohti tutkimuksensa perusteella saavatko palveluja ne perheet, jotka palveluja tarvitsisivat. Forrester (2008) näkee tärkeänä alkuarvioinnin kehittämisen lapsen hyvinvoinnin riskitekijöiden tunnistamiseksi.

Fernandezin (2007) tutkimusartikkeli vahvisti vanhempien, lasten ja sosiaalityöntekijöiden näkökulman merkityksen korostumista parhaan mahdollisen

palvelun tarjoamisessa. Vanhempien ja sosiaalityöntekijöiden välinen vuorovaikutus ja dialogi ovat olennaisia palvelujen laadun ja kohdentumisen onnistumiseksi. Fernandezin (2007) tutkimuksen mukaan perheiden osallisuus lisääntyy, kun yhteistyö perheiden ja työntekijöiden välillä on toimivaa. Fernandezin (2007) artikkelissa tuli esille, että köyhyyden merkitys lapsen kaltoinkohteluun on olemassa ja sen vuoksi ekologisiin tekijöihin lapsen elämässä tulisi vaikuttaa. Tämä lisää tutkimusartikkelin mukaan oikeanlaisen ja oikealla tavalla kohdennetun palvelun vaatimusta. Tutkimusartikkelin mukaisesti myös Mullen ym. (2005) toteavat, että asiakastyössä tulisikin tiedostaa palveluiden tehokkuus tai tehottomuus. Asiakkaan tulisi olla mukana käytännön prosessissa siten, että on mahdollista tehdä yksilöityjä ja asiakaskohtaisia päätöksiä. Käytännön työntekijä päättää viimekädessä, miten tutkimuksen tuloksia sovelletaan yksittäisissä asiakastapauksissa. (Mullen ym. 2005, 67.)

Bournsellin (2014) tutkimusartikkelissa korostettiin mielenterveyspalveluiden kokonaisvaltaisuuden tiedostamista. Tutkimusartikkelissa painotettiin ymmärrystä vanhempien mielenterveysongelmien tilannekohtaisuudesta. Näyttöön perustuvien käytäntöjen yhteiskunnallisena lähtökohtana pidetään tarvetta julkisen palvelun uudistamisesta, niukkaa resurssien käyttöä, resurssien kohdentamista oikein, vaikuttaviin toimenpiteisiin. Taustalla on myös organisaatioiden taloudellisen tuottavuuden ajattelu, joka lisää selontekovelvollisuutta, mittaamista ja ulkoista kontrollia. Näyttöön perustuvien käytäntöjen voidaan ajatella antavan ammattikunnille mahdollisuuden vahvistaa asemaansa ongelmanratkaisun asiantuntijana. (Raunio 2010.) Ne parantavat mahdollisuuksia kunnioittaa eettistä velvoitetta tiedottaen asiakkaita palveluiden vaikuttavuudesta ja haitallisuudesta parhaassa käytettävissä olevan tiedon pohjalta. Näyttöön perustuva käytäntö auttaa myös arvioimaan toiminnan tuloksia asiakkaalle ja parantaa asiakkaan osallisuutta asiakasta koskevassa päätöksenteossa. Työntekijä pyrkii asiakkaan kanssa tietoon perustuvaan yhteisymmärrykseen. Siihen liittyy myös käytäntöjen, toimintapolitiikoiden ja tulosten näkyväksi tekeminen. (Mullen ym. 2005, 64.) Lastensuojelussa tehtävässä vanhemmuuden arvioinnissa tämä voisi tarkoittaa, että sosiaalityöntekijöiden työkuvaan kuuluisi koota yhteen vaikuttavampia menetelmiä, joilla on saatu muutosta sellaisissa vanhemmuuden tekijöissä, jotka uhkaavat lapsen hyvinvointia. On kuitenkin

hyvä muistaa, kuten Paasio (2016) on tuonut esille, että vaikuttavuuden mittaamisella ei ole tekemistä mielipiteen kanssa, vaan vaikuttavuus koskee systemaattisesti ja tutkimusperusteisesti koottuja havaintoja käyttäytymisestä, toiminnasta tai muista omaan tai läheisen elämään liittyvistä tosiasioista, vanhemmuuden arvioinnin ollessa kyseessä, lapsen hyvinvoinnista. Vaikuttavan menetelmän mittaamisessa ei riitä, että todetaan intervention toteutuneen sen jälkeen, kun asiakkaan tilannetta on mitattu ennen ja jälkeen intervention. Vaikuttavuuden arvioinnissa pitää päästä kiinni niihin mekanismeihin, joita interventiot saavat aikaan erilaisissa konteksteissa ja jotka saavat aikaan muutoksia vanhemmuudessa, esimerkiksi lastensuojeluasiakas perheessä. (ks. Kempainen ym. 2010, 19). Erityisen tärkeänä näen vanhemmuuden tukemiseen liittyvien erilaisten palveluluiden esiin tuominen vanhemmille sekä niistä informoiminen. Välittävässä ja arvostavassa vuorovaikutuksessa sekä vanhempien historia tuntien, on mahdollista saada koko perhe näkemään lapsen edun mukaisen palvelun mahdollisena, jopa lapsen kodin ulkopuolelle sijoittamisen.

Paasion (2014) mukaan sosiaalityön asiakkuus voidaan hahmottaa tiedon avulla. Paasion (2014) mukaan suuressa osassa sosiaalityön asiakastilanteita keskeinen kysymys asiakkaalle ei ole toimiva vuorovaikutus, vaikuttava interventio tai kattava tilannearvio vaan se, että hän on kohdannut elämässään jotain sellaista, mistä ei tiedä mitään eikä sitä voida aina ymmärtää. Näyttöön perustuvan käytännön ydinajatus on, että asiakas haluaa tietää ja hänellä on myös oikeus tietää kaikki oleellinen hänelle merkittävistä asioista. Paasion mukaan sosiaalityössä perinteisesti tämä tietämys on keskittynyt toimintaohjeisiin tai palvelutarjontaan. Ne ovat tärkeitä, mutta asiakkaan elämässä erityinen tiedon tarve keskittyy siihen ilmiöön tai ongelmaan, jonka vuoksi hänen hyvinvointinsa on vaarantunut. Viimein tämän kokonaisuuden ytimessä on, että näyttöön perustuva käytäntö tutkimustiedon ja asiakkaan yksilöllisen elämäntilanteen yhdistävänä osaamisena, ei rajoitu pelkästään asiakkuuden ja toiminnan kokonaisuudesta, vaan on välttämätön niissä kaikissa. Välittävä ja arvostava vuorovaikutus ei ole mahdollista eettisesti kestäväällä pohjalla, ilman että tiedostetaan yksilön kyseiseen elämäntilanteeseen liittyvät merkittävät riskit. (Paasio 2014, 141.) Tämä tarkoittaa vanhemmuuden arviointia tehtäessä esimerkiksi vanhemman

päihteiden käytön vaikutuksen lapsen ja vanhemman kiintymyssuhteelle näkyväksi tekemistä sen tiedon pohjalta, mitä vanhemman päihteiden käytöstä tiedetään.

8 Johtopäätökset

Tutkielmassani olen etsinyt vastauksia siihen, miten vanhemmuuden arviointia käsittelevissä tutkimusartikkeleissa on kuvattu kiintymyssuhdeteoriaa, sekä siihen, miten tutkimusartikkeleissa on kuvattu vaikuttavuutta. Tässä luvussa esitän kokoavasti tutkimukseni johtopäätökset sekä arvioin tutkimusprosessiani. Tässä luvussa otan esille myös tutkielman teon aikana nousseet jatkotutkimus aiheet sekä haasteet, jotka liittyivät tutkielmani tekemiseen. Pohdin myös tutkielmani merkityksellisyyttä sekä omaa kiinnostustani vanhemmuuden arviointiin.

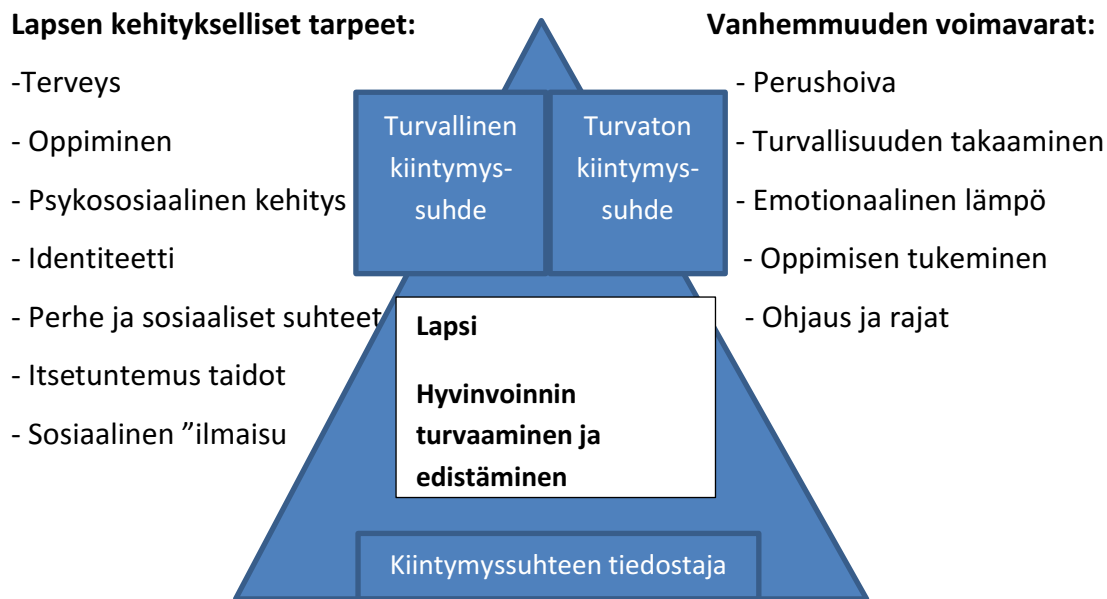
Tutkielmani tutkimusartikkeleissa tuli selkeästi esille kiintymyssuhdeteoreettinen näkökulma, vaikka tutkimusartikkeleiden teoreettiseen viitekehykseen ei kiintymyssuhdeteoria itsessään välttämättä kuulunut. Nostan tässä loppuluvussa esille erityisesti kolme keskeistä johtopäätöstä, jotka liittyvät ekologisen lähestymistavan merkitykseen, sosiaalityöntekijän tietoisuuteen sekä tarpeeseen käydä yhteiskunnallista ja palvelun kohdentamiseen liittyvää keskustelua.

1. Kiintymyssuhdeteorian ekologisen lähestymistavan merkittävyys

Tutkimustulokseni vahvistivat kiintymyssuhdeteorian ekologisen lähestymistavan merkittävyyttä, kun arvioidaan vanhemmuutta ja lapsen kasvuolosuhteita. Tutkimustulokseni vanhemmuuden arviointiin vaikuttavista tekijöistä, jotka joko lisäävät turvallista tai turvatonta kiintymyssuhdetta voidaan nähdä myös aiemmin esittämässäni kuviossa lapsen hyvinvoinnin kolmio (Kuvio 1) (Department of health, Rose 2010). Näin tutkimustulokseni vahvistavat myös Jari Sinkkosen (2001) käsitystä kiintymyssuhdeteorian ekologisen lähestymistavan nykyisestä korostumisesta. Vanhemmuutta ja lapsen elinolosuhteita arvioidessa on huomioitava, että lapsi solmii kasvaessa useita uusia kiintymyssuhteita esimerkiksi isovanhempiin, opettajiin ja harrastusten ohjaajiin. Heidän kuin myös isän ja lapsen välisen kiintymyssuhteen merkityksestä myöhemmän kehityksen kannalta tiedetään kuitenkin vielä vähän. (Sinkkonen 2001, 148.) Kuviossa 2 esitän turvallisen ja turvattoman kiintymyssuhteen sekä sen tiedostamisen merkityksen lapsen hyvinvoinnin turvaamiselle ja edistämiseksi.

Sosiaalityöntekijöiden tietoisuus kiintymyssuhdeteoriasta lisää heidän kykyään selvittää vanhemmille ja lapselle, ketkä osallistuvat arviointiin, jokaisen tapaamisen tarkoitus, tavat joilla lapsi ja vanhemmat osallistuvat prosessiin. (Horwarth 2010, 61–62.) Samalla voisi avata asiakaslähtöisellä tavalla kiintymyssuhteen merkitystä lapsen ja vanhemman vuorovaikutuksessa. Tietenkin on huomioitava, että se vaatii sosiaalityöntekijältä perehtyneisyyttä kiintymyssuhdeteoriaan. (Rautio 2004) Tämän tiedon valossa pohdittavaksi tulee, voisiko myös lastensuojelun sosiaalityöntekijän tekemiin vanhemmuuden arviointeihin käyttää mentalisaatioon liittyviä menetelmiä, jotta vanhemmat voisivat kehittää taitoaan pohtia lapsen kokemusta ja tunnetta erilaisissa arkipäivän tilanteissa varhaisessa vanhemmuudessa jopa raskausajalta alkaen. Voitaisiinko mentalisaation avulla keskittyä myös enemmän vanhempain voimavaroihin? Sekä selkeämmin osoittaa niiden puuttuminen vanhemmilta. Hietamäen (2015) tutkimuksen mukaan vanhemmat kokivat, että alkuarviointin vaikutuksia saavutettiin paremmin, kun vanhemman suhde sosiaalityöntekijään oli hyvä ja perheen voimavaroihin keskistettiin. (Hietamäki 2015, 161).

Ekologista lähestymistapaa vanhemmuuden arvioinnissa on, kun vanhemmuutta, lasta ja hänen perheensä tilannetta arvioidaan monissa palveluissa, kuten neuvoloissa, päiväkodissa, koulussa ja terveydenhuollossa. Vanhemmuuden arvioinnissa tulisi sisältyä vuorovaikutuksen lisäksi lapsen emotionaalisen, sosiaalisen ja kognitiivisen kehitystason arviointia. Tämän vuoksi arviointimenetelmien on syytä olla monipuolisia. Lapsen voinnissa näkyvät puutteellisen hoivan aiheuttamat vauriot ja niihin tulisi kiinnittää arvioinneissa huomio (Oranen 2006, 6). Menetelmiä kehiteltäessä ekologinen näkemys kiintymyssuhdeteoriasta on lastensuojelun sosiaalityössä tehtävissä vanhemmuuden arvioinneissa oleellista. Useat tutkimukset osoittavat, että perheiden auttamisessa parhaimman tuloksen on saatu, kun on otettu laajemmin huomioon perheen tilanteisiin vaikuttavat seikat. (Rose 2010, 39–40.)

Perhe ja ympäristö – Perheen historia – Suku – Toimeentulo – Työ
– Sosiaalinen integraatio – Yhteisön resurssit

Kuvio 3. Lapsen hyvinvoinnin kolmio kiintymyssuhdeteorian näkökulmasta (Department of health, Rose 2010)

Koska lastensuojelun sosiaalityöntekijät ovat useasti päätöshetkellä tilanteessa, joka voi olla sekasortoinen ja tieto on pirstaleista, monen eri henkilön näkökulmasta esiintuotua. Päätöksiin vaikuttavat resurssitekijöiden lisäksi psykologiset ja organisatoriset asiat. Lastensuojelun sosiaalityöntekijän tekemät päätökset perustuvat harvoin täydelliseen varmuuteen sen oikeudellisuudesta. (Ward & Brown ym. 2014, 26, 27.) Eri verkostojen yhteistyössä tulisikin painottua ammattilaisten osaaminen ja resurssit. Liian asiantuntijakeskeinen palvelukulttuuri sivuttaa useasti perheiden ja lähiverkostojen sekä yhteisöjen voimavarat (Pyhäjoki & Koskimies 2009, 195.) Sen vuoksi onkin sääli myös sosiaalityön näkökulmasta, että niissä perheen ja lapsen elämän lähiverkostoissa, kuten neuvoloissa, päivähoitossa ja kouluissa on myös resurssit niin alhaisia, että sieltä annettu ennaltaehkäisevä tuki on useasti liian vähäistä perheiden tuen tarpeisiin nähden.

2. Sosiaalityöntekijän kiintymyssuhteeseen liittyvä tietoisuus

Tutkimusartikkeleista nousi esille, että vanhemmuuden arvioinnissa kiintymyssuhteen ylläpitämiseen tarvitaan sosiaalityöntekijän tietoisuutta. Näen sen myös rakenteellisenä sosiaalityönä, jonka mukaan sosiaalityön yhtenä tehtävänä on vaikuttaa yhteiskunnalliseen ajatteluun sekä palveluiden ja päätöksen tekoon vaikuttaminen. (Pohjola, Laitinen & Seppänen 2014).

Sosiaalityöntekijän tietoisuus isien merkityksestä lapsen eri kehitysvaiheissa osoittautui merkittäväksi huomioksi tutkielmassani. Bournsellin (2014) australialaisessa tutkimuksessa ja Romanian Popiviciu ym. (2012) tutkimuksessa molemmissa otettiin esille isien vähempi huomioiminen tai heidän oleminen työskentelyn keskiössä olevan vähäisempää. Minkälainen vaikutus isien huomion vähemmälle jättämisestä vanhemmuuden arvioinnissa tarkoittaa kiintymyssuhdeteoreettisesta näkökulmasta? Viimeisten vuosikymmenten aikana on isän rooli ja tehtävä perheessä muuttanut voimakkaasti. Kiintymyssuhdetutkijat eivät ole Sinkkosen (2011, 120) mukaan päässeet yksimielisyyteen siitä muodostaako lapsi useita kiintymyssuhteita vai vaikuttavatko ne toisiinsa. Lapsella voi olla luottavainen kiintymyssuhde molempiin vanhempiinsa tai vain toiseen vanhempaansa. lapsi voi olla myös välttelevästi/ristiriitaisesti kiinnittynyt molempiin vanhempiinsa. (Hautamäki 2001, 33.)

Hautamäen (2001, 33) mukaan tutkimukset osoittavat, että kiintymyssuhde äitiin ennustaa toisenlaisia hallinta taitoja kuin kiintymyssuhde isään. Sinkkosen käsitys on, että lapsi muodostaa isäänsä kiintymyssuhteen erilaisella perustalla kuin hänen suhteensa äitiinsä. Isä on lapselle luottavainen kumppani, joka tukee lasta tämän joutuessa uusiin tilanteisiin ja auttaa haasteiden voittamisessa. Luottavainen tutkiminen koostuu kolmesta osa-alueesta. ensinnäkin lapsi pystyy suhtautumaan uusiin asioihin avoimesti ja keskittyneesti. Toiseksi hän luottaa kiintymyskohteen saatavilla oloon ja auttamishaluun. Kolmanneksi luottavainen tutkimisen edesauttaa vanhemman kyky olla herkkä ja tukeva silloin, kun lapsi ahdistuu ja tarvitsee vanhemman läheisyyttä tai kun lapsi on kiinnostunut jostain uudesta asiasta. (Sinkkonen 2011, 120.) Kallandin (2007,

72) mukaan äidin ja isän erilainen tapa olla lapsen kanssa vuorovaikutuksessa rikastuttaa lapsen elämää.

Lapsen mentalisaatiokyky kehittyy paremmin, kun hänelle tarjoaa kaksi merkittävää aikuista erilaisia tapoja suhtautua samoihin asioihin, kun hänellä olisi vain yksi tärkeä aikuinen. Kallandin (2007) mukaan lapsen elämästä puuttuva isä saattaa vaikuttaa erityisesti poikien aggressioiden säätelyn kehittymisessä, koska isä mahdollisesti pystyy ottamaan vastaan poikansa aggressiivisuutta ja myös palauttamaan hänet realiteetteihin, kun poika mittelee voimiaan. Tytön elämässä isän läsnäolo on merkittävä tytön myönteisen identiteetin kehittymisessä. (Kalland 2007, 72.) Sinkkonen (2011, 124.) toteaa, että lapsen ja isän välistä suhdetta voidaan suojella tutkimalla isän ja lapsen välisen suhteen merkitystä enemmän, jotta saataisiin lisää tietoa isä ominaislaadusta ja merkityksestä lapselle. Sinkkonen mukaan tutkimusten tulisi olla lapsilähtöisiä ja isyyttä tulisi muutoinkin tukea eri palvelujärjestelmissä. (Sinkkonen 2011, 124) Isyyden tai sen puuttumisen huomioiminen lastensuojelun sosiaalityössä on merkittävää. Isyyden merkityksen tutkiminen ja sen tiedon saattaminen sosiaalityön tietoisuuteen ja työskentelytapoihin olisi erityisen suotavaa. Työskennellessäni lastensuojelun sosiaalityöntekijänä näin isien puuttumisen perheen elämästä erittäin merkityksellisenä lapselle. Tilanteissa, jossa isä on ollut pitkään poissa lapsen elämästä ja hänellä on vaikeuksia elämänhallintansa kanssa, vaatii erityistä sensitiivisyyttä tuoda asia esiin lapselle. Olen havainnut työssäni lastensuojelun sosiaalityöntekijänä, että asiakkuudessa olevat ilman isää eläneet lapset, halusivat yleensä tietää, missä heidän isä on ja mitä hänelle kuuluu.

Isän merkityksestä arviointien vaikuttavimman tuloksen saamiseksi osoittaa myös Hietamäen (2015) väitöstutkimus, jonka mukaan isien ottaminen alkuarviointi työskentelyyn lisäsi alkuarvioinnin vaikutuksen saavuttamista. Tutkimuksen mukaan myös perheen ja sosiaalityöntekijän yhteinen näkemys perhetilanteesta lisäsi alkuarvioinnin vaikutusten saavuttamista. (Hietämäki 2015, 161) Sosiaalityöntekijöiden tietoisuus kiintymyssuhteista voisi lisätä heitä käyttämään kiintymyssuhteisiin pohjautuvia arviointimenetelmiä, jotka osallistavat vanhempia arviointiprosessissa. Koska ilman vanhempien mukanaoloa arviointiprosessissa, vanhemmuuden arvioinnin

laatu heikkenee. Tiedostamalla kiintymyssuhteiden merkitys sekä sen teoreettinen viitekehys, sosiaalityöntekijän voisi olla helpompaa saada perhe ymmärtämään vanhemmuuden arvioinnin tavoitteet ja päämäärät. (ks. Horwarth 2010, 61–62.)

Tutkimukseni vahvisti, että tukemalla perheitä turvattoman kiintymyssuhteen aiheuttavien tekijöiden ennaltaehkäisemisellä ja puuttumisella tuetaan myös lapsen ja vanhempien välistä turvallista kiintymyssuhdetta. Kiintymyssuhdeteorian tietoisuus sosiaalityössä tarvitsee kontekstisidonnaista pohdintaa vanhemmuuden arvioinnista. Näen tämän rakenteellisen sosiaalityön lisäksi myös eettisenä kysymyksenä, koska sosiaalityö on väistämättä myös poliittista toimintaa. Pitääkseen yllä humanisia arvoja etenkin kapitalistisessa yhteiskunnassa, sosiaalityöntekijöiden täytyy osallistua sosiaaliseen asianajoon ja tukea uudistuksia, jotka haastavat olemassa olevan vallan tasapainon, resurssien jaon ja syrjäyttämisen.

Historiasta on esimerkkejä, että monet sosiaalityön johtajat olivat myös yhteiskunnallisia aktivisteja ja puolestapuhujia. Esimerkiksi Bertha Reynolds ja Jane Adams olivat kumpikin tärkeitä ja tunnettuja yhteiskunnallisia aktivisteja. Reynolds oli radikaalisen muutoksen henkinen johtaja ja Adams menetti melkein lupansa työskennellä vastustaessaan psykiatrian musertavaa vaikutusta sosiaalityöhön, minkä hän tunsikin poikkeavan ammatin fokukselta; sosiaalisesta oikeudenmukaisuudesta. Yhteiskunnallisen politiikan arvostelu sekä marginalisoitujen ryhmien liikkeelle laittaminen ovat lainmukaisia keinoja saavuttaa sosiaalisella tasolla. (William ym. 2009, 292.) Poliittisina toimijoina sosiaalityöntekijöiden tulee puuttua sosiaalisiin epäkohtiin. Se voidaan nähdä vastalauseena hallituksen linjauksille, jotka loukkaavat asiakkaan oikeuksia. Seuraten sosiaalityön pioneerien polkua, monet sosiaalityöntekijät sitoutuvat poliittisiin toimintoihin paikallisissa yhteisöissä. Useat ammatilliset organisaatiot ovat julkaisseet kannanottojaan ja järjestäneet jäseniään ottamaan kantaa epäoikeudenmukaisiin menettelytapoihin ja käytäntöihin. Nämä antavat sosiaalityölle poliittisen dimension jota ei ole monissa muissa profesioissa. Laajemmin ajateltuna poliittisena toimenpiteenä voidaan käsittää mikä tahansa interventio, joka liittyy valtasuhteiden tasapainottamiseen. Jopa asiakkaan neuvonta on periaatteessa poliittista käytäntöä, koska se osoittaa usein vallan käyttämistä ja jakamista, myöntää

tai kumoaa hallitsevia ideologioita tai yhteiskunnallista järjestystä, ja tarkastelee olettamuksia. (William 2009, 291–293.)

Sarah Banksin (2004) mukaan asiakasprosessiin tarvitaan reflektointia, joka on jatkuvaa sekä uudelleen tulkintaa, moniäänisyyden ja - kulttuurisuuden tiedostamista, että huomioon ottamista. Williamin (2009) mukaista ideologista julkista keskustelua en ole vielä Suomessa nähnyt, mutta monia hyviä aloituksia kylläkin. Yhtenä tärkeänä aloituksena pidän eriaiheiden sosiaalityön keskustelu ja tiedonvälityksen foorumina viime vuonna facebookissa avattua sosiaalityön uraverkostoyhteisö, joka on tarkoitettu sosiaalityön ammattilaisille ja opiskelijoille. Vaikuttaa myös siltä, että siellä käytyjä keskustelun aiheita on viety myös valtakunnalliseen päätäntävaltaeliittiin saakka.

Sosiaalityöntekijän tietoisuus kiintymyssuhdeteoriasta korostuu, kun arvioitavaksi tulee sijoitetun lapsen hyvinvointi. Tällä hetkellä lapsen kiireellinen sijoittaminen ensin lyhytaikaiseen perheeseen ja mahdollisen huostaanoton sattuessa pitempiaikaiseen perheeseen, ei tue lapsen kiintymyssuhteita. Kallandin (2011) mukaan lapsen sijoituspaikkaa arvioitaessa, huomio tulisi olla sijoituspaikan pysyvyydessä. Kallandin (2011) mukaan useimmat tutkimustulokset osoittavat, että sijoituspaikkojen vaihtuvuus vaikuttaa kielteisesti lapsen kehitykseen. Myös palautus biologiselle vanhemmille ja taas uudelleen sijoitus on yhtä lailla uhka lapsen kehitykselle. (Kalland 2011, 208–209.) Mentalisaation suhde kiintymyssuhdeteoriaan voidaan nähdä siten, että mentalisaatiosuhde kehittyy turvallisessa kiintymyssuhteessa ja turvaton kiintymyssuhde tekee mentaalisaatiokyvyn kehittymisen olemattomaksi. (Pajulo & Kalland 2013, 167.)

3. Tarve yhteiskunnalliselle keskustelulle ja palvelujen kohdentumisesta

Myös tutkimusartikkeleiden vaikuttavuuden merkityksen kuvaamisessa nousi tarve yhteiskunnalliselle keskustelulle sekä palvelun kohdentumiselle, jonka näen tutkielmassani rakenteellisen sosiaalityön merkityksen korostumisena. Vuoden 2014 sosiaalihuoltolakiin (30.12. 2014) on kirjattu rakenteellisen sosiaalityön vaatimus sosiaalihuollon asiantuntemuksen hyödyntämistä hyvinvoinnin ja terveyden

edistämiseksi yhdessä eri toimijoiden kanssa. Sosiaalihuoltolain 15§:ssa (30.12.2014) on kirjattu myös palveluiden toteuttamisen seuraamisen velvollisuus ja vaikuttavuuden arviointia. Raunio (2009, 79) rakenteellinen sosiaalityö edellyttää työntekijältä asiakastyössä tulevan tiedon tuottamista sen edelleen välittämistä yhteiskunnallisille päätöksentekijöille. Työntekijöiden tulee myös kyetä havainnoimaan ja analysoimaan asiakkaan ongelmien yhteiskunnallisia yhteyksiä. (Raunio 2009, 79.) Vaikka sosiaalityö ei saisikaan yhteiskunnassa vahvaa vaikuttajan asemaa, voidaan sosiaalityö nähdä eri vaihtoehtojen ja toisen tiedon varaan rakentuvien ideoiden esiintuoja. (Juhila 2006, 261).

Tutkielmastani ei tullut puhdas systemaattinen kirjallisuuskatsaus. Tutkielmassani analysoin mielestäni syvällisemmin tutkimusartikkeleiden sisällöllisiä tekijöitä, kuin systemaattisen kirjallisuuskatsauksen periaatteen mukaista olisi. Tiedostin systemaattisen kirjallisuuskatsauksen tutkimusmenetelmät ja toteuttamistavat, mutta en ollut tässä tutkielmassa kiinnostunut analysoimaan niinkään tutkimusartikkeleiden metodologisiin valintoihin liittyviä tekijöitä, vaan enemmän tutkimusartikkeleiden sisällöllisiä tekijöitä ja niiden vastaamisesta tutkimuskysymyksiini. Toteutin kyllä tutkimusprosessissani muutoin aika tarkasti systemaattisen kirjallisuuskatsauksen periaatteita. Systemaattisen kirjallisuuskatsauksen pikkutarkka eteneminen vaiheesta toiseen oli välillä haastavaa, mutta toisaalta antoi mahdollisuuden edetä vaihe vaiheelta tutkimuksessa. Haasteena tutkielman tekoprosessissa koin englanninkielisen aineiston analysoimisen. Useasti olin tilanteessa, joissa pohdin, ymmärsinkö tutkimusartikkelin sisällön oikein ja vastasiko suomentamani englanninkielinen termi vastaavaa suomenkielistä termiä.

Näenkin tutkielmani alkututkimuksena kotimaiselle empiiriselle tutkimukselle vanhemmuuden arviointiin liittyvässä tutkimuksessa. Esimerkiksi lastensuojelun sosiaalityössä olisi hyvä tutkia, miten vanhemmuuden arviointia on lastensuojelun sosiaalityössä käytännössä tehty? Minkälaisia teoreettisia viitekehyksiä vanhemmuuden arvioinnissa lastensuojelun sosiaalityössä on käytetty ja kuinka tietoisia sosiaalityöntekijät ovat kiintymyssuhteiden merkityksestä lapsen kasvulle ja kehitykselle. Tutkielmani teoriaosuudesta ja tutkimusartikkeleista tuli esille arvokasta

teoreettista tietoa, joilla olisi merkitystä empiiriselle tutkimukselle. Tällöin voitaisiin myös paremmin tutkia ja arvioida vanhemmuuden arvioinnissa käytettyjen menetelmien ja muiden toimintatapojen vaikuttavuutta. Koen myös, että tutkimusartikkeleihin jäi paljon mielenkiintoista tietoa esimerkiksi sosiaalityön yhteiskunnallisista ja poliittisista kysymyksistä, jotka jäivät tämän tutkielman tutkimuskysymysten ulkopuolelle. Jälkeenpäin olen myös pohtinut, olisiko ollut eroa, jos olisin suunnitelmallisemmin ottanut aineistoon eri maiden tai jopa maanosista koostuvia artikkeleita. Näen hyvänä asiana, että tutkimusaineistossani oli myös artikkeli Romaniasta. Popoviciun ym. (2012) toivat tutkimusartikkelissaan tärkeän näkökulman vanhemmuuden arviointiin hyvinvointivaltioiden ulkopuolelta. Se tuo uudenlaista näkökulmaa myös kansainväliseen keskusteluun vanhemmuuden arvioinnista.

Kiinnostukseni vanhemmuuden arviointiin käynnistyi pitkällä käytännönopetusjaksolla Oulun ensi ja turvakodilla keväällä 2015. Aloittaessani työt lastensuojelun sosiaalityössä kesällä 2015, kiinnostukseni syveni, etenkin tehdessäni käytännön työssäni enenevässä määrin vanhemmuuden arviointia. Useasti törmäsin siihen, että kiintymyssuhdeteoria ja kiintymyssuhteiden merkitys oli vain pintapuolisesti tunnettu sosiaalityöntekijöiden keskuudessa. Tavoitteenani oli tämän tutkielman avulla tuottaa vanhemmuuden arvioinnista kumuloitunutta tietoa, joka olisi hyödynnettävissä käytännön vanhemmuuden arvioinnin tutkimuksessa ja käytännön tekemisessä.

Tutkielmani tuotti lisää tietoa kiintymyssuhdeteorian merkityksestä vanhemmuuden arvioinnissa. Tutkielmani tuotti uutta tietoa erityisesti sosiaalityöntekijöiden kiintymyssuhdeteorian tietoisuudesta ja sen merkityksestä vanhemmuuden arvioinnin tekemiseen.

Tämän tutkielman tekemisen jälkeen tavoitteenani on keskustelun herättäminen sosiaalityön menetelmien taustalla olevien teorioiden merkityksestä käytännön sosiaalityössä. Myös Mäntysaari ym. (2009) toteavat, että työntekijät voivat saada teorioiden avulla jäsenettyä sosiaalialan ilmiöitä ja työtapojaan. Sosiaalityössä käytettäviä teorioita on hyvin vähän kirjoitettu sosiaalityön tutkimuksina, vaan teorit kumpuavat useammista muista tieteenaloista. (Mäntysaari, Pohjola & Pösö 2009).

Yhteiskunnallisen ja yksilö tason lisäksi sosiaalityössä liikutaan psykologisella ja sosiologisella teoriatasolla. Nykyinen sosiaalityö edellyttää erilaisten teorioiden ja viitekehysten soveltamista. (Toikko 2009, 272–273.) Näin ollen sosiaalityöntekijän tietoisuus kiintymyssuhteen kokonaisvaltaisesta merkityksestä on erityisen perusteltua. Nähdäänhän sosiaalityö kokonaisvaltaisena, erilaisia kokonaisuuksia hahmottavana ja huomioivana työnä ja tieteen alana. (ks. Kilpeläinen 2009, 70.)

Näkemykseni mukaan sosiaalityön tietoisuus kiintymyssuhdeteoriasta lisää lapsen näkemistä ja edun toteutumista tehtäessä päätöksiä perheelle tarjottavista palveluista. Lastensuojelun sosiaalityössä kertyneen kokemukseni mukaan, kiintymyssuhteita ei riittävästi huomioida työskenneltäessä perheiden kanssa. Myös lastensuojelun palveluissa, kuten perhetyössä, tulisi olla tietoisia asiakasperheiden lasten ja vanhempien väliset kiintymyssuhteen vauriot. Näin ollen tutkielmani jatkaa keskustelua teorioiden merkittävydestä sosiaalityön käytännön soveltamisessa. Myös tarve jatkaa keskustelua sosiaalityön menetelmien ja interventioiden vaikuttavuuden arvioinnista tulee jatkumaan. Näen sosiaalityön opiskelijana ja työelämässä jo mukana olevana sosiaalityöntekijänä keskusteluilla olevan hyvä maaperä, kunhan pysymme tietoisina jokaisen keskustelun avauksen merkityksellisyydestä tulevaisuuden sosiaalityön suunnan ohjaamisessa.

Lähteet

- Andersson, Maarit 2008: Syrjäytymisen ketju katkeaa. Teoksessa Andersson, Maarit & Hyytinen, Riitta & Kuorelahti, Marianne (toim.): Vauvan parhaaksi Kuntoutuminen päihteistä odotus ja vauva- aikana. Pidä kiinni-hoitojärjestelmä. Ensi- ja turvakotien liitto ry. Helsinki. 205–207.
- Aveyard, Helen 2010: Doing A Literature Review In Health And Social Care: A Practical Guide. 2. painos. 1. painos 2007. Maidenhead. Open University Press.
- Bardy, Marjatta & Heino, Tarja 2013: Katsaus lastensuojelun toimintaympäristöihin: paniikista toivon ja näköalat auki. Teoksessa Bardy, Marjatta (toim.): Lastensuojelun ytimessä. Terveiden ja hyvinvoinninlaitos. Juvenes Print. Suomen yliopistopaino oy. Tampere. 4. painos. 1. painos 2009. 13–42.
- Compton, Beulah & Galaway, Burt & Cournoyer, Barry R. 2005: Social work process. Seventh edition. Brooks/Cole. Belmont. USA.
- Coughlan, Michael & Cronin, Patricia & Frances, Ryan 2015: Doing a literature review in nursing, health and social care, Sage. UK.
- Fagerlund, Åse 2014: Vahvuutta vanhemmuuteen Interventiotutkimus. Folkhälsan, Vahvuutta vanhemmuuteen-hanke. Päätösseminaari 21.10.2014. Mannerheimin lastensuojeluliitto. http://mll-fibin.directo.fi/@Bin/9a1af89c33b7625ea42f361a31595ceb/1476210246/application/pdf/22541290/VVseminaari_%C3%85se%20Fagerlund_Vahvuutta%20vanhemmuuteen%20interventiotutkimus.pdf. Viitattu 11.10.2016.
- Hautamäki, Airi 2001: Kiintymyssuhdeteoria–teoria yksilön kiin(nit)tymisestä tärkeisiin ihmisiin, kiintymyssuhteen katkoksista ja merkityksestä kehitykselle. Teoksessa Sinkkonen, Jari & Kalland, Mirjami (toim.): Varhaiset ihmissuhteet ja niiden kehittyminen. WSOY. Vantaa.
- Heino, Tarja 2000: Läheisneuvonpito – Uusi sosiaalityönmenetelmä. Johdanto. Teoksessa Heino, Tarja (toim): Läheisneuvonpito – Uusi sosiaalityön menetelmä. Stakes. Oppaita 40. 7–8. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/75365/Opas40_2000_L%C3%A4heisneuvonpito_WEB_23.9.2016.pdf?sequence=1. Viitattu 5.2.2017.
- Heino, Tarja 2008: Lastensuojelun avohuolto ja perhetyö: Kehitys, nykytila, haasteet ja kehittämisehdotukset. Selvitys lastensuojelun kehittämisohjelmalle. Stakesin työpapereita 9/ 2008.
- Heino, Tarja 2009: Lastensuojelu-kehityskulkuja ja paikannuksia. Teoksessa Lammi-Taskula, Johanna & Karvonen, Sakari & Ahlström, Salme (toim.): Lapsiperheiden hyvinvointi 2009. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. 198–215. www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/75365/Opas40_2000_L%C3%A4heisneuvonpito_WEB_23.9.2016.pdf. Viitattu 8.12.2016.
- Hietamäki, Johanna 2015: Lastensuojelun alkuarvioinnin vaikutukset vanhempien näkökulmasta. Väitöstutkimus. Jyväskylän Yliopisto. Jyväskylä.
- Horwarth, Jan 2010: The Assesment process: Making Sense of Information, Planning Interventions and Reviewing Progress. Teoksessa Horwarth, Jan (toim.): The child world, the comprehensive guide to assessing children in need. 1. painos 2001. Jessica Kingsley Publishers. London. 23–34
- Hugman, Richard & Smith, David 1996: Introduction. Teoksessa Hugman, Richard & Smith, Davis (toim.): Ethical Issues in Social Work. Routledge. 1. painos 1995. London and New York. 1-14.

- Husband, Charles 1996. The morally active practitioner and ethics of anti-racist social work. Teoksessa Hugman, Richard & Smith, Davis (toim.): Ethical Issues in Social Work. Routledge. Ensimmäinen painos 1995. London and New York. 85–100.
- Hämäläinen, Juha & Niemelä, Pauli 2014: Uudistuvan sosiaalihuoltolain arvoperiaatteita. Teoksessa Haverinen, Riitta & Kuronen, Marjo & Pösö, Tarja (toim.): Sosiaalihuollon tila ja tulevaisuus. Vastapaino. Vantaa. 80–105.
- Jaskari, Saara 2013: Reflektiivisen työtteen kehittäminen–vauva vanhemman mielessä. Teoksessa Andersson, Maarit & Hyytinen, Riitta & Kuorelahti, Marianna (toim.): Vauvan parhaaksi. Kuntoutuminen päihteistä odotus ja vauva- aikana. Pidä kiinni-hoitojärjestelmä. Ensi- ja turvakotien liitto ry. Helsinki. 126–139.
- Johansson, Kirsi 2007: Kirjallisuus katsaukset. Huomio systemaattiseen kirjallisuuskatsaukseen. Teoksessa Johansson, Kirsi & Axelin, Anna & Stolt, Minna & Ääri, Riitta-Liisa (toim.) 2007: Systemaattinen kirjallisuuskatsaus ja sen tekeminen. Turun Yliopisto. Turku.
- Juhila, Kirsi 2004b: Leimattu identiteetti ja vastapuhe. Teoksessa Jokinen, Arja & Huttunen, Laura & Kulmala, Anna (toim.): Puhua vastaan ja vaieta. Neuvottelu kulttuurin marginaaleista. Gaudeamus. Tampere. 20–32.
- Juhila, Kirsi 2006: Sosiaalityöntekijöinä ja asiakkaina. Sosiaalityön yhteiskunnalliset tehtävät ja paikat. Vastapaino. Tampere.
- Kalland, Mirjam 2001: Kiintymyssuhdeteorian kliininen merkitys: Soveltaminen erityistilanteissa. Teoksessa Sinkkonen, Jari & Kalland, Mirjami (toim.): Varhaiset ihmissuhteet ja niiden kehittyminen. WSOY. Vantaa.
- Kalland, Mirjam. 2007: Lapsen tunne-elämän kehitys. Teoksessa Schulman, Marja & Kalland, Mirjam & Leiman, Anna -Maija & Siltala, Pirkko (toim.): Lastenpsykoterapia ja sen vuorovaikutukselliset ulottuvuudet. Helsinki: Terapia-säätiö. 60–79.
- Kalland, Mirjam 2011: Varhaislapsuuden tunnesiteet ja sijoitettu lapsi: Teoksessa Sinkkonen, Jari & Kalland, Mirjam (toim.): Varhaislapsuuden tunnesiteet ja niiden suojeleminen. WSOYpro. Helsinki. 207–216.
- Kalland, Mirjam & Pajulo, Marjukka 2013: Äitien arvio ensikotihoidon merkityksestä. Teoksessa Andersson, Maarit, Hyytinen, Riitta & Kuorelahti, Marianna (toim.): Vauvan parhaaksi. Kuntoutuminen päihteistä odotus ja vauva- aikana. Pidä kiinni-hoitojärjestelmä. Ensi- ja turvakotien liitto ry. Helsinki. 184–195.
- Karttunen, Teija & Hietämäki, Johanna 2014: Tiedon käytön kysymyksiä ja haasteita sosiaalityön asiakastyössä. Teoksessa Haverinen, Riitta & Kuronen, Marjo & Pösö, Tarja (toim.): Sosiaalihuollon tila ja tulevaisuus. Vastapaino. Vantaa. 320–336.
- Kemppainen, Tarja & Kostamo-Pääkkö, Kaisa & Niskala, Asta & Ojaniemi, Pekka & Vesterinen, Kerttu 2010: Sosiaalityön vaikuttavuuden arvioinnin ensiaskeleet Lapista. Tutkimus sosiaalitoimistojen työn vaikuttavuudesta. Lapin sosiaalityön kehittämissyksikkö. Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus Rovaniemi. http://www.sosiaalikallega.fi/poske/julkaisut/julkaisusarja/Julkaistu3_2_kansineen_nettiin.pdf. Viitattu 7.2.2017.
- Kilpeläinen, Arja 2009: Luhmannin ekologinen kommunikaatio teoreettisena lähestymistapana sosiaalityössä. Teoksessa Mäntysaari, Mikko & Pohjola, Anneli & Pösö, Tarja (toim.): Sosiaalityön teoria. Ps-kustannus. Juva. 67–84.
- Korteniemi, Pertti & Borg, Pekka, 2008: Kohti näyttöön perustuvaa ammatillista käytäntöä. Stakes työpapereita 23/2008. Helsinki.

- Korteniemi, Pertti & Kotiranta, Tuija & Kivipelto, Minna 2012: Kokemuksia sosiaalityön vaikuttavuuden arvioinnin toteuttamisesta. Kriittisiä kohtia ja kehittämistarpeita. Teoksessa Pohjola, Anneli & Kempainen, Tarja & Väyrynen, Sanna (toim.): Sosiaalityön vaikuttavuus. Juvenes print. Tampere. 89–115.
- Kulmala, Anna 2006: Kerrottuja kokemuksia leimatusta identiteetistä ja toiseudesta. Akateeminen väitöstudium. Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön laitos. Tampereen yliopisto. Tampere. <http://acta.uta.fi/pdf/951-44-6615-2.pdf>. Viitattu 2.2.2017.
- Lammi-Taskula, Johanna & Salmi, Minna 2008: Huoli jaksamisesta vanhempana. Teoksessa Pasi Moisio, Sakari Karvonen, Jussi Simpura & Matti Heikkilä (toim.): Suomalaisten hyvinvointi 2008. Helsinki. Stakes. 38–59.
- Leppo, Anna 2008: Pidä kiinni-projektin yhteiskunnalliset ulottuvuudet. Teoksessa Andersson, Maarit & Hyytinen, Riitta & Kuorelahti, Marianne (toim.): Vauvan parhaaksi Kuntoutuminen päihteistä odotus ja vauva- aikana. Pidä kiinni-hoitojärjestelmä. Ensi- ja turvakotien liitto ry. Helsinki. 37–66.
- Metsämuuronen Jari 2006: Metodologian perusteet ihmistieteissä. Teoksessa Metsämuuronen Jari (toim.): Laadullisen tutkimuksen käsikirja. 1.painos 2003. International methelp ky. Jyväskylä.
- Metsämuuronen, Jari 2010: Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä. e-kirja tutkijalaitos. International methelp ky. <http://www.methelp.com/pdf/TTP4demo.pdf>.
- Mullen Edward J & Shlonsky, Aron & Bellamy, Jennifer & Bledsoe, Sarah 2005: From concept to implementation: Challenges facing evidence-based social Work. Evidence & policy 1(1). 61–84.
- Mullen, Edward & Shuluk, J 2010: Outcomes of social work intervention in the context of evidence-based practice. Journal of Social work. 11(1). 49–61.
- Muukkonen, Tiina & Tulensalo, Hanna 2004: Kohtaavaa lastensuojelua: Lapsikeskeisen lastensuojelun sosiaalityön tilannearvion käsikirja. Helsingin kaupunginsosiaaliviraston selvityksiä1. http://www.socca.fi/kehittaminen/lastensuojelu/julkaisut_ ja_materiaalit/lastensuojeluprosessin_kehittaminen/lapsilahtoisien_tilannearvion_kasikirja.505.shtml. Viitattu 14.8.2016
- Mykkänen, Johanna 2011: Isät kasvatuskumppaneina. Kasvun kumppanit. Lasten hyvinvointia vahvistamassa. http://www.thl.fi/fi_FI/web/kasvunkumppanitfi/kuukauden_teema/isat_kasvatuskumppaneina. Viitattu 13.2.2017.
- Mäkelä, Sinikka & Samuelsson, Maritta. 2009: Vanhemmuuden arviointi vauvojen ja pienten lasten suojelussa. <http://kotisivukone.fi/files/pirpana2.kotisivukone.com/vanhemmuudenarviointi.pdf>. Viitattu 24.2.2015.
- Mäkelä, Sinikka 2003: Mielisairas äiti ja vauva. Teoksessa Pirkko Niemelä, Pirkko Siltala & Tuula Tamminen (toim.): Äidin ja vauvan varhainen vuorovaikutus. WSOY. Helsinki. 306–326.
- Mäntymaa, Mirjami & Puura, Kaija. 2011: Pikkulasten psyykkisen voimien arviointi. Teoksessa Sinkkonen, Jari. & Kalland, Mirjam. (toim.) Varhaislapsuuden tunnesiteet ja niiden suojeleminen. WSOYpro. Helsinki. 271–286.
- Mäntysaari, Mikko & Pohjola, Anneli & Pösö, Tarja 2009: Johdanto. Teoksessa Mäntysaari Mikko & Pohjola, Anneli & Pösö, Tarja(toim.): Sosiaalityö ja Teoria. Ps-kustannus. Jyväskylä. 7–14.

- Mäntysaari, Mikko 2015: Tutkimusperustaisuus sosiaalityössä, tutkimusperustaisuus, vaikuttavuus, näytön asteet. Luentodiat 9.10.2015. Jyväskylän yliopisto.
- Möller, Sointu. 2004: Sattumista suunnitelmallisuuteen Lapsen elämäntilanteen kartoitus lastensuojelussa. Pesäpuu. Jyväskylä.
- Oranen, Mikko 2006: Tutkimista ja tunnustelua -Lastensuojelun alkuarvioinnin käytäntöjä, malleja ja kehittämissuuntia. Alkuarviointi ja avohuolto-työryhmän loppuraportti 22.3.2006. Lastensuojelun kehittämisohjelma. <https://www.thl.fi/documents/647345/0/Alkuarviointi+Loppuraportti.pdf/4c1af916-87f3-41b0-bd61-0e9daaea69d8>. Viitattu 2.3 2015.
- Paasio, Petteri 2003: Vaikuttavuuden arvioinnin rakenne ja mahdollisuus sosiaalialalla. Stakes FinSoc. Työpapereita 3/2003. Helsinki.
- Paasio, Petteri 2014: Näyttöön perustuva sosiaalityön käytäntö – järjestelmällinen katsaus vuosina 2010–2012 julkaistuista tutkimuksista, ammatillinen lisensiaatintutkimus. Jyväskylän yliopisto. <http://www.sosnet.fi/loader.aspx?id=ed6d31dd-6da0-4046-99e8-e9613b31714e>. Viitattu 11.10.2016.
- Paasio, Petteri 2016: Vaikuttavuuden mittaaminen sosiaalihuollossa. Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus. Socca. http://www.socca.fi/files/5687/Vaikuttavuuden_mittaaminen_sosiaalityossa_Petteri_Paasio.pdf. Viitattu 7.2.2017.
- Pasanen, Kaarina & Pärssinen-Hentula, Irene 2011: Adoptiolapsen ja hänen vanhempiansa vuorovaikutuksen tukeminen. Teoksessa Kalland, Mirjam & Sinkkonen, Jari (toim.): Varhaislapsuuden tunnesiteet ja niiden suojeleminen. WSOYpro. Helsinki. 217–236.
- Pajulo, Marjukka & Pyykkönen, Nina 2011: Mentalisaatiokyky varhaisessa vanhemmuudessa. Teoksessa Kalland, Mirjam & Sinkkonen, Jari (toim.): Varhaislapsuuden tunnesiteet ja niiden suojeleminen. WSOYpro. Helsinki. 71–94.
- Pajulo, Marjukka & Kalland, Mirjam 2013: Äidin reflektiivinen kyky ja sen vaikutus päihde-ensikotien hoidon tulokseen. Teoksessa Andersson, Maarit, Hyytinen, Riitta & Kuorelahti, Marianna (toim.): Vauvan parhaaksi. Kuntoutuminen päihteistä odotus ja vauva- aikana. Pidä kiinni-hoitojärjestelmä. Ensi- ja turvakotien liitto ry. Helsinki. 158–183.
- Pohjola, Anneli 2003: Tutkijan eettiset sitoumukset. Teoksessa Pohjola, Anneli (toim.) Eettisesti kestävä sosiaalitutkimus. Lapin yliopiston yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja C. työpapereita. Rovaniemi. 53–67.
- Pohjola, Anneli & Laitinen, Merja & Seppänen Marjaana 2014: Rakenteellinen sosiaalityö. Sosiaalityön tutkimuksen vuosikirja 2014. UNIpress. 2014.
- Pudas-Tähkä, Sanna-Mari & Axelin, Anna 2007: Systemaattisen kirjallisuuskatsauksen aiheen rajaus, hakutermit ja abstraktien arviointi. Teoksessa Johansson, Kirsi & Axelin Anna, Stolt, Minna & Ääri, Riitta-Liisa (toim.): Systemaattinen kirjallisuuskatsaus ja sen tekeminen. Turun yliopisto hoitotieteen laitoksen julkaisuja. Tutkimuksia ja raportteja A:51. Turun yliopisto.
- Pukero, Päivi 2009: Epämääräisestä elämästä kruunun haltuun. Irtolaisuuden ja huono-osaisuuden kontrolli Itä-Suomessa 1860-1885. Joensuun yliopisto. Joensuu. <http://www.pdfio.com/k-1883387.html>. Viitattu 3.2.2017.
- Punamäki, Raija-Leena 2011: Vanhemmuuteen siirtyminen: Raskausajan ja ensimmäisen vuoden kiintymyssuhteet. Teoksessa Kalland, Mirjam & Sinkkonen, Jari (toim.):

- Varhaislapsuuden tunnesiteet ja niiden suojeleminen. WSOYpro. Helsinki. 95–114.
- Pyhäjoki, Jukka & Koskimies, Mimosa 2009: Varhainen puuttuminen ja dialogisuuden edistäminen huoltien vyöhykkeellä. Teoksessa Lammi-Taskula, Johanna & Karvonen, Sakari & Ahlström, Salme(toim.) Lapsiperheiden hyvinvointi 2009. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. www.julkari.fi/bitstream/handle. Viitattu 8.12.2016.
- Raunio, Kyösti 2009: Olennainen sosiaalityössä. Hakapaino. Helsinki. Toinen uudistettu painos.
- Raunio, Kyösti. 2010. Onko näyttöön perustuvalla käytännöllä tulevaisuutta sosiaalipalveluissa? http://www.sosiaalipoliittinenyhdistys.fi/janus/0410/Janus_04_2010_puheenvuoro_Raunio.pdf. Viitattu 11.11.2016.
- Raunio, Kyösti 2010: Onko näyttöön perustuvalla käytännöllä tulevaisuutta sosiaalipalveluissa? Janus 18 (4), 387–395.
- Rautio, Paula 2004: ”Kyllä se varmaan silleen välittää”, kiintymyssuhdehaastattelu välineenä sijoitetun lapsen kuulemisessa. Pelastakaa lapset ry. Jyväskylän yliopisto.
- Rose, Wendy 2010: The assessment framework. Teoksessa Horwarth, Jan (toim.): The child world, the comprehensive guide to assessing children in need. 1. painos 2001. Jessica Kingsley Publishers. London.
- Rousu, Sirkka 2007: Lastensuojelun tuloksellisuuden arviointi organisaatiossa. Näkymätön tuloksellisuus näkyväksi. Tampereen yliopisto Suomen kuntaliitto. Helsinki.
- Rusanen, Erja 2011: Hoiva, kiintymys ja lapsen kehitys. Bookwell oy. Porvoo.
- Salminen, Ari 2011: Mikä kirjallisuuskatsaus, johdatus kirjallisuuskatsaukseen ja hallintotieteellisiin sovelluksiin, Vaasan Yliopiston julkaisuja, opetusjulkaisuja 62, julkisjohtaminen 4.
- Salo, Saara & Kauppi, Antti 2014: Reflektiivinen työote. Vahvuutta vanhemmuuteen-hanke Päätösseminaari 22.10.2014. Mannerheimin lastensuojelu liitto. http://mll-fi-bin.directo.fi/@Bin/c54a20f8ffa67735f60892b6781f5aa9/1476209422/application/pdf/22541373/VV-seminaari_Saara%20Salo%20ja%20Antti%20Kauppi_Reflektiivinen%20ty%C3%B6ote.pdf Viitattu 11.10.2016.
- Sauramaa, Erja & Hällman, Heidi & Nousiainen, Kirsi & Seppälä, Ullamaija 2007: Kohti syvempää ymmärrystä sosiaalityössä. Tutkiva ja arvioiva työote sosiaalityöntekijöiden jäsentämänä. SOCCAn ja Heikki Waris -instituutin julkaisusarja nro 16. <http://www.sosnet.fi/loader.aspx?id=ca0840f2-fdf4-4bd2-910e-2298a3af21c4>. Viitattu 3.2.2017.
- Sinkkonen, Jari & Kalland, Mirjami 2001: Johdanto. Teoksessa Sinkkonen, Jari & Kalland, Mirjam (toim.): Varhaiset ihmissuhteet ja niiden kehittyminen. WSOY. Vantaa. 7–12.
- Sinkkonen, Jari 2001: Kiintymyssuhteiden häiriöiden yhteydet psykopatologiaan. Teoksessa Sinkkonen, Jari & Kalland, Mirjam (toim.) Varhaiset ihmissuhteet ja niiden kehittyminen. WSOY. Vantaa. 146–173.

- Sinkkonen, Jari 2011: Patricia Crittendenin ajattelu ammentaa monista lähteistä. Teoksessa Kalland, Mirjam & Sinkkonen, Jari (toim.): Varhaislapsuuden tunnesiteet ja niiden suojeleminen. WSOYpro. Helsinki. 237–243.
- Sinkkonen, Jari 2011: Lapsen ja isän varhainen suhde: Teoksessa Kalland, Mirjam & Sinkkonen, Jari (toim.): Varhaislapsuuden tunnesiteet ja niiden suojeleminen. WSOYpro. Helsinki. 115–124.
- Sosiaalihuoltolaki 30.12.2014/1301.
- Talentia 2013: Arki, arvot, elämä, etiikka. Sosiaalialan ammattilaisen eettiset ohjeet. Ammattieettinen lautakunta. Helsinki.
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Keskeisiä käsitteitä. Päivitetty 23.8.2016. <https://www.thl.fi/fi/web/hyvinvointi-ja-terveyserot/eriarvoisuus/keskeisia-kasitteita>. Viitattu 3.2.2017.
- Toikko, Timo 2009: Tapauskohtainen sosiaalityö. Teoksessa Mäntysaari Mikko & Pohjola, Anneli & Pösö, Tarja (toim.): Sosiaalityö ja Teoria. Ps-kustannus. Jyväskylä. 271–291.
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi Anneli 2002: Laadullinen tutkimus ja sisällön analyysi. Tammi. Vantaa.
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2013: Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Tammi. Vantaa.
- Tuovila, Pirjo 2008: Menetykset ja lapsen kehitys. Teoksessa Ketola, Jari (toim.): Menestyksistä mahdollisuuksiin. Perhehoitoa lasten ja vanhemmuuden tueksi. WS bookwell oy. Juva. 29–75.
- Urponen, Kyösti 2003: Sosiaalityön etiikan teoreettiset taustat. Teoksessa Pohjola, Anneli (toim.): Eettisesti kestävä sosiaalitutkimus. Lapin yliopiston yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja C. työpapereita. Rovaniemi.
- Vehmas, Simo 2012: Vammaisuus kulttuurisena konstruktiona. Teoksessa Honkasalo, Marja-Liisa & Salmi, Hannu (toim.): Terveyttä kulttuurin ehdoilla. Näkökulmia kulttuuriseen terveystutkimukseen. Turun yliopisto. Turku. 269–289.
- Ward, Harriet & Brown, Rebecca & Dryden, Georgia 2014: Assessing Parental Capacity to Change when Children are on the Edge of Care: An overview of current research evidence. Research report. Centre for Child and Family Research, Loughborough University.
- William C.K Chu, Ming-sum Tsui & Miu-chung Yan 2009: Social work as a moral and political practice. *International Social Work* 52(3): 287–298.
- Ylönen Katri 2016: Nuorten vuorovaikutuksellinen verkkoauttaminen – Systemaattinen kirjallisuuskatsaus. Lisensiaatin tutkimus. Lapin yliopisto.

Liitteet

Liite1

Tutkimusartikkelit

1. Forrester, Donald 2008 : Child protection and re-referrals involving serious concerns: a follow-up study of 400 referrals closed by Social Services Departments. Child & Family Social Work. Iso-Britannia.
2. Platt, Dendy 2006: Threshold Decisions: How Social Workers Prioritize Referrals of Child Concern Child Abuse Review. Iso-Britannia
3. Fernandez, Elizabeth 2007: Supporting children and responding to their families: Capturing the evidence on family support. Children and Youth Service Review. Australia.
4. Popoviciu, Salomea & Birla Delia & Popoviciu, Ioan & Bara Daniel 2012: Social workers` perspectives on parental engagement when children are at risk in Romanian society. Child & Family Social Work. Romania.
5. Bournnell, Melanie 2014: Assessing the capacity of parents with mental illness: Parents with mental illness and risk. International Social Work. Australia.
6. Sen, Robin & Lister, Pam Green & Rigby, Paul & Kendrick, Andrew 2013: Grading the Graded Care Profile. Child Abuse Review. Iso-Britannia.
7. DePanfilis, Diane & Dubowitz, Howard 2005: Family Connections: A Program for Preventing Child Neglect. Child maltreatment. USA.

Liite 2

Analyysirunko

Tutkimuksen tekijä(t), nimi ja maa	Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimustehtävä	Tutkimuksen metodi ja aineiston kuvaus	Tutkimuksen tulokset	Vaikuttavuuden kuvaaminen	Koodaus sanat	Kriittinen arviointi
<p>1.Donald Forrester 2008 Child & family Social Work: Child protection and re-referrals involving serious concerns: a follow-up study of 400 referrals closed by Social Services Departments, Iso-Britannia</p>	<p>Tuottaa tietoa, miten palvelut vastasivat lapsen tulevia tuentarpeita tai jo olemassa olevaa tuen tarvetta sekä tuottaa tietoa mahdollisen tai jo olemassa olevan tuentarpeen suhteesta lapseen. Kärsikö lapsi todellista tai potentiaalista vahinkoa sulkemisesta seuranneena 27 kuukautena.</p>	<p>Tilastoanalyysi, aineisto 400 suljettua sosiaalityön tiedostoa.</p>	<p>Tutkimuksessa osoitettiin, että takaisin asiakkuuteen ohjautuivat perheet, joissa oli päihteiden käyttöä, pahoinpitelyä, mielenterveysongelmi a sekä seksuaalista hyväksikäyttöä. Merkittävän vahingon riski lapselle alkoholinkäyttö ja lähisuhdeväkivalta. Takaisnohjautumiseen vaikutti, jos oi ollut aiempi asiakkuus.</p>	<p>tarvitaan lisää tutkimusta havaintojen vahvistamiseen. -palvelujen tarjonta kohdentui sosiaalityöntekijään -erilaisten lähestymistapojen yhdistäminen</p> <p>Tutkimusten havaintojen perusteella lastensuojelun alkuarvioinnin prosessiin tehokkuuden vaatimus sekä huolellinen tekeminen. Saavatko palveluja oikeat perheet?</p>	<p>pahoinpitely -sosiaaliset ongelmat - vuorovaikutusongelmat vanhemman ja lapsen välillä -päihteiden käyttö -mielenterveys -seksuaalinen hyväksikäyttö</p>	<p>+esitellään aikaisempaa tutkimusta +jatkotutkimus ehdotus +laaja aineisto +tulokset esitellään selkeästi ja verrataan muihin tutkimuksiin -tutkimuksen eettisyyttä ei ollut arvioitu</p>

				<p>Tärkeää palvelujen kohdentamisessa.-> alkuperäisen alkuarviointien tehokkuus, alkuarviointien kehittäminen.</p> <p>Tarvitaan lisää tutkimusta todellisen vaikuttavuuden arvioimiseen</p> <p>Vaikuttavuuden arviointia heikentää muuttuvat poliittiset systeemit sekä yhteiskunnalliset seikat.</p>		
<p>2. Dendy Platt 2006 Child Abuse Review: Threshold Decisions: How Social Workers Prioritize Referrals of Child Concern, Iso-Britannia</p>	<p>Sosiaalityöntekijöiden päätöksentekoa, kun lapsen lastensuojeluasiakkaan uuden tarvetta arvioidaan. Osa isompaa tutkimusta</p>	<p>Laadullinen tutkimus, lastensuojelun tarpeessa olevaa 23 perhettä mukana, tapaustutkimus sekä 14 sosiaalityöntekijää haastateltiin</p>	<p>Tunnisti viisi asiakkuuta arvioivaa avaintekijää: tarkkuuden, ankaruuden, riskin, vanhempien vastuun ja vahvistuksen perusteella. Näillä kuvasivat päätöksentekoa</p>	<p>tiedonkeruun realibitettia varmistettiin kerämällä dataa kahden eri alueen viranomaisilta. Yhteiskuntapolitiikka ja jakäytännönseuraus</p>	<p>-vahingon mahdollisuus lapselle -riski -yleisen tason huoli - sosiaalityöntekijän vahvistus, saiko ohjaus vastaavuutta</p>	<p>+esitellään aikaisempaa tutkimuksia +tutkimuksen tarkoitus tuotu selkeästi esille +havainnot esitelty monipuolisesti ja verrattu muihin tutkimuksiin</p>

		alkuarviointien tekemisistä, Aineistolähtöinen teorialähestymistapa		-aiemmat tutkimukset mukana, lisäsi vaikuttavuutta kuvattiin - lapsen näkeminen osana laajempaa kontekstia.	-epävarmuus arvioissa -lapsen äänen puuttuminen - kokonaisvaltaisempi näkemys lapsesta	-tutkimuksen eettisyyttä ei ole arvioitu
3. Fernandez Elizabeth 2007 Children and youth service review: Supporting children and responding to their families: Capturing the evidence on family support, Australia	Tuottaa tietoa perheen tukipalveluiden vaikuttavuudesta, joita on tarjonnut perhekeskukset.	kolmessa perhekeskuksessa, 51 perhettä, Määrällinen ja laadullinen tutkimus, , etu- ja jälkikäteen toteutetut Sosiaalityöntekijöiden, vanhempien ja lasten haastattelut kuuden kuukauden aikana, analyysi perheen tarve, muutos lapsen ympäristössä, hyvinvointi, perheen turvallisuus, vuorovaikutus, vanhempien kyvyt ja ympäristö. Ncfas:n arviointiväline,	Perheiden näkökulman tärkeys palveluiden ja tuen määrittelemisessä.	Tutkimuksen vahvuus Ammattilaisten, perheiden ja lapsien näkökulma esiintuminen Sekä vanhempien että sosiaalityöntekijöiden haastattelut ovat olennaisia palvelujen laadun ja kohdentumisen onnistumiseksi. Köyhyyden merkitys lapsen laiminlyönnin vaikutukselle on olemassa, ekologisiin tekijöihin lapsen elämässä tulisi vaikuttaa.	perheen vuorovaikutus - vanhempien kyvyt - ympäristö - perheen turvallisuus - lapsen hyvinvointi -kohonnut kiintymys vanhempien ja lasten välillä -parantunut asuminen ja taloushallinto -oma henkilö historia ja trauma -seuraamukset politiikalle ja käytännölle -kokonaisvaltainen ja moniulotteinen välintulo	+ Ammattilaisten, perheiden ja lapsien näkökulman esiintuminen +tulokset esitetty selkeästi ja kattavasti +kahden vaiheen tutkimus tuo luotettavuutta -suppea aikaisemman tutkimusten esittely - tutkimuksen eettisyyttä ei ole arvioitu

		Analyysi nivossa, vertailutulokset		-perheiden osallisuus, kun yhteistyö toimii perheen ja työntekijän välillä		
4. Popoviciu, Salomea, Birla Delia, Popoviciu, Ioan, Bara Daniel 2012: Social workers perspectives on parental engagement when children are at risk in Romanian society, Romania	Tutkimushanke, jonka tavoitteena tutkia sosiaalityöntekijöiden eroja havainnoida vanhempien sitoutumista tehdessään päätöksiä, kuten lapsen sijoittamisesta kodin ulkopuolelle.	89 sosiaalityöntekijän henkilökohtaiset haastattelut 4 Romanian läänistä ja jotka oli tehneet päätöksiä lapsen sijoittamisesta kodin ulkopuolelle ja heillä oli yliopistotason tutkinto. Mukailtu versio Yatchmenoffin välineestä. -vastaanottavuus - investointi -odottaminen -toimivat suhteet - epäluottamus	Romaniassa sosiaalityöntekijöiden käsitykset saattavat vaikuttaa vanhempien sitoutumisesta saattavat vaikuttaa heidän päätöksen tekoon. -sosiaalityöntekijän maisteritutkinnolla luottamuksellinen vaikutus perheisiin. Perhe sitoutuneempia kun lapsi pysyi perheessä	Sitoutumista tulisi arvioida työskentelyn aikana eikä jälkikäteen ei-edustava, pieni näyte, sosiaalityöntekijöiden jälkikäteen pohdinta päätöksentekohetkestä tarvitaan lisää tutkimusta vahvistamaan tai kumoamaan tutkimuksen tulkintoja -Avaava tutkimus aiheelle - vaikuttavuuden arviointii vaikutti mahdollisesti, että sosiaalityöntekijät yrittivät antaa oikeutuksen	äiti läheisemmin sitoutunut - sosiaalityöntekijän koulutus -perheväkivallan tapauksissa sitoutuminen heikko jos lapsi sijoitettu -laiminlyönti->asiakas sitoutuneempi -vanhemmat sitoutuneimpia jos lapsi pysyi perheessä -ennakkoluulo romaaneja kohtaan -isän sitouttaminen	+Tutkimuksen tarkoitus kerrotaan selkeästi +tutkimustulokset esitetty kattavasti +tutkimuksen rajoittavat tekijät avattu artikkelissa - pieni aineisto -Suppea aikaisempien tutkimusten esittely -tutkimuksen eettisyyttä ei ole arvioitu

				<p>tekemilleen päätöksille</p> <ul style="list-style-type: none"> - sosiaalityöntekijöiden ennakkoasenteet vaikuttaneet mahdollisesti päätöksentekoon - Antaa arvoa poliittisiin päätöksiin ja tutkimus ja kehittämistoimintaan 		
<p>5. Melanie Bournnell 2014 International Social Work: . Assessing the capacity of parents with mental illness: Parents with mental illness and risk, Australia</p>	<p>Miten vanhemman mielensairaus vaikuttaa lapsen kasvatukseen? Ymmärtävätkö mielenterveysongelmista kärsivät vanhemmat riskin käsitettä ja miten vanhemman mielenterveysongelmat vaikuttavat vanhemman kasvatuskykyyn.</p>	<p>Narratiivinen tutkimus, syvähaastatteltu, 23 vanhempaa, 18 äitiä ja 5 viisi isää, joilla todettu mielenterveyden sairaus. Narratiivinen analyysi</p>	<p>Tarve tukea vanhempia, riskikeskustelu riittämätön, vanhemmat eivät välttämättä pääse mtt:n palveluihin, jatkuvan riskiin keskittyminen estää näkemästä perheen todellisia tarpeita ja saattaa jopa estää vanhemman hoidon pääsyn.</p>	<p>Auttaa sosiaalityöntekijöitä ja muita mielenterveyspalvelussa työskenteleviä ymmärtämään vanhempien kokemuksia mielenterveysongelmaisena. -Työntekijöille tietoa mielensairauksista</p>	<p>-vanhempien lapsuuden kokemus vs. kykyyn kasvattaa -vanhemmuus ja mielensairaus - häpeä sairaudesta/leima -vaikeus keskustella lapsen kasvatuksesta tulkittiin kykenemättömyydeksi hoitaa lasta</p>	<p>+Tutkimuskysymys esitetty selkeästi +tutkimusta eettisesti arvioitu +havainnot esitetty kattavasti +Narratiivinen lähestymistapa tuo vanhempien kokemukset esille vanhempien näkökulmasta -Suppea aikaisemman</p>

				ja niiden kontekstisidonnaisuus -Riskikeskustelun tiedostaminen(vanhempien olosuhteiden tiedostaminen ja selvittäminen) - mielenterveyspalveluihin asennemuutosta tietoisuutta yhteiskunnalliseen keskusteluun	-arkipäivän tuki -käsitys vanhempien tarpeista -riskin arviointi -pelko lapsen menettämisestä -huonojen päivien tunnistaminen - ammatillisuus riskin arvioinnissa -todellisen riskin ymmärtäminen -työntekijän vastuu -vanhemman tarpeet -isien osallisuus	tutkimusten esittely
6. Robin Sen, Pam Green Lister, Paul Rigby, Andrew Kendrick Child Abuse Review 2013: Grading the Graded Care Profile, Iso-Britannia	Tutkii porrasteisen lapsen laiminlyönnin tunnistamiseen käytettävää huoliprofiilin(GCP) käyttöönottoa skotlannissa	Ammatinharjoittajien jotka olivat käyttäneet GCP:tä arvioimaan lapsen laiminlyöntiä, lastensuojeluasiakkaita puhelinhaastattelu	GCP:n käyttö ei poista ammatillista tulkintaa, työväline ei ratkaisu lopputulokseen.	Kehittää parhaan mallin käytäntöjä, pitkäaikaisen tutkimuksen tarve. rakentava dialogi huolen tasoista, yhdistää muuhun käytettävissä olevaan tietoon.	-Lasten tarpeiden tyydyttäminen -vanhemman ja lapsen vuorovaikutus -vanhempien sitoutuminen -vanhempien kokemus	+Selkeästi tuotu esille tutkimuksen tarkoitus +havainnot esitetty kattavasti -kapea teoreettinen viitekehys -ei eettistä arvioita

		t 2008 kesäkuusta-joulukuuhun 2010		<p>Errottelee huolen tasoja Huomio vuorovaikutukseen ja dialogiin</p>	<p>-työntekijän näkemys -vanhempien näkemys -dialogi vanhemman ja työntekijän välillä-> rakentava dialogi -vanhemman ja lapsen vuorovaikutuksen havainnointi->sen puute -vanhempien tavoitettavuus</p>	
<p>7. Diane DePanfilis, Howard Dubowitz preventing child neglect, child maltreatment 2005, : Family Connections: A Program for Preventing Child Neglect, Usa</p>	<p>Tuottaa tietoa lasten laiminlyöntiä ehkäisevästä ohjelman Family connections (FC),vaikutuksista.</p>	<p>154 perhettä sattumanvaraisesti, 3 kuukauden interventio (3kk ryhmä seuranta) ja 9 kuukauden interventio sekä 9kk ryhmät, ryhmiin vähän osallistuneita, ei lastensuojelun asiakkaita, kiireapu, interventiot muokattu perheiden</p>	<p>Väliintuloilla osoitettiin paranemisia perheissä, toisaalta ei merkitystä yli kolmen kuukauden interventioilla. Paljon voidaan saavuttaa jo lyhyillä interventioilla</p>	<p>Se mistä Aineisto kerätty on hyvin kirjattu raporttiin, kirjattu ylös tutkimuksen rajoitukset kriittisesti. Vahva teoreettinen pohja</p> <p>Interventioiden kestävyys, lyhyilläkin interventioilla voi olla merkitystä</p>	<p>-riskitekijät ->masennuksen oireet, vanhemmuuden paineet ja jokapäiväiset stressitekijät -suojaavat tekijät/suojakertomet -kasvattajan asenteet(empatia lapsen tarvetta kohtaan, vanhempien odotukset lapsen</p>	<p>+ehkäisevä ohjelma kerrottu kattavasti +aineisto kerrottu kattavasti +tulokset esitetty kattavasti ja monipuolisesti -ei eettistä arviota -suppea teoreettinen viitekehys tutkimukselle</p>

		tarpeisiin, palveluohjaus, yhteistapaamiset perheiden kanssa		-mallina koulutukseen, yhteisöille ja palveluntarjoajille	kehityksestä,) tunne pärjäämisestä kasvattajana- >vanhempien itsetunto, perheen toimiminen, sosiaalinen tuki -lapsen fyysinen turvallisuus -lapsen henkinen turvallisuus lapsen käyttäytyminen, somanttinen>aggr essiivinen	
--	--	---	--	--	---	--

Liite 3

Kiintymyssuhdeteorian kuvaamisen teemoittelua

<p>Tutkimuksellinen vaikuttavuus</p> <p>tarvitaan lisää tutkimusta havaintojen vahvistamiseen.</p> <p>-palvelujen tarjonta kohdentui sosiaalityöntekijään</p> <p>-erilaisten lähestymistapojen yhdistäminen</p> <p>tiedonkeruun realibiteettia varmistettiin keräämällä dataa kahden eri alueen viranomaisilta.</p> <p>Tutkimuksen vahvuus</p> <p>Ammattilaisten, perheiden ja lapsien näkökulma esiintuominen</p> <p>Sitoutumista tulisi arvioida työskentelyn aikana eikä jälkikäteen ei-edustava, pieni näyte,</p> <p>sosiaalityöntekijöiden jälkikäteinen pohdinta päätöksentekohetkestä tarvitaan lisää tutkimusta vahvistamaan tai kumoamaan tutkimuksen tulkintoja kehittää parhaan mallin käytäntöjä</p>	<p>Lapsi</p> <p>pahoinpitely vahingon mahdollisuus lapselle</p> <p>riski yleisen tason huoli lapsen hyvinvointi laiminlyönnin riskitekijät perustarpeet seksuaalinen hyväksikäyttö ympäristö</p>	<p>vanhempi</p> <p>sosiaaliset ongelmat vuorovaikutusongelmat lapsen kanssa päihteiden käyttö mielenterveysongelmat hyväksikäyttö perheen vuorovaikutus vanhempien kyvyt ympäristö perheen turvallisuus kiintymys vanhempien ja lasten välillä asuminen ja talous oma henkilöhistoria ja trauma äiti läheisemmin sitoutunut vanhempien sitoutuminen vanhemmuus ja mielenterveys häpeä sairaudesta pelko lapsen menettämisestä huonojen päivien tunnistaminen vanhemman tarpeet lasten tarpeiden tyydyttäminen vanhempien kokemus vanhempien näkemys dialogi työntekijän kanssa</p>	<p>Sosiaalityöntekijä</p> <p>koulutus ennakkoluulot isän sitouttaminen tulkinta arkipäivän tuki käsitykset vanhempien tarpeista ammatillisuus riskin arvioinnissa todellisen riskin ymmärtäminen työn vaikuttavuus epävarmuus arvioissa lapsen äänen puuttuminen kokonaisvaltaisempi näkemys lapsesta ympäristö seuraamukset politiikalle ja käytännöille kokonaisvaltainen ja moniulotteinen väliintulo työntekijän vastuu työntekijän näkemys dialogi vanhemman kanssa kehittäminen ja arvioiminen laiminlyönnin riskit suojakertoimet</p>
--	--	--	--

Liite 4

Kiintymyssuhdeteorian koodisanat

Turvallinen kiintymyssuhde	Turvaton kiintymyssuhde	Kiintymyssuhde tietoisuuteen
<p>lapsen hyvinvointi perustarpeet ympäristö dialogi perheen vuorovaikutus perheen turvallisuus kiintymys lapsen ja vanhemman välillä lasten tarpeiden tyydyttäminen tunnistaminen</p>	<p>pahoinpitely vahingon mahdollisuus lapselle laiminlyönnin riskitekijät päihteiden käyttö mielenterveysongelmat hyväksikäyttö</p> <p>perheen vuorovaikutus vanhempien kyvyt ympäristö perheen turvallisuus kiintymys lapsen ja vanhemman välillä asuminen ja talous oma historia ja trauma sitoutuminen häpeä pelko lapsen menettämisestä tunnistaminen vanhemman tarpeet lasten tarpeiden tyydyttäminen vanhempien kokemus vanhempien näkemys</p>	<p>koulutus ennakkoluulot sitouttaminen tulkinta arkipäivän tuki käsitykset vanhempien tarpeista ammatillisuus riskin arvioinnissa todellisen riskin ymmärtäminen työn vaikuttavuus epävarmuus arvioinnissa lapsen äänen puuttuminen kokonaisvaltainen näkemys lapsesta ympäristö seuraamukset politiikalle ja käytännölle kokonaisvaltainen ja moniulotteinen väliintulo työntekijän vastuu työntekijän näkemys dialogi vanhemman kanssa kehittäminen arvioiminen laiminlyönnin riskien tunnistaminen suojakertoimien tunnistaminen</p>

Liite 5

Vaikuttavuuden kuvaamisen teemoittelu

<p>1. Donald Forrester 2008 Child & family Social Work: Child protection and re-referrals involving serious concerns: a follow-up study of 400 referrals closed by Social Services Departments, Iso-Britannia</p>	<p>Ivelu Alkuarvioinnin prosessin tehokkuuden vaatimus Saako oikeat perheet palveluja</p>	<p>Yhteiskunnallinen Muuttuvat poliittiset systeemit -alkoholipolitiikka</p>	<p>Tutkimuksellinen Tarvitaan lisää tutkimusta todellisen vaikuttavuuden arvioimiseksi</p>
<p>2. Dendy Platt 2006 Child Abuse Review: Threshold Decisions: How Social Workers Prioritize Referrals of Child Concern, Iso-Britannia</p>	<p>Lapsen näkeminen laajemmin osana palveluja</p>	<p>Yhteiskuntapoliittisi a ja käytännön seurauksia</p>	<p>Aiempien tutkimusten mukana olo lisää tutkimuksellista vaikuttavuutta</p>
<p>3. Fernandez Elizabeth 2007 Children and youth service review: Supporting children and responding to their families: Capturing the evidence on family support, Australia</p>	<p>Palveluiden kohdentuminen</p>	<p>Ekologiset tekijät lapsen elämässä tiedostettava Perheiden osallisuus, kun yhteistyö perheiden ja työntekijöiden välillä toimi</p>	<p>Tutkimuksen vahvuus ammattilaisten, perheiden ja lapsien näkökulman esiintuominen</p>
<p>4. Popoviciu, Salomea, Birla Delia, Popoviciu, Ioana, Bara Daniel 2012: Social workers perspectives on parental engagement when children are at risk in Romanian society, Romania</p>	<p>Sosiaalityöntekijöiden ennakoasenteet saattoivat vaikuttaa palvelujen myöntämiseen</p>	<p>Avaava tutkimus aiheelle, toiseudelle Ennakoasenteet antaa arvoa tuleviin poliittisiin päätöksiin</p>	<p>Lisätutkimuksen tarve</p>

5. Melanie Bournnell 2014 International Social Work: . Assessing the capacity of parents with mental illness: Parents with mental illness and risk, Australia	Sosiaalityöntekijöide n tieto mielenterveyden sairauksista vaikuttaa palvelujen ja yhteistyöhön perheen kanssa.	Tietoisuus mielenterveysongel mista ja vanhempien kokemuksista Isien kokemukset	
6. Robin Sen, Pam Green Lister, Paul Rigby, Andrew Kendrick Child Abuse Review 2013: Grading the Graded Care Profile, Iso-Britannia	Huomio vuorovaikutukseen ja dialogiin		Pitkäaikaisen tutkimuksen tarve vaikuttavuudesta
7. Diane DePanfilis, Howard Dubowitz preventing child neglect, child maltreatment 2005, : Family Connections: A Program for Preventing Child Neglect, Usa	Lyhyilläkin interventioilla merkitystä	Mallina koulutukseen, yhteisöille ja palveluntarjoajille	Mallina koulutukseen, yhteisöille ja palveluntarjoajille